

147905

NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

NURETTİN TOPÇU'NUN EĞİTİM VE KÜLTÜRE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Remzi KILIÇ

Hazırlayan

İhsan ÖZKAN

NİĞDE - 2004

147905

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	III
KISALTMALAR	V
ÖZET	VI
SUMMARY (İNGİLİZCE ÖZET)	IX
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM : HAYATI VE FELSEFESİYLE NURETTİN TOPÇU	5
<i>A. NURETTİN TOPÇU'NUN KISA HAYAT HİKAYESİ .....</i>	<i>5</i>
<i>B. KİŞİLİĞİ VE FİKİR HAYATI .....</i>	<i>6</i>
<i>C. ESERLERİ .....</i>	<i>8</i>
<i>D. HAREKET FELSEFESİ .....</i>	<i>10</i>
<i>E. ANADOLUCULUK / MÜSLÜMAN ANADOLU SOSYALİZMİ .....</i>	<i>11</i>
II. BÖLÜM: KÜLTÜR DÜNYASI	15
<i>A. GENEL OLARAK KÜLTÜR VE NURETTİN TOPÇU'NUN KÜLTÜR TANIMI .....</i>	<i>15</i>
1. Genel Olarak Kültür	15
2. Nurettin Topçu'ya Göre Kültür Nedir	16
<i>B. NURETTİN TOPÇU'YA GÖRE KÜLTÜRÜN UNSURLARI .....</i>	<i>18</i>
1. Dil	18
2. Din	22
3. Tarih	26
4. Güzel Sanatlar	29
5. Felsefe (Dünya Görüşü)	35
6. Toprak (Coğrafya / Vatan)	37
7. İlim	40
<i>C. TOPÇU'NUN KÜLTÜR GÖRÜŞÜ DOĞRULTUSUNDA MİLLET VE MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞI .....</i>	<i>42</i>
<i>D. KÜLTÜR DEĞİŞMESİ (BATILILAŞMA) ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ .....</i>	<i>48</i>
<i>E. MEDENİYET VE TEKNİK KARŞISINDA NURETTİN TOPÇU .....</i>	<i>54</i>

III. BÖLÜM: EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	60
<i>A. GENEL OLARAK EĞİTİM VE TOPÇU'YA GÖRE EĞİTİMİN NİTELİĞİ .....</i>	<i>60</i>
<i>B. OKUL .....</i>	<i>65</i>
<i>1. Okulun Mahiyeti .....</i>	<i>65</i>
<i>2. Milli Mektep ve Türk Rönesansı .....</i>	<i>68</i>
<i>C. MUALLİM .....</i>	<i>71</i>
<i>1. Muallimin Fonksiyonları .....</i>	<i>71</i>
<i>2. Bir Muallim Olarak Nurettin Topçu .....</i>	<i>74</i>
<i>D. ÖĞRENCİ / GENÇLİK .....</i>	<i>75</i>
<i>E. ÖRGÜN ÖĞRETİMİN BASAMAKLARI .....</i>	<i>78</i>
<i>1. İlköğretim .....</i>	<i>78</i>
<i>2. Ortaöğretim .....</i>	<i>80</i>
<i>3. Yükseköğretim (Üniversite) .....</i>	<i>82</i>
<i>F. YAYGIN EĞİTİM (HALK EĞİTİMİ) .....</i>	<i>85</i>
<i>G. DİN VE AHLAK EĞİTİMİ .....</i>	<i>88</i>
<i>H. ÖZEL OKULLAR VE YABANCI OKULLAR KARŞISINDAKİ TUTUMU .....</i>	<i>93</i>
SONUÇ	96
BİBLİYOGRAFYA	99
EKLER	103

ÖNSÖZ

Nurettin Topçu, insanı temel alan felsefesi, idealizmi, amansız teknik düşmanlığı ile nev'i şahsına münhasır mütefekkirlerimizden biridir. İlkelerinden taviz vermeyen ve fikirsel mücadeleyle geçen hayatı, insanı her şeyden değerli kabul eden hümanist felsefesiyle ve asırlar öncesinden gelmiş gibi görünen tasavvufi ve dervişâne tavrı, aşk ve ızdırabı temel alan eğitimciliği, sonsuzluğa ulaşma ihtirası, ruhçu ve maneviyatçı kültür dünyası; Nurettin Topçu'yu düşünce tarihimizin mutlaka tanınması gereken bir siması haline getiriyor.

Paranın ve teknolojinin egemenliğini ilan ettiği, gençliğin ve yetişen nesillerin manevî bir idealizmden her geçen gün soyutlandığı, insan ilişkileri ve insana bakışın hoyratlaştığı günümüzde Topçu'ya olan ihtiyacımız daha çok artıyor. Eğitim sistemimizin tamamen bir yarış, sınavlar ve sayısal başarıya endekslendiği günümüzde sanırım Topçu'nun fikirlerini bir kez daha gözden geçirmemiz gerekiyor. Onun toplumsal ve ekonomik hastalıklarımızla ilgili görüşleri günümüze ışık tutuyor. İnsanın ve insanlığın sonsuzluğa yürüyüşündeki süreci bize hatırlatması metafizik dünyamızda soru işaretleri uyandırıyor.

Modern dönem düşünce tarihi araştırmalarının henüz yeni yeni inkîşaf ettiği göz önünde bulundurulmakla birlikte Nurettin Topçu'nun Türk düşünce tarihi içerisinde günümüz gençliğine yeterince tanıtılmaması büyük bir eksikliktir. Onun, içine girildiğinde başka âlemlere götüren düşünce dünyasının kapılarının açılması gerekiyor. Kanımca, hümanist Batı Felsefesini ve aşk, ızdırab ile kanaatkârlığa dayalı tasavvufi felsefeyi kendisinde bu kadar iyi sentez haline getirebilmiş mütefekkirimiz Türk Gençliği'ne meşale olabilecek ve idealizm kazandırabilecek en iyi örneklerden biridir.

Kültüre ilişkin görüşleri sanki günümüzde yaşadığımız Batılılaşma, Avrupalılaşma gibi sorunlarımıza cevaplar getiriyor. Bir "Türk Rönesansı" yapılacağına olan inancı ve Türk Rönesansı'nı hazırlayıcı ve yapıcı bir unsur olarak eğitimi vurgulaması Yarınki Türkiye'nin inşasında bizleri umutlandırıyor. Atatürk'ün işaret ettiği, "Türk Kültürü'nü çağdaş medeniyet seviyesinin de üstüne çıkarma" idealine ulaşabilmemiz için kendimize güvenmemizi sağlıyor.

Nurettin Topçu (kendisinin de ifade ettiği üzere) anlaşılması zor olan bir düşündürüdür. Bu tez onun fikirlerini anlama çabasıdır. Tezin hazırlanması konusunda desteğini ve yol göstericiliğini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Remzi Kılıç ve tez konusunu

seçmemdeki yönlendiriciliğiyle Nurettin Topçu dünyasına adım atmamı sağlayan hocam Yrd. Doç. Dr. Şaban Bayrak'a teşekkür ederim. Bu çalışma Nurettin Topçu konusundaki daha geniş araştırmalara ve onun fikirlerinin günümüz gençliğine tanıtılmasına küçük bir katkıda bulunursa hazırlanış gayesini yerine getirmiş olacaktır.

Nisan 2004 - Niğde

İhsan ÖZKAN

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
A.g.t.	: Adı geçen tez
Ank.	: Ankara
Bkz.	: Bakınız
C	: Cilt
Gös. Yer	: Gösterilen Yer
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
İst.	: İstanbul
M.E.B.	: Millî Eğitim Bakanlığı
N.T.A.	: Nurettin Topçu'ya Armağan
S.	: Sayfa
T.T.K.	: Türk Tarih Kurumu
T.D.K.	: Türk Dil Kurumu
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve devamı

ÖZET

Nurettin Topçu Osmanlı Devleti'nin yıkılış ve Cumhuriyet'in kuruluş döneminde yaşamış bir düşünür olarak geçiş dönemi neslinin bütün özelliklerine sahip mistik ve spritüalist bir mütefekkir, idealist bir yazar, nihayet hayatının kırk yılını büyük bir şevkle mesleğine adanmış bir eğitimcidir. Topçu'nun Fransız filozofu Maurice Blondel'den etkilenerik savunduğu "Hareket Felsefesi" ve mevcut milliyetçilik düşüncesinden farklı bir şekilde ideolojik örgüsünü oluşturduğu "Anadolucu Milliyetçilik" ile sosyal sefaletleri önlemek amacıyla ileri sürdüğü ve büyük yankılar uyandıran Müslüman Anadolu Sosyalizmi onu düşünce tarihimizde farklı kılan başlıca özellikleridir. Kezâ Yeşiller veya benzeri akımların görülmediği Türk siyasal ve düşünsel edebiyatında , insanı felsefesinin merkezi yapması ve tekniğe olan başkaldırısıyla da farklı bir yere sahiptir.

Topçu kültürel meselelere de yoğun bir şekilde eğilerek kültürü devletin ve milletin temeli olarak kabul eder. Topçu'ya göre kültürün temeli de insanlık sevgisi ve ebedîlik ihtirasıdır. "ilmin, ahlâkın, sanatın muayyen bir cemiyetin bünyesinde meydana gelen sentezi" olarak kültürü tanımlayan Topçu'ya göre kültürü meydana getiren başlıca unsurlar: dil, din, tarih, güzel sanatlar, felsefe, vatan (toprak) ve ilimdir. Ona göre dil, millî kültürün en esaslı unsurudur. Ancak dilin canlı bir varlık olarak doğal gelişim sürecini takip etmesi gerektiğine inanır. Ona dışarıdan yapılan sun'î müdahalelere, dolayısıyla dilde devrime karşı çıkarak evrimci bir yol izlenmesi gereğini ifade eder.

Topçu Milliyetçiliği'nin temel hareket noktası din ve İslâm düşüncesidir. Topçu'nun din anlayışında tasavvufi, "vahdet-i vücûd" anlayışı ve spritüalist felsefenin ağırlıklı bir yeri vardır. Topçu bu çerçevede materyalist olarak nitelendirdiği Türkiye'deki din anlayışına karşı çıkar. "İnsan ruhunun güzeli arama hareketi" olarak tanımladığı sanat, her topluma göre farklılık gösterir. Ancak Türkiye'de Türk Romantizmi'ni ortaya koyucu ve millî kaynaklara dayanan bir sanatın ortaya konmadığına inanır. Felsefe ise Topçu'ya göre, "Bir milletin kâinata ve olaylara bakışı"dır. Felsefede de kendi kaynaklarımıza dayanmadan Batı'yı sorgusuz sualsiz benimsediğimize inanır. Toprak veya vatan Topçu'da Anadoluculuğu belirleyen ona karakterini veren esas unsurlardan biridir. Topçu'nun milliyetçilik görüşünde vatan Anadolu Toprağı'dır. Turan fikrini ileri sürenler ona göre, millete dayanmayan soyut bir fikri ileri sürmektedirler.

İlmi de kültürün unsurlarından biri kabul eden Topçu ona manevî bir gaye atfeder. Buna göre ilmi; “hiçbir menfaat gözetmeyen ve hiçbir tatmin ile nihayetlenmeyen, zekâyı sonsuzluğa doğru götüren tanıma aşkı” olarak tanımlayarak, ilmî zihniyetin her toplumda farklı olduğunu ve bizim kendi kültürel kaynaklarımıza dayanan bir ilmî zihniyet tesis etmemiz gerekliliğini ifade eder.

Topçu'nun milliyetçilik ve millet anlayışı Turancı olarak nitelendirdiği milliyetçi görüşten önemli ölçüde ayrılır. Topçu'ya göre milliyetçiliğimizin kaynağı Anadolu olmalıdır. Topçu'nun milliyetçiliği “ırkçı” olarak nitelendirilemez. Çünkü insanlığın. “manevî değerler” ortak paydası altında evrensel bir değerler manzumesi teşkil edebileceğine inanır. Bazı düşünürlere göre üç asırdan beri devam eden Batılılaşma meselesine de eğilen Topçu, Batı'yı Batı yapan “değerler” ile değil dış görünüşü ve şekliyle taklit ettiğimizi belirterek kültürün değişmesinin zaten bir zorunluluk olduğunu ancak bunun kendi kaynaklarımıza dayalı bir değişim olması gerektiğine inanır.

Topçu'nun medeniyet ve teknik karşısındaki tutumu ise onun orijinalitesini sağlayan hususlardan biridir. İnsanı ve onun mutluluğunu amaç edinen Topçu; tekniğin, insan mutluluğunu sağlayıcı ilmin bir ürünü olduğunu ancak günümüzde araçla amacın yer değiştirerek tekniğin insan yaşamına tamamen egemen olarak, fetiş haline getirildiğini belirtir. Buna karşılık Hristiyan ve İslâm Dünyası'nın spiritüalist değerler çatısı altında birleşerek tekniğin tahakkümüne karşı mücadele etmelerini ister.

Topçu'nun tasavvuf anlayışı ve felsefesi eğitime ilişkin görüşlerine de damgasını vurmuştur. Cumhuriyet Dönemi eğitim alanında yapılan inkılapların yapılış biçimi ve amacına karşı çıkarak yanlış bir Batılılaşma görüşü ile eğitim sistemimizin pozitivist ve materyalist bir yapıya büründürüldüğünü belirtir. Topçu, Millî Mektep'i Türk Rönesansı'nı yapıcı ve hazırlayıcı bir unsur olarak görür. Topçu, ütopyasındaki ideal toplumu ve Yarının Türkiye'si'ni inşa edecek gençliğin meseleleri üzerinde de önemle durur. Onların manevî bir idealizm ile donanmalarını ister. Topçu örgün öğretimde aşağıdan yukarı değil , yükseköğretimden aşağıya inen bir reformun zorunluluğuna inanır. Ona göre örgün öğretim basamaklarında (özellikle ilköğretimde) “iç gözlem” temel metod olarak ele alınmalıdır. Ayrıca yüklü programların yerine uzmanlaşmayı önerir.

Demokrasi eğitimi ve demokratik toplum oluşumu konusunda önem verdiği hususlardan biri de halkın eğitimidir. Halk eğitiminde çok önem verdiği unsurlar basın, radyo ve sinema ile sahne sanatlarıdır. Din ve ahlâk eğitimini ise bir kalp eğitimi olarak görür. Din ve ahlâk eğitimini ruhları eğitici bir faaliyet olarak ele alan Topçu, mevcut din-ahlâk eğitimini “maddeci ve şekillere bağlı kalıp, ruhu anlatmayan bir eğitim” olarak nitelendirir ve din adamlarına ağır eleştiriler getirir.

Devletçi ve cemaatçi temele oturan bir düşünce yapısına sahip olan Topçu, eğitimi bir devlet işi olarak kabul edip özel okullara; kapitülasyonların eğitim alanındaki devamı olarak nitelendirerek de yabancı okullara karşı çıkar. Topçu’nun eğitim anlayışının karakteristik özellikleri millî, devletçi ve spritüalist olmasıdır.

SUMMARY

Nurettin Topçu lived end of Ottoman Empire's collapse and beginning of a republic. He has all qualifications of a mystical, idealist writer and thinker of his generation. At the end he is the educationist, dedicated his 40 years to his profession with joy.

He has effected from French philosopher Maurice Blondel's "Action Philosophy" different than available nationalist thinking ideological "Anatolian Nationalism" he also pushed forward "Muslim Anatolian Socialism" think in order to prevent social misery and it was remarkable, these are his some characteristic quality makes him different than others.

In Turkish political intellectual literature not able to see greens or similar movement. Being against technics and making human, center of philosophy made him on different stage. Topçu worked on cultural issues very much and consider culture base of state and nation. According to Topçu base of culture is humans love and eternal desire. Topçu's attitude against civilizations and technics is one of the subject of his originality. Aiming human and happiness. He believes technics is a tool which suppose to provide happiness. Technics is product of science but in these days technology takeover humans life and made fetish. But he wants Muslims and Christians come together and unite under important values and fight against power.

Topçu's point of view about Islamic mysticism, philosophy and education is remarkable. He was also against the way of educational revolution made on republic period. He indicated that in education system, westernization opinion play in role with materialist structure. He sees Turkish school creative and preparatory to Turkish Renaissance. Topçu, pays crucial attention to young generation's problem which they going to build tomorrow Turkey. He wants young generation equipped with spiritual idealism. Topçu believes in necessary reforms on effective education specially in primary education, observation must be considered as a based method. On the other hand he suggest an agreement instead of loaded programmes. Another important issue on community education is democracy training and constitution of democratic community.

He believes these are the crucial values on community education. Which are; radio, media, cinema, theatre. He consider relation and ethics education as a heart of education.

According to Topçu religion and ethics education. Educate our soul but he criticize religion mans if they don't express and explain the soul and staying materialist thinking formal.

Topçu's thinking structure is based on partisan of state and nationalism. According to Topçu education of community is state's duty. He is absolutely against private schools. He considered private schools continues of capitulation. Characteristic quality of Topçu's education opinion is national, partisan of state and spiritualist.

Topçu descirebes culture as synthesis, created a definite society structure of science, ethics, art. According to him primary element of culture is language ,religion, history, art, philosophy, homeland and science. For him most primary element of national culture is language. He also believes that language is live value and must be improved in naturel period. But he is against the reforms on language by artifical interferences from outside. His expiration on language is evolution way.

Topçu's point of wiew on nationalism is religion and Islamic toughts. His understanding on religion mostly Islamic mysticism and spiritualist philosophy in that point he is against the materialist religion understanding in Turkey. Which he describes "action on searching beatiful on human soul" each community has different way to describe art.

He doesn't believe Turkish Romantism based on national sources. He descirebes philosophy as looking at cases and universe of a nation. Philosophy also believes that we are not based on our sources. We are adopt to west without questioning and interrogation. Soil and homeland is primary element of Anatolian character. Anatolian soil is homeland. Pushing forward of imperialism is a abstact an based on nation.

He accept culture element of science and descirebes science "something free of benefit, never enough satisfaction, taking intelligence straight to eternity. Science intelligence different on each community and Express that we must establish science intelligence on our own culturel sources.

Topçu's nationalism and nation opinion different than imperialist nationalist opinion. According to Topçu our source on nationalism must be Anætolia. His nationalism can nor be racist. Because he believes humans spiritual values under universal denominator could take

placed. According to some thinker, Topçu working on westernization issues which are continues 3 century. He indicates that we are not copying the important values. But we do copy them by shape and looking. According to him changing the culture is neccasary but changing culture must based on our own culturel sources.

GİRİŞ

Nurettin Topçu Türk tefekküründe iz bırakmış ancak günümüzde çok fazla tanınmayan/tanıılmayan bir düşünürümüzdür. Topçu, Osmanlı'nın son döneminde muhafazakâr bir ailede doğarak edindiği eski kültür ve yüksek öğrenimini Avrupa'da yaparak kazandığı Batı Kültürü'nden beslenerek ilginç ve senkretik bir bütüne ulaşmıştır. Bunun yanında mistik mizacı ve tasavvufî felsefesi de bu bütünü tamamlayan unsurlardır. Nurettin Topçu'nun Fransız Maurice Blondel'den etkilenerek geliştirdiği Hareket Felsefesi Topçu'nun maneviyatçı yönünü ortaya koyar. Hareket Felsefesi'yle bencil ve katı ferdiyetçiliğe karşı çıkar. İnsanın ve insanlığın varoluş nedeni saydığı bir Mutlak'a bağlanma iradesini engelleyen ferdin boyun eğmek zorunda olduğu her türlü baskı unsuruna başkaldırır. Her ferdin bu baskıya karşı isyan etmesinin de görevi olduğunu belirtir. Topçu, hareketi; "insan ile Allah'ın bir terkibi" olarak değerlendirerek, hareketin sürekli daha mükemmel harekete doğru bir atılış olduğunu ifade eder. Böylece Topçu'nun bütün hareketlerimizin amacının ilâhî iradeye iştirak olan felsefesinin, eğitim ve kültürle ilgili görüşlerine nasıl yansıdığını daha iyi anlamış oluyoruz.

Topçu'nun Fransız Hareket Felsefesi ve İslâm Mistisizminin (tasavvuf) sentezi diyebileceğimiz felsefesinin izlerini Türkiye için oluşturduğu ve ütopyası olarak nitelendirilebilecek Anadolu Milliyetçilik ve Müslüman Anadolu Sosyalizmi'nde görmek mümkündür. Nurettin Topçu'ya göre devlet, "ilâhî irâdenin yeryüzünde gözükmesidir." Devletin hakimiyeti onun mesuliyeti demektir. İdare edilen zümreye verilen söz demektir. Sonsuzluk irâdesinin mesuliyetine dayanmayan otorite; istibdâttir, zulümdür. Topçu adında "sosyalizm" geçtiği için milliyetçi câmia içinde çok tepki gören Müslüman Anadolu Sosyalizmi'nin, Komünizm ve Kapitalizm'in dışında olacağını belirterek ahlâkı esas alan ; sosyal adalet, milliyetçilik ve maneviyatçılığa dayanan bir toplumsal düzen önerir. Bu düzenin günümüzün sosyo-ekonomik sefaletlerini tedavi edeceğini belirtir.

Anadolucu Milliyetçilik görüşü her ne kadar Z.Fahri Fındıkoğlu, R.Oğuz Arık gibi ilk dönem Anadoluculardan izler taşısa da özellikle Osmanlı Devleti'ne bakış açısı bakımından onlardan ayrılır. Topçu, Osmanlı Devleti'ni, idealize ettiği devlet modeline uygun bir örnek olarak görür. Osman Gazi, Yıldırım, Fâti h , Yavuz... Ona göre, bu dâhî devlet adamları bizlere merkeziyetçi ve yukarıda sınırları çizilen; otoriteli ve mesuliyet şuûruna sahip devlet anlayışını miras bıraktılar. Yine Topçu'ya göre Malazgirt'te başlayan ve İstanbul'un

alınmasıyla zirveye ulaşan çabanın gayesi, milletimizi ruhları sonsuzluğa kavuşturucu bir kültüre sahip kılmaktı. Topçu'nun milliyetçiliğini diğerlerinden ayıran temel fark, milleti oluşturan unsurlar olarak “tarihsel kader birliği” ve “aynı toprağı paylaşanların ekonomik (emek) birliğidir.” Bu bağlamda Turancı ve Türkçü olarak nitelendirdiği görüşlere karşı çıkarak bunların soyut bir millet meydana getirmeye çalıştıklarını, milliyetçiliğimizin kaynağının Anadolu ve dokuzyüz yılı aşkın bir süredir onun üstünde meydana getirilen tarihsel kader birliğinin olması gerektiğine inanır.

Topçu kültürü, millete kimliğini veren değerler yekûnû olarak görür. Topçu'ya göre kültür; sonsuzluğa doğru akan bir nehir, sürekli dal budak salan bir ağaç gibi canlı bir varlıktır. Bu nehrin akışı değiştirilmek istenirse ya da ağacın dalları budanıp yabancı aşlar yapılmak istenirse canlılığını yitirir. Bu bakımdan kültürde yapay müdahalelere karşıdır. Ancak inkılap yapılmasına şartlı olarak evet der. Kültürün doğal gelişim seyri içerisinde değişimi yavaşlamış veya fonksiyonunu kaybetmiş kurumlarda bir “sıçrama” olmak üzere değişiklik yapılabileceğini kabul eder. Ancak bu değişiklikler mâhiyeti ve özü değiştirmemeli, yabancı ruh ve şekilleri taklit etmemelidir. Zaten bu değişiklik o kurumu olması gereken yere getireceği için kültürün doğal gelişim sürecini bozmamış olur. Topçu, Osmanlı'dan bu yana bu basit sosyolojik gerçeğin bilinmediği için yapılan inkılapların başarılı olamadığını belirtir.

Topçu'nun kültürel meselelere bakışında kişiliğindeki mistisizmin derin tesirleri görülür. Fransa'da yükseköğrenim yaptığı yıllarda gördüğü felsefe – psikoloji tahsili ve görüştüğü düşünürler (M.Blondel gibi) onun mizacında örtülü olarak mevcut olan derviş-meşrepliği ortaya çıkarmışlardır. Örneğin “Bergson” adlı eserinde kültürün en önemli unsurlarından saydığı “din”in esas itibarıyla “mistik” olduğunu belirtir. Ona göre, “ilâhî varlığa duyularla ve akılla değil, ancak kalp ve irade yolu ile ulaşılabilir. O halde amaç “insan” ve onun ilâhî iradeye ulaşması, ebedî olan Mutlak'a kavuşmasıdır. Bu ön kabulden hareketle kültürün kaynağı, kültürün değişimi gibi meselelerde, rasyonalist ve pozitivist nazariyeleri kabul etmez. Eğitim felsefesinde de bu ruhçu anlayış hâkimdir : “Milliyetçiliğin temel taşı Allah'a doğru yücelmektir.” (Mevlâna ve Tasavvuf, s.6). “Ruhun da bir gayesi vardır, o da Allah'a doğru yolculuktur.” (Vâr Olmak , s.32)

İncelememizde de görüleceği üzere Topçu eserlerinde önemli bir yer tutan konulardan biri de kültür değişmemiz (Batılılaşma) ve bu çerçevede gelişen toplumsal sarsıntılardır. Tarihsel olarak bakıldığında, toplumsal dönüşüm ve değişim çabamızın teknoloji eksenli bir

reformizm stratejisine dayandığı görülür. Temeli kültür olan sosyal bir değişim değil, teknisyen bir zihniyete dayalı Batı'nın maddî unsurlarını transfer etmek şeklinde gelişen süreç, yenileşme tarihimizin en karakteristik özelliğidir. Lâle Devri'nden sonra özellikle 19. Yüzyıl'ın ilk yarısında yoğunlaşan bu süreçte ele alınan ilk kurumun ordu, askerî donanım, söz konusu donanımın gerektirdiği örgütler ve bunun insan kaynaklarına dayalı olarak yapılan yatırımlar (okullar) olması da değişimin, “mühendislik ekseninde” algılandığının en açık göstergeleridir.

“Ülkenin mutlaka sanayileşmesi” yolundaki argüman tek kurtuluş reçetesi olarak günümüzde de hükümranlığını sürdürmektedir. Kültürel değişimin amacı ve menziline sanayileşme; Batılılaşma'nın ise “Batı tekniğine sahip olmak” olduğu yolundaki algı toplumsal belleğimize yerleşmiş durumdadır. Kısacası günümüzde de itihâz edilen hedef “Türkiye’yi bacası tüten bir fabrika haline getirmek” gibi görünüyor. Vazgeçilemez bir medeniyetçiliğe dayalı rasyonalist – pozitivist zihniyetin sorgu dışı kabul edildiği günümüz dünyasında, şu temel soruyu sormamız gerekiyor: “ İyi ama bütün bunlar ne için?” Teknolojiye dört elle sarılmamız insanlığın selâmeti için mi? İnsan yaşamını kolaylaştırdığı söylenen teknoloji acaba modern insanı yavaş yavaş esir mi alıyor? Topçu, eserlerinde bu durumu sorgulayarak cevaplarını arıyor.

Teknoloji – insan ilişkisini irdeleyen Topçu, tasavvuf düşüncesine dayalı hümanizmin kavramlarını ön plâna çıkarır. Madde ile ruh arasındaki çatışmanın Türk Milleti adına hangi bağlamlarda çözülebileceğini araştırır. Çözümü ise Türk Milleti'nin kimliğine damgasını vurduğunu söylediği İslâm'ın ruhçuluğunda bulur. Dine bu kadar çok atıfta bulunması Topçu'nun İslâmî bir devlet düzeni hatta günümüzün kaba söylemi ile “şeriatçı” olduğu anlamına gelmemektedir. Topçu'nun din ve din eğitimi ile ilgili görüşlerinde açıklanacağı üzere Topçu'da İslâm'a dönüş düşüncesi hiçbir şekilde kurumsal – örgütsel anlamda değildir. İslâm'ın saflaştırılması, İslâm adına üretilmiş ama özde İslâmî imanı yabancılaştıran kurallar ve kurumlar karşısında imanın soyutlanmasına, insanî ve toplumsal sorunların aşılmasında yüksek düzeyde ahlâkî davranış ilkeleri olarak seferber edilmesini teklif eder. İslâm'ı, Türk Milleti'ni yapan asıl ruh olarak gördüğü için toplumun kurtulması adına din vurgusu yapmaktadır. Topçu, toplumsal sorgulamalarını insan değeri ve insanlık adına yapmaktadır.

Topçu, bir felsefeci ve ahlâkçı olarak bilinmekle birlikte kırk yılı aşkın bir süreyle mesleğini icrâ etmiş bir eğitimcidir. Topçu; hem İslâm düşüncesini, hem Batı düşüncesini,

hem de Türk düşünce birikimini tanımış olmanın ulaştırdığı sentezle eğitimle ilgili olayları ve olguları geniş bir bakış açısıyla yorumlama ve analiz etme imkânını bulmuştur. Türk Milleti için yeni bir diriliş modeli arayan Topçu bunu “Türk Rönesansı” olarak tesbit eder. Türk Rönesansı’nu gerçekleştirecek olan; millî, felsefî, ahlâkî ve İslâmî yönü ağır basan bir insan tipidir. Bu insan tipini yetiştirecek olan eğitim, Topçu’nun üzerinde en çok durduğu konulardan biridir.

Nurettin Topçu’nun eğitim felsefesine ruhçu anlayışının hâkim olduğu görülür. Eğitimin nihaî hedefinin ilim sevgisinin ve hakikat aşkının aşılması olduğuna inanır. Topçu, idealize ettiği devlet ve toplum modeline formüle ettiği “Millî Mektep” ile ulaşılabileceğini belirterek, Türk Rönesansı’nın ancak maarif sonucu gerçekleşebileceğini ifade eder. Topçu’ya göre Millî Mektep ne medresedir, ne de çeşitli kozmopolit unsurların karıştığı bugünkü mektep...Ona göre, “Müslüman Türk’ün mektebi maarif, metafizik ve ahlâk prensiplerini Kur’an’dan alarak Anadolu insanının ruh yapısına serpen ve orada besleyen, insanlığın üç bin yıllık kültür ağacının asrımızdaki yemişlerini toplayacak evrensel bir ruh ve ahlâk cihazı olacaktır.” (Türkiye’nin Maarif Davası , s.13) Topçu’nun bu saptaması tüm dünya görüşünü özet olarak ortaya koymaktadır.

İ.BÖLÜM : HAYATI VE FELSEFESİYLE NURETTİN TOPÇU

A.NURETTİN TOPÇU'NUN KISA HAYAT HİKAYESİ

Nurettin Topçu Erzurum'lu bir ailenin çocuğu olarak 1909'da İstanbul'da dünyaya geldi. Dedesi Osman Efendi Erzurum'un Ruslar tarafından işgali sırasında Türk ordusunda topçuluk yaptığı için ailesi Topçuzadeler diye tanınmıştır. Babası hayvan ticareti ile uğraşırken İstanbul'a yerleşmiştir.

Nurettin Topçu, altı yaşında Bezmiâlem Valide Sultan Mektebi'nin ana kısmına yazılır. Burayı bitirdikten sonra Büyük Reşit Paşa Numune Mektebi'ne verilir. Mektebi birincilikle bitirerek Vefa İdadisi'ne devam eder. Daha birinci sınıftayken babasını kaybetmiştir. Vefa İdadisi'nde de sınıflarını birincilikle bitirir. Felsefeye de bu sıralarda meyletmektedir. İdadi eğitimini 1927-28 öğretim yılında İstanbul Lisesi'nde pekiyi derece ile tamamlar.¹

Liseden mezun olduktan sonra aynı yıl Avrupa'da eğitim için açılan sınavlara girerek kazanır ve eğitimini sürdürmek için Fransa'ya gider. Fransa'daki tahsiline Bordo Lisesi'nde başlayarak buradan psikoloji sertifikası alır. Daha sonraki felsefi görüşlerinde bir hayli etkili olacak olan *Action Felsefesi* kurucusu Maurice Blondel ile bu sırada tanışır. Sosyoloji Cemiyeti'ne üye olarak ilk yazı denemelerini orada yayınlar. 1930'da Strazburg'a geçerek üniversite eğitimine başlamıştır. Topçu'nun burada yaptığı lisans çalışmaları şunlardır: Psikoloji ve güzel sanatlar, genel felsefe ve mantık, çağdaş sanat tarihi, sosyoloji ve ahlak, ilkçağ sanat ve arkeolojisi.

O yıllarda Fransa'da olan Remzi Oğuz Arık ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ile dostluk kurar. Tasavvuf tarihi araştırmacısı Louis Massignon'la tanışarak ona Türkçe dersleri verir. Yine Avrupa'da çeşitli derneklerin toplantılarında Samet Ağaoğlu, Ömer Lütfi Barkan ve Besim Darkot gibi zâtlarla birlikte çalışmalar yapmıştır. Strazburg'da doktorasını hazırlayan Topçu, "Conformisme et Revolte" başlıklı tezini Sorbonne Üniversitesi'nde savunarak, bu üniversitede felsefe doktorası veren ilk Türk öğrencisi olur (1934). Aynı yıl Türkiye'ye dönen Topçu Galatasaray Lisesi'nde felsefe öğretmeni olarak göreve başlamıştır.

---

¹ Ezel Erverdi, "Nurettin Topçu'nun Hayat Hikayesi", *N.T.A.*, İstanbul 1992 s.11

Lise Müdürü'nün* bazı öğrencileri geçirme teklifini reddettiği için İzmir'e tayin edilir. I.TBMM'de İkinci Grup'un önde gelen isimlerinden Hüseyin Avni Ulaş ailenin baba dostudur. Topçu, daha sonraki Anadoluçuluk fikriyatının gelişmesinde önemli etkileri olacak olan Hüseyin Avni Bey'in kızıyla evlenir.

Topçu İzmir'deyken kendisiyle özdeşleşecek ve Türk düşünce tarihinde bir ekol oluşturacak olan *Hareket Dergisi*'ni çıkarmaya başladı (1939). Tek partiyi tenkid eden bir yazısı yüzünden Denizli'ye sürgün edildi. Daha sonra tayini İstanbul Haydarpaşa Lisesi'ne çıktı. Bir müddet sonra da Vefa Lisesi'ne geçti. Uzun yıllar İstanbul Lisesi'nde çalıştı ve buradan emekli oldu (1974). Bu görevlerine ek olarak 27 Mayıs İhtilali'ne kadar Robert Kolej'de tarih ve İstanbul İmam Hatip Okulu'nda dinler tarihi dersleri verdi. "Bergson" adlı çalışmasıyla doçent oldu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde iki yıl eylemsiz doçent olarak bulundu. Ancak kendisine kadro verilmeyerek üniversiteye alınmadı. 1975 Nisan'ında pankreas kanserine yakalandı. 10 Temmuz 1975'de vefat ederek Kozlu Kabristan'ına defnedildi².

B.KİŞİLİĞİ VE FİKİR HAYATI

Düşünce tarihimizde Nurettin Topçu'nun yerini doğru bir şekilde belirleyebilmek için şüphesiz onun fikrî dünyasının oluşmasını sağlayan ortamı bilmemiz gerekiyor. Onun doğduğu yıl sanki bütün ömrü boyunca sürdüreceği ilmî, fikrî ve siyasî mücadelelerinin bir habercisi gibidir. Doğumundan 1923'e kadar imparatorluk Türkiye'sinin yıkılış dönemini; 1923'ten itibaren de Cumhuriyet Türkiye'sinin kuruluş dönemlerini, sancılı süreçleri yaşayarak büyür. "Geleneksel değerler"i, "yeni değerler"i ve "batılı değerler"i bir arada tanıyarak insanlığın bütününe mahsus değerleri kucaklayan bir senteze ulaşmıştır.³

Nurettin Topçu'nun 1939'dan itibaren çeşitli aralıklarla yayımladığı ve âdeta kendisiyle özdeşleşen *Hareket Dergisi* onun ilmî ve fikrî mücadelesini yürüttüğü bir platformdur. 1939-42 Hareket Dergileri'nde ruhçu ve mistik felsefî düşünüşün temellerini atmıştır. Kalp ahlâkı ve irade felsefesini öne çıkararak teknik ve medeniyetperestliğe savaş açar. Bu arada H.Avni

* Behçet Kemal Çağlar

² İsmail Kara, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi (Metinler/Kişiler)*, İstanbul 1994, s.115-116

³ Muhammet Sarıtaş, "Nurettin Topçu'nun Fikir Dünyası", *N.T.A.*, İst. 1992 s.87

Bey ve Fransa'da tanıştığı R.Oğuz Arık'ın etkisiyle Anadoluçuluğun psikolojik ve sosyal programını çizmeye başlar. 1947-49 Hareketler'inde bu görüşlerin İslamî temellerini açıklığa kavuşturuyor ve İslam ile Türk Milliyetçiliği'nin içiçe kavramlar olduğunu ortaya koyuyordu. 1952-53 Hareket'lerinde Batılılaşma karşısında geleneksel değerleri savunurken **Kapitalist** ve **Komünist** düzenlere karşı "Yeni Nizam"ın (Müslüman Anadolu Sosyalizmi) ana hatlarını çiziyordu. 1966-75 Hareketleri'nde âdeta şimdiye kadar ele aldığı fikirleri yeniden ve kuvvetle ortaya koyarak İslam'ın "Cemaatçi" (Topçu literatüründe yer yer **Sosyalist**) yönünü cesaretle ortaya koydu.⁴

Fikrî faaliyetlerini Türk Kültür Ocağı, Türk Milliyetçiler Cemiyeti, Milliyetçiler Derneği ve Türkiye Milliyetçiler Derneği'nde sürdürdü. 27 Mayıs 1960'dan sonra Topçu'nun siyasal faaliyetlerinde de bir canlılık görülür. Ordunun müdahalesine karşı çıkarak, siyasal yasakların kalkmasının ardından Adalet Partisi'nin kuruluş çalışmalarına katılmıştır. 1961'de Konya'dan aday olmuş fakat seçilememiştir. 1961'deki bu başarısız tecrübeden sonra bir daha aktif siyasete dönmemiş 1963'ten sonra da dernek faaliyetlerini bırakarak fikrî mücadelesini Hareket Dergisi aracılığıyla yürütmüştür.

Yetişme tarzı bakımından geçiş dönemi neslinin tipik bir örneğidir. Paris'ten döndükten sonra Kazan'lı Nakşibendi Şeyhi Abdülaziz Bekkine'ye bağlandı ve şeyh ölünceye değin bu ilişkisini sürdürdü. Topçu'nun kişiliği üzerinde çok etkili olacak olan Abdülaziz Efendi Topçu'nun mistik ve spiritüalist mizacını âdeta tamamlamıştır. Nurettin Topçu'nun Türkiye'ye döndükten sonra dinî cemaatlerle yoğun bir ilişki içinde görünmesi ve Nakşibendi Tarikatı'na intisap etmesi onun çocukluğundan beri kişiliğini şekillendiren İslamî değerlerin Batı'da yaşadığı yıllarda daha da önem kazandığını ortaya koyar. Nurettin Topçu'nun felsefî görüşlerinin oluşmasında Fransız filozofu Maurice Blondel (1861-1949)'in etkisi görülür.⁵1950'lerden sonra Hareket Dergisi'nde savunacağı **Anadoluculuk** ve **Müslüman Anadolu Sosyalizmi** düşüncelerinde ise Fransa yıllarında dostluk kurduğu R.Oğuz Arık ve Z.Fahri Fındıkoğlu ile H.Avni Ulaş'ın derin tesirleri görülür. Topçu R.Oğuz için ; "Bu adam şahsiyetimizi yoğurdu"⁶ diyerek bu durumu ifade eder.

⁴ Erverdi, a.g.m. , s.13

⁵ Sina Akşin, **Türkiye Tarihi**, İst. 1997 c.5 , s.290

⁶ Nurettin Topçu, **Millet Mistikleri**, İst. 2001 , s.75

A.Nihat Tarlan Topçu'yu; "Bir Müslüman dervişiydi. İslam Dini ve İslam Tasavvufu onun damarlarındaki kana sinmişti. Türk geçliğinin vicdanına daldı... O. Türk gençliğinin bir meşalesi oldu. Eserleriyle ilim ve irfanının hakiki yollarını gösterdi..."⁷ şeklinde anlatmaktadır. Topçu bir dünya düzeni olarak toplumcu (cemaatçi) bir dünya görüşünü savunmasına rağmen kişiliğinde öne çıkan ilk husus "ferdiyetçilik" ve "maneviyatçılık (spiritüalizm)" dır. Sefalet ve sosyal adaletsizliğe isyan edip zenginlik ve sefahat içindeki bencillere çok kızarak bunu önlemek üzere cemaatçiliğin örgüsünü oluştururken; insanoğlunun fert olarak sağlam karakterli, salim düşünceli, bilgili ve ahlaklı olması sağlanmadıkça toplumun düzelmesine ve ilerlemesine imkân olmadığını da daima vurgular.

Topçu'nun kişiliğinden eserlerine yansıyan iki unsur da "aşk" ve "ızdırıp"tır. Öğrencilerinden biri Topçu'yu ; "Hoca'ya mütefekkir ve ideal insanı denilebilir. Ancak bence o bir âşıktı. Herşeyden önce yaradanına âşıktı. Bu aşkının tek kaynağı. inancı ve yaşadığı ızdıraptı..."⁸ şeklinde tanıtmaktadır. Topçu'nun kişiliğinden yansıyan önemli bir husus da eserlerindeki yoğun pesimist havadır. Etrafındaki kalabalıklara rağmen tam bir "yalnız adam"dır. Şu sözlerinde bu durum açıkça görülür: "İyi bil ki ölü kahkaha gerçekten saadet alâmeti değildir... Kalabalığın toplandığı kulislerde senin ne işin var? Yalnız yaşamasını öğren ki Büyük Yalnız'a dost olasin..."⁹ Topçu kendisini anlatırken; " Bazı Müslümanların, hususiyile zenginlerin beni sevmediklerini biliyorum. Bazı fikirlerimin bugün için kabili tatbik olmadığını da biliyorum. Lâkin ben bugün için yaşamıyorum."¹⁰ demektedir. Nurettin Topçu fikir cephesiyle; "büyük bir düşünür, idealist bir yazar, güçlü bir ahlakçı, bilge ve filozof bir insan" olarak tanımlanabilir.

C. ESERLERİ

Topçu'nun 1934'de Paris'te basılan doktora tezini (Conformisme et Revolte) takiben kendisi hayattayken yayınlanan eserleri ile çeşitli dergilerdeki makaleleri tekrar düzenlenip 1995'ten itibaren tekrar yayınlanmıştır. Topçu külliyatını oluşturan eserler şunlardır:

- 1- İsyah Ahlakı (Doktora tezinin Türkçe tercümesi)
- 2- Yarınki Türkiye
- 3- Ahlâk Nizamı

⁷ Ali Nihat Tarlan, "Nurettin Topçu", *N.T.A.* İst. 1992 , s.75

⁸ Fatih Gökdağ, "Mânâ Adamı Nurettin Topçu", *N.T.A.* İst. 1992 , s.194

⁹ Nurettin Topçu, *Var Olmak*, İst. 1999 , s.124

¹⁰ Bekir Topaloğlu, "Gönlümün Dilinden", *N.T.A.* İst.1992 s.144

- 4- Var Olmak
- 5- Türkiye'nin Maarif Davası
- 6- İslam ve İnsan / Mevlâna ve Tasavvuf
- 7- İradenin Davası / Devlet ve Demokrasi
- 8- Bergson (Doçentlik Tezi)
- 9- Büyük Fetih
- 10- Kültür ve Medeniyet
- 11- Mehmet Akif
- 12- Taşralı (Hikâyeler)
- 13- Reha (Roman)
- 14- Varoluş Felsefesi / Hareket Felsefesi
- 15- Millet Mistikleri

1952'den itibaren öğretmenliğinin yanında yürüyen bir de ders kitabı yazarlığı vardır. Bu çerçevede kendi okuttuğu felsefe grubu ders kitapları; felsefe, sosyoloji, psikoloji, mantık 70'li yıllarda ise ahlak kitapları yazmıştır. Bunlar da Topçu külliyesi içinde yayınlanmıştır.

Nurettin Topçu Hareket Dergisi dışında; Türk Yurdu, Büyük Doğu, Sebilürreşad, Düşünen Adam, Türk Düşüncesi, Türk Ruhu, Komünizme Karşı Mücadele, İslam, Bizim Türkiye, Serdengeçti, Asrın Dili Müslümanlık, Şule dergileri ile; Yeni İstiklâl, Havâdis, Son Havâdis, Akşam, Hürsöz (Erzurum) gazetelerinde makale ve yazılar yayınlamıştır.¹¹

Eserleri onun derin ve köklü kültürünün bir kısmını aksettirir. Öğrencilerinden M.Orhan Okay'a göre: "Hiç şüphesiz o bir araştırmacı değil, bugünkü tabiriyle bir yorumcu idi. Doktora ve doçentlik dışındaki eserlerine, bütün bir hayat boyunca elde ettiği kültürün, dünya görüşünün bir yorumu gözüyle bakılmalıdır."¹²

---

¹¹ Kara, *a.g.e.* , s.116

¹² M.Orhan Okay , "Bir İdealistin Ölümü", *N.T.A.* İst.1992 , s.150

D.HAREKET FELSEFESİ

18. YY.'dan beri Batı'da gelişen materyalist-pozitivist akımların karşısında insanlığın kurtuluşunu ahlâki ve moral değerlerinin yükselişinde gören bir felsefi akım olan Hareket Felsefesi, Fransız filozofu Maurice Blondel (1861-1949) tarafından kurulmuş çağdaş bir felsefe akımıdır. Bütün varlığı harekete irca eden, ama özellikle de insan felsefesi yapan bir sistemdir.¹³

Topçu'ya göre âlem üç şeyin mecmuundan ibarettir: varlık, düşünce ve hareket. Buna göre var olmak; düşünmek ve hareket etmek demektir. Ona göre; “vakıa hayvanlar da hareket ediyorlar. Lâkin onların hareketi şuurlu değildir... Yalnız insana mahsus olan hareket (action) ise ; kendi kendisini ve başka varlıkları değiştirmek demektir.¹⁴

Topçu hareketi; “başka varlıkları ve kendi eliyle kendini değiştirmektedir.¹⁵” şeklinde tanımlıyor. Burada harekete niteliğini veren *irade* oluyor. İrade ise daha ilk hareketlerinden başlayarak aile, cemiyet ve insanlık basamaklarından geçmek suretiyle sonsuzluğa atılmak istiyakındadır. Düşünürümüze göre insan böylece ebedilîğin yolcusu olacaktır. “Hareket , insanla Allah'ın bir terkibidir...¹⁶”

Ona göre her harekette bir iman hareketi bulunduğunu ve her hareketin sonsuzluğa doğru yöneltilmesinin lüzumlu olduğunu unutmamalıyız. Yoksa ; “ cemaat sevgisiyle dolup taşmayanın servetinden cemaate hayır bekliyoruz. Ahlâksızdan ahlâk feyzi, fedakârlık nedir bilmeyenden Allah telkini, millet yerine ferdî varlığını heykelleştirme hırsında olandan cemiyete selâmet müjdesi bekliyoruz...” Topçu'ya göre hareketlerimiz ferdî varlığımızla Allah arasında bir köprü oluyor. Buna karşılık *uysallık* ; “canlı varlığı idare eden , kendini çevreye uydurma kanununun cemiyette devamıdır”. Cemiyet adamı bu bakımdan bitkilerle hayvanları idare eden nizamın dışında yaşayamıyor. Hareket ise bu duruma isyandır; “Allah'ın bizdeki isyanı... İsyani bizi hayat kanunlarının tazyikinden kurtararak ulûhiyyete teslim eden hamledir.¹⁷ Ferdî olarak yaşamasını bilen insan isyana âşıktır; hakkın çiğnendiği yerde haykırmak ister.

¹³ Konuyla ilgili olarak Bkz. Mustafa Kök , *Nurettin Topçu'da Din Felsefesi* , İst.1995, s.13

¹⁴ Topçu, *Var Olmak*, s.132

¹⁵ Nurettin Topçu, *Varoluş Felsefesi / Hareket Felsefesi* , İst. 1999, s.45

¹⁶ Nurettin Topçu, *İslam ve İnsan / Mevlâna ve Tasavvuf*, İst. 2002 , s.183

¹⁷ Nurettin Topçu, *Yarınki Türkiye*, İst. 1999 , s.31

folkloruna dair yazılar yazıyordu. Yine R.Oğuz (Arık), Ahmet Refik (Altınay), Rauf Yekta, Hamit Sâdi, Necip Asım, M.Emin (Yurdakul)'u bu hareketin isimleri arasında sayabiliriz.

Anadoluculuk, Turancı tarih görüşünü eleştiriye tâbi tutmaktadır. Anadolu görüşüne göre; Turancıların unuttuğu ya da görmezden geldiği şey “tarihsel kader birliği”dir. Onlara göre vatanın ifade ettiği anlam da budur. Anadoluçulara göre “Sibirya’dan Balkanlar’a uzanan geniş coğrafyada bir millet realitesinin en önemli unsuru olan ‘tarihsel kader birliği’nin mümkün olabileceğini düşünmek anlamlı değildir.²⁴” Soy birliği (ırk) belki milletin unsurlarından biridir. Ancak “millî tarih” , “ırk tarihi”nden ayrı tutulmalıdır. Anadoluçular, Yusuf Akçura, Halim Sabit, Ahmet Ağaoğlu gibi Türkçülerin tarih tezlerinin bir zorlamanın eseri olduğuna inanırlar. Mükrimin Halil’e göre; hem Osmanlı vak’ânüvis tarihçiliği, hem de Turancı tarihçilik yanlıştır: “1071’den bu yana süreklilik gösteren Anadolu Türk Tarihi yapay parçalara ayrılmış bir kısmına Selçuklu, bir kısmına Osmanlı Tarihi denmiştir. Türkçüler ise Türk Tarihi adı altında Anadolu Tarihi dışında kalan bir tarihi ‘millî tarih’ adı altında ileri sürmek hatasını işlemişlerdir.²⁵”

Anadolu’yu, Türk Kültür ve Medeniyeti’nin esas kaynağı olarak kabul eden ve edebiyat, folklor, kültür, iktisat ve coğrafya açısından inceleyen makaleler yayınlayan Anadoluçular Türklerin Orta Asya’dan gelerek Anadolu topraklarında bir medeniyet kurduğunu ve Cumhuriyet’ten sonra yeni Türkiye’ye şekil verecek düşüncenin kaynağının Anadolu’ya dayanan bir düşünce olmasını istemişlerdir²⁶.

Bu akımın I.Dünya Savaşı’nın Osmanlı Devleti için felakete dönüştüğü sırada oluşması rastlantı değildi. Sina Akşin’e göre bu durum ; “hiç değilse kendimizi kurtaralım” psikolojisinin açık bir sonucudur.²⁷ Mütareke döneminin ümitsiz ortamında İttihat ve Terakki karşıtlığı havası ve savaşa “Turan hülyaları” yüzünden girildiği yolundaki yaygın kanaat de “kurtuluşun sadece Anadolu’ya dayanarak mümkün olabileceği” inancını güçlendiriyordu.

Nurettin Topçu Fransa’dayken Remzi Oğuz ve Ziyaeddin Fahri ile tanışarak Anadoluçuluğa katıldı. Ancak Topçu’ya göre ilk Anadoluçular Osmanlılığı anlayamadılar.

²⁴ S.Seyfi Öğün , *Türkiye’de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu* , İst. 1992 , s.22

²⁵ Gös. Yer

²⁶ Kenan Alpay , *Nurettin Topçu ve Anadoluçuluğu* , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi , Sakarya 1997 s.23

²⁷ Akşin, *a.g.e.* , s.290

Topçu'nun Osmanlı Tarihi ile ilgili değerlendirmesi şudur : “Hakikat şu ki; Osmanlılık Anadolu Milliyetçiliği'ni içerisine almış, tarihî kaderin planı içinde bundan tam manâsıyla insanî değer taşıyan bir imparatorluk çıkarmış, ruhuna sahip bir milleyetçilik davası idi.²⁸”

Nurettin Topçu'nun milliyetçi camia içerisinde en çok tepki çeken görüşü* milliyetçiliğe sosyal bir muhteva vermesidir. Yer yer “*cemaatçilik*” veya “*sosyalizm*” terimleriyle ifade edilen bu görüşü (Müslüman Anadolu Sosyalizmi) Türkiye'nin, komünizm'in yayılmacı tehdidinin altında bulunduğu dönemlerde şimşekleri üzerine çekmiştir. Topçu toplum felsefesini dört ana esasa dayandırır: “Tekâmül ve metod, Anadolu İslâm Cemaatçiliği, İslâm Maneviyatçılığı ve şahsiyetçi idealizm²⁹”

Topçu'ya göre öncelikle sosyalizm, komünizm değildir. Bu kelimedenden (sosyalizm) gocunmamak gerektiğini belirterek Müslüman Anadolu Sosyalizmi'ni; “İslâm'ın ruh ve ahlâkına sahip olacak Anadolu'nun inşâsını ve bütün hayat kuvvetlerini ferdî menfaatlerle ihtirasların dışına çıkarıp bir ilâhî bölgede tam iktidar ile sağlam iradenin disiplini altına millet selameti yolunda seferber etmek³⁰” olarak tanımlar. Topçu'ya göre ruhçu bir sosyalist düzene muhtaç oluşumuzun sebepleri; “sefalet, işsizlik, haksızlık ve bunların hepsinin önünde bizi eğilmeye mahkûm eden kudretsizlikten herhangi bir yönde kurtuluşa götürebilecek bir otoritenin yokluğudur.” Ona göre, sosyalizm kelimesinin anlamını sıradan halk bilmiyor. Bu şaşkınlıktan yararlanan “din bezirgânu, sahtekârlar” davanın İslâm'a aykırılığında bahsediyorlar. ; “halk bilmiyor ki hiçbir dinî ruha sahip olmayan bu şarlatanlar halkı din adına soyarlarken çiğnenip darbelenen İslâm Dini'dir. Bizim sosyalizmimiz İslâm'ın ta kendisidir.³¹” diyerek, İslâm'ın özünde sosyal adaletçi ve cemaatçi bir din olduğunu belirtiyor.

Topçu, Ruhçu Sosyalizminin, Komünizmle olan farklarını ise şöyle sıralar: Milliyetçi Sosyalizm cemiyet nizamına otoriteli devleti bekçi yapar. Komünizm devleti ortadan kaldırmayı vadeden anarşist bir rejimdir. Sosyalizm, mâziyi ve milletin değerlerini temel kabul ederken ; Komünizm millet hayatına garazkâr, millet devrine son vermek isteyen kozmopolit bir sistemdir. Maneviyatçı Sosyalizmin bütün mukaddesatla ruhumuzu

²⁸ Topçu , *Millet Mistikleri*, s.110

* Hatta bu nedenle 1963'de Türkiye Milliyetçiler Derneği'nden ayrılmak zorunda kalmıştır.

²⁹ Sarıtaş, a.g.m. , s.89

³⁰ Nurettin Topçu , *Ahlâk Nizâmı* , İst. 1999 , s.25

³¹ *A.g.e.* , s. 174

kavramasına karşın Komünizm maddeci ve hayvanî içgüdülerimizin emirberidir.³² Topçu'ya göre Anadolu'nun iş hayatını idare edecek iktisadî sistem Türkiye'nin kalkınmasını ahlâk nizamı içinde sağlayacak olan devlet sosyalizmidir.³³ Bu sistemin esaslarını ise şöyle sıralayabiliriz: 1- Devletin iktisat projesini dikkat ve disiplinle tatbiki sayesinde Anadolu köylüsü toprağın olduğu gibi fabrikanın da sahibi olacak, 2- Büyük şehirlerin sanayi faaliyetlerine el koyacak devlet bu çalışmaları bütün yurda yayacak, 3- Memuriyetle ticaret (devlet sektörü / özel sektör.) uzlaştırılacak, 4- Toprak çalışan eller arasında eşitlikle bölünmelidir. (toprak reformu) , 5- Otoriteli ve merkezî bir devlet , 6- Milletimizin inançları , örfleri, tarihi ve bütün değerlerine dayanan bir ahlâk nizamı.³⁴

Topçu'ya göre Müslüman Anadolu Sosyalizmi'nin ruhu: "Eski Asya'nın hikmetiyle Kur'andaki ilhamı kendisinde birleştirdiği halde garbın dört asırlık ilmine hayran, zihniyetine sahip, felsefesine âşina olacak Anadolu dervişinin ruhudur."³⁵ Topçu'nun 'ne için sosyalizm'sorusuna verdiği cevapları şöyle sıralayabiliriz: " Millet emeğinin esaretten kurtarılması, Müslüman-Türk Kültürü'nün batılı uşakların okullarında kurban edilmemesi için, havasında hep yabancı ideolojilerin kaynaştığı ; fikirsiz, davasız üniversiteden milleti kurtarmak için, Allah inancını seslere sermaye yapan; mevlidçi, narâ atan duacı, halkı soymanın çeşitli yollarını icâd eden sahtekârlar, şeyh taslağı cahillerin soyguncu gayretlerinden milleti kurtarmak için ; basına ahlâk, dava, mes'uliyet bağışlamak için, devlet kapısının eşiğinde paylaşmaktan doymayan politikacıların sefil ihtiraslarına son vermek için...Maddenin ve ruhun bütün değerleriyle bütün iktidarları doğrudan doğruya millete mâl edecek koruyucu ve güdücü iktidar sahibi bir devlet iradesiyle ruhları canlandırmak için..."³⁶

---

³² A.g.e. s.281

³³ Topçu'nun devlet felsefesi için bkz. ; Selcen Kök , *Nurettin Topçu'nun Devlet Anlayışı* . Basılmamış Yüksek Lisans Tezi , Konya 2001

³⁴ Topçu, *Ahlâk Nizamı*, s.108

³⁵ Topçu, *Var Olmak* , s.101

³⁶ A.g.e. , s.169

II.BÖLÜM : KÜLTÜR DÜNYASI

A.GENEL OLARAK KÜLTÜR VE NURETTİN TOPÇU'NUN KÜLTÜR TANIMI

1.Genel Olarak Kültür

Kültür ,Türkçe'ye batı dillerinden geçmiş bir sözcüktür. Kültür, kelimesinin dilimize girişi daha eski olsa da yerleşmesi büyük ölçüde Ziya Gökalp'in katkıları sonucu olmuştur. Gökalp kültür yerine "hars" terimini kullanarak, harsı şöyle tanımlar: "Hars, yalnız bir milletin dinî, ahlâkî, hukukî, mukavelevî, bedîî, lisanî, iktisadî ve fennî hayatlarının âhenktar bir mecmuudur.¹" Türkiye'deki sosyal değişimleri inceleyerek "kültür değişmesi" kavramını ilk defa sosyal bilimler literatürüne sokan Mümtaz Turhan'ın kültür tanımı ise şudur : "Kültür bir cemiyetin sahip olduğu maddî ve manevî kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki, cemiyet içinde mevcut her nevî bilgiyi, alâkaları, alışkanlıkları, kıymet ölçülerini genel tutum görüş ve zihniyet ile davranış şekillerini içine alır."² *Türk Millî Kültürü* kitabının yazarı tarihçi İbrahim Kafesoğlu ise kültürü ; "belirli bir topluluğa ait sosyal davranış ve teknik kuruluşlar."³ olarak tanımlar.

Kültür ve dil üzerine önemli çalışmaları bulunan büyük dil âlimimiz Mehmet Kaplan da kültürü dil temelinde ele alır ve şöyle tanımlar : "Edebiyatın yazılısı ve sözlüsü , milletlerin ortak olarak uydukları örf ve âdetleri; musikî, resim, dans, mimarî gibi sanatları ile aile ve hukuk sistemleriyle çalışma tarzları; üretim, tüketim ve ulaşım şekilleri de kültür olarak değerlendirilmelidir."⁴ Yine dil alanındaki önemli isimlerden Muharrem Ergin'in kültür tanımı ise şöyledir : "Kültür; bir topluluğu , bir cemiyeti , bir milleti millet yapan onu diğer milletlerden farklı kılan hayat tezahürlerinin bütünüdür."⁵

¹ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* , İst. 1994 , s.92

² Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri* , İst. 1997 , s.48

³ İbrahim Kafesoğlu , *Türk Millî Kültürü* , İst. 1995 , s.16

⁴ Mehmet Kaplan , *Kültür ve Dil* , İst. 1985 , s.28

⁵ Muharrem Ergin , *Türk Dili* , İst. 1992 , s.19

Ünlü antropolog C.Wissler'e göre ; “kültür bir halkın yaşama tarzıdır.” Yine Alman antropolog Thurnwald kültürü şöyle tanımlıyor : “Kültür; tavırlardan, davranış biçimlerinden, örf ve âdetlerden, düşüncelerden, ifade şekillerinden, kıymet biçimlerinden, tesis ve teşkilatlardan oluşan öyle bir sistemdir ki tarihî bir ürün olarak teşekkül etmiş, ananeye bağlı, bir cemiyet içinde medenî ilişkiler sonucu ortaya çıkmış ve unsurların kaynaşmasıyla oluşmuş bir bütündür.⁶”

Medeniyet ve kültür terimleri içiçe geçmiş kavramlar olsa da genellikle kabul gören tanımlama medeniyetle kültürün farklı terimler olduğu yönündedir. Örneğin Gökalp medeniyeti ; “aynı medeniyet dairesine giren birçok milletlerin sosyal hayatlarının müşterek bir yekûnudur.” şeklinde tanımlıyor. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere medeniyet daha genel, kültürü de kapsayıcı ve beynelmiledir. Medeniyet konusuna ileride tekrar değinilecektir.

2.Nurettin Topçu'ya Göre Kültür Nedir

Kültür ve kültüre dâir meseleler Nurettin Topçu eserlerinin neredeyse ana konusunu oluşturur. Dağınık olarak çeşitli kitap ve makalelerinde bu konulara değinmekle birlikte müstakil olarak ; “**Kültür ve Medeniyet**” adlı eserinde bu görüşlerini dile getirir. Bu eserinde Topçu kültürü şu şekilde tarif ediyor : “Okuyan insanın zevkini, tenkit etme ve hükümler verme kabiliyetini inkışaf ettirmesidir. (kişisel kültür) Şu halde bir milletin kültürü; onun bütün fertlerinin sahip olduğu , hadiseleri karşılayan duyuş şekilleriyle, bütün tarihi içinde meydana getirdiği değer hükümleridir. Bu değer hükümleri; ilim, felsefe , sanat ve din tarafından yaşatılmaktadır. Her millet bunları kendi ruh kabiliyetiyle. kendi iradesiyle yoğurmuş ve kendi karakterini vermiştir. Kültür onu yaratmış olan milletin malıdır.⁷” Topçu'ya göre devletin temeli kültür, kültürün kaynağı ise insanlık sevgisi ve ebedilik ihtirasıdır, ebedilik yolunda yürüyen ruhlara hürmettir. Millet kültürü tarihle başlar, felsefede nihayetlenir, sanatlar ise daimî besleyicisidir. Topçu kültürü millet vücuduna benzeterek bu vücudun ana uzuvlarını ; coğrafya (vatan), tarih ve güzel sanatlar olarak verir.⁸

⁶ Turhan , *a.g.e.* , s.35

⁷ Nurettin Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , İst. 1998 , s.16

⁸ Nurettin Topçu , *İradenin Davası / Devlet ve Demokrasi* , İst. 1998 , s.114

Topçu kültürün ana unsurlarından biri olarak gördüğü felsefeyi insanın kâinatı görüşü olarak tanımlar. Ona göre ; “her cemiyetin kâinatı görüşünde başlıklar vardır. Felsefe millette irade halinde doğar ve onun tarihine istikamet verir. Öyle ki Gazâlî’de bir Nizamülmülk’ün hatta bir Gazi Osman’ın siması yaşamaktadır. Felsefesi olan milletin kalbi de vardır.”⁹ Güzel sanatlar da kültürün ana unsurlarından biri olarak millîdir. S.Seygi Öğün; Topçu’nun, Mikhailovski’nin tezlerini daha köktenci bir sonuca götürdüğünü söyleyerek Topçu’nun millî kültürü bireysel yaratmaların eseri olarak gördüğünü söyler. Gökalp’in ise kültürü; “uzun bir tarihsel dönem içinde halkın hayatındaki uzun birikimlere” mâlettiğini söyleyerek, Topçu’nun kültürün kaynağı konusunda karşıt bir görüşe sahip olduğunu ortaya koyar¹⁰. Ancak yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere Topçu kültürü milletin tarih içinde oluşan duyuş şekilleri ve değerleri olarak tanımlıyor. Güzel sanatlarla ilgili şu sözleri de kültürü tam olarak “bireysel bir yaratı” olarak görmediğini ortaya koyuyor : “Sanat, sanatkâr tarafından hür olarak arandığı için, yine sanat içindir, kendisinden başka hiçbir gaye gütmemektedir. Lâkin aynı sanat , onu yapan milletin şahsiyet sahibi bir ferдинin eseri olduğundan, o ferdi bulunduğu âlem içerisinde çeviren determinizm sebebi ile millî karakterini ister istemez taşır. Biz sanat yapıyoruz o kendiliğinden millî oluyor. Aynı feryat Fuzulî’de Mecnun’dan , Goethe’de Dr. Faust’tan yükselirken ne büyük karakter ve neşe başlılığı taşımaktadır.”¹¹ Görüldüğü üzere güzel sanatlar ve kültürün diğer unsurlarını ortaya koyan bireylerdir. Ancak bunlar cemiyetten / kültürden aldıkları öz ile bunu yapabilirler. Ve ortaya koydukları ürünler ancak o millette bir anlam ifade edebilir. Yukarıdaki örnekte birinde inleyen Dicle Nehri , öbüründe ise Elbe sularıdır. Topçu’ya göre mimarîde de durum farklı değildir ; “Gotik Mimarisi, yalnız ibadetten çıkan ellerle değil, âlemden kurtulmak isteyen başla ve tövbe eden gözlerle göklere çevrilmiş olduğu halde ; Müslüman Türk’ün ilahî Selçuk Mimarîsi bütün varlıkla secdeye kapanıştır.” Bu mânâda din de kültürün esaslı bir kısmıdır. Milletin malı olmasa bile milletin kuruluşunun esaslı kaynağı olmuştur. Netice olarak Topçu’nun kültürün oluşumunda ferdî dehalari, toplumda var olan kaynağı işleyici ve harekete geçirici olarak gördüğünü ve Gökalp’in kültürün oluşumuyla ilgili görüşlerine tam olarak karşı çıkmadığını söyleyebiliriz.

Topçu’ya göre; ilmin, ahlâkın, sanatın muayyen bir cemiyetin bünyesinde meydana gelen sentezi demek olan kültür, bir metafizik terkip manzarası gösterir; “parça, parça bilgi ve inanç

⁹ Topçu, *Kültür ve Medeniyet* , s.16

¹⁰ Öğün , *a.g.e.* . s.148

¹¹ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.17

unsurları hepsini birleştirici bir maya ile yoğrularak millet kültürünü meydana getirirler... Karakter ferdin ve ırkın cevheridir. Cevher bir gizli hazinedir. Ondansonsuz değerler fişkirir, ebedîlik çiçekleri açar. Ancak onun çiçeklenmesi için, kendisine uygun hayat suyunu bulması lâzımdır.İşte Türk Kültürü de tarihin başlangıcından beri Asya'nın topraklarından kaynakayan bir cevherdir.Kudreti bir kıtaya sığmıyordu. Şamanlık denen dar ve ruhsuz kalıp da bu cevheri işleyemezdi. Türk, sonsuzluğa açılan bu ummânı İslâm'da buldu...¹³ Görüldüğü gibi Topçu'nun kültür tanımında tarih felsefesi önemli ölçüde belirleyicidir.

Kültür, eğer tarih içinde meydana gelen değerlerin bir bütünü ise; “âti çıkınca ortaya mâzî silinmeli” diye haykıranlar Topçu'ya göre hayattan ve onun kanunlarından habersizdirler; “üzerine dayandığı mâzî ağacını devirmekle bizzat kendisinin yıkılacağını anlayamıyor...Kültürün, mâzî mayası olduğunu bilmeyen sözde münevverler topyekûn inkılap adı altında soysuz ve şuursuz bir anarşizm istiyorlar.¹⁴ Öte yandan “sakalda ve sarıkta keramet arayan” muhafazakârlara da karşı çıkan Topçu'ya göre; “Her iki tarafın gafil olduğu şey, kendi millî kültürümüzü yoğurmanın lüzumlu oluşudur. Hakikatte bin yıllık tarihimiz içinde ortaya konmuş olan Anadolu Müslüman Türk Kültürünü; örfleri, folkloru, edebiyatı ve güzel sanatlarıyla, tasavvufu ve tarikatlarının felsefesiyle, İslâmî ahlâkıyla bir potada yoğurmak dâvânın esasını teşkil etmelidir.¹⁵”

B.NURETTİN TOPÇU'YA GÖRE KÜLTÜRÜN UNSURLARI

1.Dil

Dil bir milletin kültürel değerlerinin başında gelir. Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarında duygu ve düşünce birliği olan cemiyet yani millet haline getirir. Edebiyatçı Mehmet Kaplan'a göre ; “Dil ile millî ruh ve kültür birbirinden ayrılmazlar. Dil kültürün temeli ve taşıyıcısıdır. Onu yaktınız mı millî ruh ve kültür diye birşey kalmaz.¹⁶ Topçu da dil konusunda aynı hassasiyete sahiptir. Topçu'ya göre sosyolojik olarak dil birliği, millet olabilmek için tek

¹³ *A.g.e.* , s.13

¹⁴ Topçu , *Yarınki Türkiye* , s.306

¹⁵ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.11

¹⁶ Kaplan , *a.g.e.* , s.281

başına yeterli olmasa bile bir millet fertlerinin aynı dili konuşması şarttır. Ona göre zamanımızda dil birliğinin önemi daha da artmıştır.¹⁷

“Bir milletin dili olmalıdır, bizim de millî dilimiz olmalıdır” sözü Topçu’ya göre yanlıştır. Bizim millî dilimiz vardır. Ancak dilde inkılap yapıyoruz diyenler onu çürütmektedir. Topçu bu görüşleriyle Cumhuriyet döneminde uygulanan dil politikalarına radikal eleştiriler getirir. O, dil konusunda çok dikkatli davranılması gerektiğini düşünmektedir. Zira dil canlı bir varlıktır. Dışarıdan yapılacak sun’î müdahalelerin millet kültürünü kökünden sarsabileceğine inanmaktadır. Topçu dil konusunda “devrimci” değil “evrimci” bir gelişmeyi savunmaktadır. Topçu’ya göre bütün cemiyet kurumları gibi dil de evrim geçirmektedir. Dilin; olmuş, bitmiş, katılmış ve değişmez şekil kazandığı düşünülemez. Aksini düşünenler, düşünürümüze göre sosyoloji kültürüne sahip olmayanlardır. “Dilin de çocukluk, gençlik, erginlik ve ihtiyarlık çağları vardır. Bu evrimin farkında olmayanlar, kendi yaşattıkları şekilden başkasını; dilin mazisini red ve inkâr ediyorlar.¹⁸ Topçu bu durumu eski kıyafetlerle ilgili bir müzeyi dolaşıp gülen cahil insanlara benzetir.” Zirâ aynı müzeyi bir tarihçi veya sosyolog gezdiği zaman hayranlık hisleri duyabilir.” diyerek, bizde eskiyi toptan ithamın sebebini kültürsüzlük olarak görür.

Topçunun dil inkılabı ve Cumhuriyet dönemi dil politikalarına itirazlarını şu şekilde belirtebiliriz:

- Öncelikle Türk Dili’nin geçen asırların itham eden Dil Kurumu’nun Donkişotvarî bir budama işine giriştiğini belirterek Edebiyat Fakültesi’nin bu duruma karşı çıkmak adına daha büyük bir yanlışlık yaptığını ve geçen asırların güzel Türkçesini “Osmanlıca” diye vasıflandırdığını ifade eder. Topçu’ya göre “Eski Türkçe” veya “Yüzyılların Türkçesi” demek yerine yapılan bu vukufsuzluk sonucu farkında olmadan ilmî bir nifak yaratıldı. Bu durumu; “koca bir milletin dilini koparıp özel bir lehçe halinde ayırmak üniversite üstadlarından başkasının kârı olamazdı” diyerek Edebiyat Fakültesi’nin sonuçta dilimizi kendi köklerinden koparma davasını güden dil kurumuyla aynı amaca hizmet ettiğini belirtir. Topçu “Osmanlıca” ile (kendi tabiriyle muhteşem Türkçe) ilgili tenkidlere katılmamaktadır. Ona göre dil inkılapçıları dilin hiçbir zaman değişmeyip ebedî kalan tek şeklini araştırıyorlar.

¹⁷ Nurettin Topçu, *Sosyoloji*, İst. 2001, s.72

¹⁸ Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s.100

- Topçu'nun ikinci itirazı, "Osmanlıca'nın bütün milletin kullandığı ortak dil olmadığı, yüksek tabakanın dili olduğu" ile ilgili görüştür. Topçu'ya göre zaten halkın kullandığı dille münevver tabakanın dili arasında kültürden ve onun ifade zaruretlerinden yapılmış bir duvar vardır. Geçen yüzyıllar içinde idarenin aristokratik temele dayanması ve münevverlerin halktan ayrı olması nedeniyle bu duvar daha da kalındı. Lâkin günümüzde demokrasi artık bu engeli kaldırdı. Kültürün doğuşu konusunda ifade edildiği gibi Topçu'nun bu konuda elitist düşündüğü söylenebilir. Zira Topçu'ya göre ; "kültürün yaratıcısı, hazırlayıcısı halk ise de yoğurucusu ve şekil vericisi yüksek düşünce sahipleridir." Çünkü münevverlerin yaşattığı yüksek kültür ve düşünceyi halkın diliyle ifade etmek mümkün değildir. İfade vasıtalarının birleştirilmesi için ona göre yüksek kültürün yok olması gerekiyor. Günümüzü değerlendiren Topçu, kültür hayatımızdaki yıkım sebebiyle münevver geçinenlerle aşağı tabaka arasında zaten bir farkın kalmadığını belirtiyor. Osmanlıca'nın yazı dili olup konuşma dili olmadığı görüşüne de katılmaz. "Yazıya dökülen fikirler hayat olayları gibi anlatılamaz. Yazının bize naklettiği çoğu kere ilim, sanat ve felsefenin görüşleridir." diyerek bunların zaten halkın diliyle ifade edilemeyeceğini belirtir.
- Topçu'nun üçüncü itirazı;"Osmanlıca'nın tabii bir dil değil de üç dilin kaynaşmasından meydana gelen yapay bir dil" olduğu tezinedir. Topçu'ya göre hakikatte bütün diller zaten böyledir. Bugünkü diller eski dillerden kelimeler ve unsurlar alarak zenginleşmiş ve gelişmiştir. Batı dilleri Latince ve Yunanca'dan aldıkları kelimelerle yoğruldu. Bizim dilimiz de ırkî karakterinden unsurlarla kuruldu. Anadolu'da Türk-İslâm Medeniyeti'nin kuruluşuyla da Arapça ve Farsça'dan aldıklarıyla gelişti. Topçu, bunu doğal bir sonuç olarak değerlendirir. Zira dil "iki taşın arasından çıkıverecek" bir şey değildir. Bu dil (Osmanlıca) sun'î olamaz çünkü dil fertlerin eseri değil, cemiyetin eseridir. "Vatan, millet, kalem, defter, gül, bülbül" bunlar Arap ve Acem dillerinden alınmıştır. Ancak her halleriyle her Türk'ün kalbindeki duyguların ifadesi tertemiz Türkçe kelimelerdir.¹⁹

Bütün bu yapılanların sonucu Topçu'ya göre millî ahlâkın yüzünü karartan bir hezeyândır. Çünkü dilin doğal oluşumu nedeniyle dilimizden zorla koparılan bu

¹⁹ A.g.e. , s.102

kelimelerin yerleri boş kalamazdı. Sonuçta dilimizi yabancı kelimeler istilâ etti: Kongre,delege,şef,maç,konfor,kritik,elektrik,vs... Ona göre bu gidiş önlenemezse yakın bir gelecekte dilimizin bütün kelimelerini onlar teşkil edecek.

Dil inkılabı konusunda tenkidler getiren Topçu eskil dil ve edebiyatın olduğu gibi kalması taraftarı da değildir. Aynı keskinlikte Osmanlı dönemi edebiyatı için de eleştirel görüşler ifade eder. Örneğin Divan Edebiyatı'nı; "asırlarca mey ve mahbûbtan bahsede ede çürümüş bir edebiyat"²⁰ olarak nitelendirir. Divan şâirlerini ; "Acem saraylarının bahçesinden İstanbul Sarayı'nın bahçesine uçup gelmiş, hep aynı nakaratın hânendesi olan kuşlara benziyor. Usandık kumru ve bülbül sesi dinlemekten, insan sesine hasrettik..."²¹ diyerek suçlar. Osmanlı son dönem edebiyatını (özellikle Servet-i Fünûn) ; "imansız çocuğun hastalık çağlarındaki sinir buhranlarından şöhret getirici nağmeler çıkartmaya özentiden ibaret bir edebiyat" olarak nitelendirir. Topçu'ya göre son dönem edebiyatı "yenilik hareketlerinde ruhlara nüfûz edecek bir ideale, bir ruhî hayat sistemine sahip olmadığı için" başarısızdır.

O halde bütün bu eleştirilerin ışığında doğru hareket tarzı ne olmalıdır? Topçu'ya göre dilin ifadesi demek olan edebiyatın temeli "aşk"a dayanmalıdır. Büyük eser "aşkı yeşertebilen" eserdir. Hayat aşkını , tabiat aşkını ve hepsinde insan aşkını.²² Bu konuda "İnce Memed" ve "Karamazov Kardeşler" örneğini verir. İkisi de haksızlıkları ve hoyratlıkları anlattıkları halde birincisi soğuk ve ölü, ikincisi sıcak ve canlıdır. Çünkü ikincisinde ebedîliğe susamış bir kalp çarpmaktadır. Peki bizim dilimizde bu örnekler hiç yok mu? Topçu'ya göre bu gayeye götürücü hamle Namık Kemallerin, Hamitlerin hareketinde bir defa sezilmişti. Fakat bu irade tam ve sistemli bir şekilde Akif'in sanatında kendini göstermiştir. Fuzûlî'yi de Divan Edebiyatı için çizdiği olumsuz çerçevenin dışında tutar. Yunus, Mevlâna, Akif ve Fuzûlî gibi sanatçıları "sonsuzluk aşkıyla yanan Allah muhterisleri" olarak nitelendirir. Bu ruh mefkûrecileri "yaşamak irademizin istikametini bize gösterecektir."²³

Beşir Ayvazoğlu Topçu'nun Divan Edebiyatı ile ilgili görüşlerine katılmayarak; "teorik düşünceyle ilgili verilen pratik örneklerde" yanılığa düştüğünü belirtir.

²⁰ Topçu, *Ahlâk Nizamı* , s.87

²¹ Topçu, *Yarınki Türkiye*, s.102

²² Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s.187

²³ Topçu, *Ahlâk Nizamı*, s.88

Ayvazoğlu'na göre Topçu koskoca bir edebiyatı “bâde edebiyatı” olmakla itham ve mahkûm eder. Topçu'nun Divan Edebiyatı'nı ; “bunaltıcı, realiteye şiddetle bağlı, realitenin çürüttüğü bir edebiyat” nitelmesine de karşı çıkan Ayvazoğlu; “Divan şiirinde Bakî, Nailî, Şeyh Galip gibi şâirlerle Nedim ve Enderunlu Vâsif gibi şâirlerin aynı kategoride değerlendirilemeyeceğini” belirtir. Ayvazoğlu'na göre sanat sanatkârla kaimdir; “Karamazov Kardeşler” de romandır, Topçu'nun o kadar öfkelenildiği “İnce Memed” de. Ne var ki birinin yazarı Dostoyevski, ötekini Yaşar Kemâl'dir.²⁴”

Netice olarak ifade etmek gerekirse Topçu dili, kültürün en esaslı uzvu olarak kabul eder. Dile zoraki müdahalelere karşı çıkarak, dilin canlı bir varlık olarak kendi doğal gelişim sürecini takip etmesi gerektiğine inanır. Bu yönüyle “devrimci” değil “evrimci”dir. Dilin ortaya koyduğu edebiyatta da yapı ve şekilden önce (tabî bunları ihmal etmeden) “içerik”le ilgilidir. Edebiyatımızın amacı : “Fuzûlî'den Akif'e kadar, Yunuslardan ve Mevlânalardan hayat alarak, Kur'andan gelen ışıkların ilhamlarıyla dopdolu olan halk sanatının ruhundan fişkırın romantizmini yapmaktır. Anadolu'nun muzdarip ruhundan çıkacak bir psikolojik roman ve hikâye sanatını ortaya koyamazsak yapılan şey sadece kopyadan ibaret bir iskelet olur.²⁵”

2. Din

Nurettin Topçu'nun düşünce sistematüğinde, formüle ettiğı milliyetçilik anlayışında asıl hareket noktası İslâmiyet, İslâm düşüncesi ve medeniyetidir. Genel olarak ifade edildiğinde milleti millet yapan kültürün temelini “din” olduğunu kabul eder. Topçu'ya göre “millet fertleri aynı dine bağlı oldukları için birbirlerine yakınlık duyarlar ve birbirini severler. Millî özelliklerimizin birçoğı dinden alınmadır²⁶”

Bu konuyla ilgili dünya devletlerinden örnekler veriyor: İrlandalılar, İngilizlerden ayrılmak için Katolikliğe sarıldılar; Gregoryen Ermenilerle, Katolik Ermeniler arasında münaferet derecesinde ayrılık vardır. Dinleri ayrı olduğu için Pakistan, Hindistan'dan ayrı bir devlet kurmuştur. Hülâsa Topçu'ya göre bizim milletimizin kuruluşunda da İslâm Dini

²⁴ Beşir Ayvazoğlu, “Nurettin Topçu'nun Sanat Felsefesi”, *N.T.A.*, İst. 1992, s.111

²⁵ Topçu, *Yarınki Türkiye*, s.101

²⁶ Topçu, *Sosyoloji*, s.72

büyük bir ahlâki rol oynamıştır. Daha da ileri giderek : “başlangıçta kültürümüzü tamamen ona borçluyuz²⁷” der. Topçu’nun İslâmiyet öncesi Türk tarihini “millet tarihi” kabul etmeyen bu görüşünde Anadolu tarih felsefesini açıkça görmek mümkündür. Zira daha önce de ifade edildiği gibi Topçu’ya göre “ırk” ile “millet” aynı şey değildir.

Topçu dünyadaki her milleti tebarüz ettiren bazı özellikler bulunduğunu belirtir; Almanya’da ordu kuvveti, İngiltere’de iktisadî kuvvet, Fransa’da kültür ve muallim bu milletlerin hayat kaynağıdır. Topçu’ya göre; bizim milletimizin hayatî kuvvet kaynağı İslâm’dır. “İslâm az zamanda Türklüğün hayat damarlarını doldurarak, millet varlığının en esaslı unsurlarını harekete geçirmiştir²⁸” Anadolu’nun, “derin ruhî hayatını” idare bütün kuvvet dinden gelmektedir. Topçu’ya göre Türk tarihi bunun örnekleriyle doludur: “Alparslan’ın Romen Diyojen’e karşı âlicenaplığı, Kudüs’te Müslümanları katleden Haçlılardan Kudüs’ü geri aldığı zaman tek Hristiyanı incitmeyen Selâhaddin-i Eyyubî, Mısır’ı fethederek halife ünvanını alan Yavuz’un dönüşte nefsine gurur gelmesin diye İstanbul’a güneş doğmadan önce girmesi...” bütün bu örneklerin ; ruh-ı İslâm’ın damarlarımıza nüfûz ettiğinin, dinin her sahada kemâl sahibi insan yetiştirmenin mektebi olduğunun, maddî kuvvete üstün olan ruhî ve manevî kuvvetlerin timsalleri olduğunu belirtir.²⁹

Topçu, din-cemiyet ilişkisinde objektif tesbitlerde bulunur. Ona göre; “bir ferdin şu veya bu dine bağlı oluşu, içinde bulunduğu cemiyetin kader halinde onun karşısına çıkardığı bir zarurettir.” Buna göre her fert, farkında olmadan önce içinde yaşadığı cemiyet dinini benimsiyor. Sonra da o dinin başka dinlere olan üstünlüğüne inanıyor. O halde Topçu’ya göre ; “dinî yaşayışın kuvvetlenmesi için, cemiyetin fertler üzerindeki telkini esaslı bir vasıta olmakla beraber, ferdî ruhların zaman zaman bu tesirden kendilerini kurtararak hür araştırmacılığa başvurmaları , âdet ve taklit dininden korunarak gerçek imana sahip olmanın şartıdır.³⁰”

Kültürün çıkış kaynağı din olduğuna göre, nasıl bir din anlayışına sahip olmalıyız? Nurettin Topçu sayısı henüz tam olarak tesbit edilememiş yazıları ve bilinen eserlerinde dinî konuları ; temelleri itibariyle derinlemesine, teorik ; fakat hayata aksedişi ile de hayli

²⁷ Göz. Yer

²⁸ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.152

²⁹ Topçu, *Yarıncı Türkiye* , s.281

³⁰ Topçu , *Mevlâna ve Tasavvuf* , s.188

pratik açılardan , yani felsefî, ilmî ve genel fikrî / ahlâkî plânda sürekli işlemiş ve tartışmıştır. Topçu'nun din anlayışına / felsefesine genel olarak bakıldığında Tasavvufun, özelde de “vahdet-i vücûd” anlayışının ağırlıklı bir yer tuttuğu görülür. Topçu; “Mevlâna ve Tasavvuf” adlı eserinde bu konuda ideal insan prototipi olarak Mevlâna'yı gösterir ; “yüzyıllardır katmerlenen skolastik düşünüşten sonra Batı taklitçiliğinin açtığı hüsrân çukuruna yuvarlandığımız bir devirde kültürümüzün çıkış noktası Mevlâna olmalıdır. Onda Müslüman Türk Dünyası'nın bütün ruhu gizlidir. Felsefemizle güzel sanatlarımızı bu kaynaktan alabiliriz. Onlarla birlikte ilimle ahlâkın kaynağı din olduğuna göre, Mevlâna da İslâm Dini'nin gerçek ve içten anlayışını buluyoruz...³¹” der. Mevlâna'nın (dolayısıyla kendinin) dünya görüşünü çıkardığını söylediği vahdet-i vücûdu şöyle tanımlar: “Allah ve kâinat aynı cevherin iki türlü görünüşüdür. Hakikatte bunlar birdir, kâinat Allah'tan başka birşey değildir. Kalp gözü açık olan ârif Allah'la kalp kalbe beraberdir. Herşey birlikte O'ndadır. Ve O'nda yaşamının zevkini tatmıştır. 'Ene'l-Hakk' sırrına ermiştir.³¹”

Topçu, “Ahlâk Nizamı” adlı eserinde Allah'ı şöyle tarif ediyor (s.89) : “İnsanın bütün kâinat üzerinde ve bizzat kendi üzerinde hakimiyetini kabul ettiği ve içsel bağlarla kendine bağlandığı kuvvettir.” Peki bizler bu kuvveti nasıl tanıyabiliriz? Topçu'da bilginin çeşitli kaynakları vardır : 1- Zekâ ile tanıyış, 2-Sezgi ile tanıyış, 3-İhtiras ile tanıyış, 4-Merhamet ile tanıyış, 5-Aşk ile tanıyış. Topçu'ya göre felsefenin bir türlü çözemediği varlık muamması aşk içinde gerçek ifadesini bulur. Topçu epistemolojisinde tercih “aşk”tan yanadır. Akıl / kalp(sezgi) kıyaslamasında da mukaddesatın kaynağını “kalp” olarak kabul eder.³²

Din / ilim / akıl ilişkisiyle ilgili şu sözleri bilgi felsefesini ortaya koymaktadır: “Gerçek dindarın hareketi ibadet, sözü dua, bakışı rahmet, beraberliği kuvvettir. Bu hâle ulaşabilme, duyulardan akla, akıldan kalbe ve ilhâma yükselme sayesinde mümkün oluyor. Bu hayatta tecrübe akla dayanmış bir merdivendir. Akıl ise kanadı aşk olmak şartıyla kalbe ve ilhâma yükseltici kuvvettir. Böyle bir anlayışla insan yolcusunun ilimden felsefeye, felsefeden dine yükselmesi lâzım gelmektedir.³³” Topçu'ya göre dinin, ilim ve

³¹ Topçu , *Mevlâna ve Tasavvuf* , s.113

³¹ *A.g.e.* , s.116

³² Topçu , *Var Olmak* , s.125

³³ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.57

akılla çatışmasına gerek yoktur. Bunun sebebi zümre menfaatleri, bilgisizlik ve particilik hırslarıdır.

Bu teorik görüşlerinin pratik hayata yansımalarıyla ilgili yazılar Topçu eserlerinde önemli bir yekûn teşkil etmektedir. Özellikle günümüz “din anlayış”, “din adamları”, “din eğitimi” gibi konularda dışarıdan bakıldığında ağır denebilecek eleştiriler getirdiği görülür.* Dini, kültürün en esaslı unsuru ve çıkış noktası kabul eden Topçu acaba din-siyaset ilişkisine nasıl bakmaktadır. Dine bu kadar ağırlıklı bir yer veren Topçu acaba “din devleti” mi istemektedir. Topçu’nun bu konuyla ilgili cevabı şudur: “Mesuliyet iradesinin Allah’tan geldiğini söylemiştik. Bundan dinî devleti mi kastediyoruz. Asla... Din müesseseseleşince herhangi bir ferdin eline geçiyor. Bizim istediğimiz devlet kurucusunun kendi iradesini Allah’a teslim etmek dâvâsıdır.”³³ Topçu’ya göre bir dinin müşterek kaidelerine şeriat denir. Şeriat ise din değildir, ancak ruhun emrinde olan bedeni dine götürücü yoldur. “Şeriatı yalnız ve kendine yeter olarak ele aldığımız zaman ruhsuz bir iskelet kalır. Ona taassupla bağlandığımızda ise beden hareketlerinin kutsallaştırmaya yani putperestliğe gidilir...Din ,devlete götüren yol olduğu için, tarihimizin son asırlarında bütün süflî ihtiraslar, yükselme ümidini dindar gözükmede aradılar. *Milletimiz yükselmede iken devlet, din yolu idi. Yıkılışla beraber din, devlet yolu oldu.* İşte bu gaye ile vasıta arasındaki yer değiştirmeler , izmihlâlimizin sebebi olmuştur.”³⁴,

Topçu formüle ettiği spritüalist milliyetçi harekete özünü veren İslâm Dini’nin siyasete alet edilmesinin , siyasal partilerin dinî değerleri sömürmesinin şiddetle karşısındadır. Bir başka karşı olduğu nokta da dinin devletin güdümünde örgütlenmesidir. Bu durumu tarih felsefesinde önemli bir yer tutan Osmanlı Tarihi’ndeki uygulamalardan başlayarak radikal bir şekilde eleştirir : “Tarihimizde şeyhülislâmlık müessesesinin din adına sahip olduğu iktidar ile siyaset yapması devletin olduğu gibi dinin de içten çökmesinin başta gelen sebebi olmuştur. Dinî makam; ikaz, irşad ve Hakk’a işaret yeridir, yumruk ve süngü idareciliği değildir”³⁵

* Bu konuya ayrıntılı olarak “Din Eğitimi” başlığında değinilecektir.

³³ Topçu , *Ahlâk Nizamu* , s.23

³⁴ Topçu , *Yarınki Türkiye* , s.283

³⁵ Nurettin Topçu , *Türkiye’nin Maarif Davası* , İst. 1998 , s.156

S.Seyfi Ögün'e göre Nurettin Topçu , din ve devletin ayrı alanlar olarak düzenlenmesini batılı anlamda laik bir sistematik içinde savunmaz ; “ bu iki alan birbirinden ayrılmalıdır. Ne var ki yatay olarak değil tam tersine dikey olarak. Daha açık bir ifade ile din devletten yukarıda olmalıdır.” Ögün'e göre Topçu batılı anlamda bir laikliği benimsemez.³⁶ Ancak Topçu'yu Türk siyasal tartışmalarındaki bilinen kalıplara sokabilmemiz biraz güçtür. Topçu'ya göre kurumlaşan herşey gibi şariat da yozlaşmadan başka bir şey getirmeyecektir. Topçu, yalnızca dinî irşadların devlet politikalarını biçimlendirmeye yarayan “manevî kurumsallaşmayı” kabul eder. Burada da düşündüğü biricik şey ahlâklı ve âdil bir toplumsal hayatın kurulmasıdır, yoksa dinin dogmalarına göre devleti biçimlendirmek değil.

3. Tarih

Anadolucu Milliyetçiliğe en belirgin şeklini veren unsur tarih görüşüdür. Diyebiliriz ki kültürün diğer unsurlarının yanında din, tarih, coğrafya (vatan – toprak) Topçu'da milleti / kültürü belirleyen ana unsurlardır. Topçu'ya göre insan denen şahsiyet köklerini mâziye salmış bir ağaç gibidir . “Kökler yüzyılların derinliğine gömülürse şahsiyet büyüktür. Binyılları aşarsa şahsiyet harikadır. Otuz-kırk yıllık olursa şahsiyet hastadır.Kurtarıcı bir el beklemektedir. Öyle bir kurtarıcı el ki, bu ağacı itina ile yerinden çıkarıp yüzlerce yıllık mâzinin sağlam, ruh ve hayat dolu topraklarına gömsün. Mâzi kurtarıcımızdır.³⁷”

Topçu'nun tarih tanımı kültürle ilgili düşüncelerinden ipuçları veriyor: “Millet vücûdundaki iskeleti kaplayan uzviyete millî tarih diyoruz. Millî tarih de millî coğrafya gibi ve onula beraber, asırlarca süren bir emeğin, bugünkü iradeyi meydana getiren bir çalışmanın fedakârlıkların ve kahramanlıkların, şehitlerle mukaddes kurbanların eseridir.³⁸” Topçu'ya göre millet olarak bünyemizi tahrip edici sarsıntılara dayanabilmemizin sebebi Alparslanlarımız, Yıldırımlarımız ve Yavuzlarımızdır. Tarih bir milletin ruhunun kaynağıdır, diyerek ecdâdın bizim irade sefaletlerimize karşı tutunacak

³⁶ Ögün , *a.g.e.* , s.137

³⁷ Nurettin Topçu , *Büyük Fetih* , İst. 2003 , s.57

³⁸ Topçu, *İradenin Davası* , s.31

desteğimiz olduğunu belirtir. Buna göre; “ölüler bizi yaşatıyorlar.” Maziyi akan bir nehre benzeterek , o ortadan kaldırıldığı anda milletin hayat kaynağı ve imanının dallarının kuruyacağını M.Akif’in şu dizeleriyle ifade eder:

“Mefahir kaynasın, gitsin de vicdanlar kesilsin lal
Bu izmihlal-i ahlâkî yürürken durmaz istiklâl”

Topçu’ya göre mazisi olmayan ümitsizdir, kuvvetsizdir, sevgisizdir. Mazisi olmayan nesil; ümitlere ceberutu, sevgiye kindarlığı karşı koymak ister; yıkar ve yıkılır.³⁹ Tarih şuurunun yıkılışını millî iradeyi kökünden baltalayacak bir durum olarak belirttikten sonra, milleti insana benzetir ve onun çocukluğu, gençliği, erginliği ve kemali bulunduğunu ifade eder. Konuyla ilgili olarak Oscar Wilde’in şu sözünü verir: “Ruh vucutta ihtiyar olarak doğar. Vucut ruhu geliştirmek için ihtiyarlar.” Millî tarihimizi de bu çerçevede değerlendirerek onun gençlik çağlarını ve erginliğini idrak ettiğini yeni ve olgun bir gençliğe ulaşmamız gerektiğini vurgular ; “ bu millet Mevlanaların erginliğinden Fatihlerin , Akiflerin gençliğini çıkardı. Milliyetчилиđimiz kırk günlük ocuk değil, en azından bin yıllık bir olgunlaşmadır. Ruh ve ahlakımızın kaynakları ise hemen ondört asır oncelki Hira Dağı’ndan gelen vahye uzanmaktadır.⁴⁰”

Topçu milliyetчилиđinin ana eksenini “tarih, toprak (vatan) ve din”in oluşturduğunu söylemiştik. Topçu, bu durumu 1071’den başlayan bir süreç içinde izah eder. Daha Osman Bey’den başlayarak Kayılar’ın Anadolu’da millî birlik meydana getirmenin idrak ve iradesine sahip olduklarını belirterek Osmanlı’yı kozmopolit anlayışta gören ilk dönem Anadoluclulara karşı çıkar ; “Ankara’da Yıldırım’ın elinde kırılan kılıç, beşyüz sene sonra Çanakkale’nin toprağına gömülen gövdeler bu topraklara milliyetчилиđin tohumlarını serpmiştir. İstiklâl Savaşı’nı başaran bu imandır. Büyük atamız Fatih’in bize bıraktığı esas miras Konstantiniyye’nin fethi değil; Çaldıran kahramanını, Plevne Gazisi’ni, Mehmet Akif’le Hüseyin Avni’yi içine alan bu miras Türk Milliyetчилиđi’dir⁴¹” 1957’de yazdığı “Fatih ve Biz” adlı yazısındaki şu sözleri millet / kültür / tarih anlayışını tebarüz ettirmektedir : “Bin ucyuz yetmiş yıl önce ana rahminde idik. Malazgirt’te dünyaya gözlerimizi açtık. Sögüt kırılarında ocukluğumuzu geçirdik. Ayasofya’nın minareleri altında buluğa erdik. Dünyalara sığmayan bahadır genliğimizi duştunurken Yavuz Sultan

³⁹ Topçu , *Büyük Fetih* , s.73

⁴⁰ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.130

⁴¹ Topçu, *Büyük Fetih* , s.11

Selim Han'ın arslan bakışlarıyla üzerine ilâhî ferman kazanmış kılıcını hatırlamamak kabil olmuyor.”

Topçu'ya göre bizim seciyemizin sanatkarı ve şuurumuzun yaratıcısı mazîdir. Kültürü milletin iskeleti , mazîyi de onu kaplayan uzviyet olarak tanımlayan Topçu'ya göre; “Mazinin bittiği yerde; millet biter, insan biter, iz'an biter nihayet bulurlar. Millet tarihinden ibarettir.” Topçu tarihinden kopmuş bir milleti, “insan sürüsü” olarak tavsif eder. Bu nedenle eski olmadan yeniyi kurmak mümkün değildir. ; “Mâziden istikbale doğru atılan hayat yolunun üstündeki engelleri yıkmak için inkılap yaparken, (mazînin) ileriye hamle yapabilecek iktidarı ona vermesine muhtaç” olduğunu söyler. Eskiden bir şey almadan yeni eser yapmaya kalkanların ölü varlıklar elde ettiklerini ifade eder. Topçu'ya göre bu durumun açık isbatı Amerika Birleşik Devletleri'dir : “Birleşik Amerika'nın ruhsuzluğu ve hareketsizliği, tarihi olan milletle. tarihsiz milletin karşılaştırılmasını gören gözlerin önüne sermiş bulunuyor. Tarihi olmadığı gibi yine bu sebeple felsefesi ve hikmeti de olmayan bu güler yüzlü yeni dünya diktatörünün millî karakteri yoktur.⁴²

Topçu yakın devrin “ırkçılığa” dayandığını söylediği Turancı ; millî kültürümüzün köklerini Orta Asya göçebeliliğine dayandırmak istediklerini ifade ettiği ; “Kültür Turancıları'nın tarih görüşlerini eleştirir. Ona göre; “elbette ecdâdın tertemiz ve yaratıcı ruhuna vâris olacağız .Ancak bu yaratıcı ruhun İslâm'ın insanlığa getirdiği “ruhçuluk (spritüalizm)” tarafından işlenip yüceltilindiğini kabul etmemiz gerektiğini belirtir. İslâm'ın yaratıcı idealinden maya alan Türk ruhu bir koldan “Herevî, Pezdevî, Kâşânî, Teftezânî ve Semerkandî diğer koldan Alparslan'la Hüseyin Baykara gibi hamiyet ve hareket adamlarını tarihin sahnesine çıkardı. Sanatta Ali Şîr Nevai'den Fuzûlî'ye tırmanış böyle bir hamlenin eseri olduğu gibi Hoca Ahmet Yesevî'den Yunus Emre'ye ulaşma hareketi de millî ruhun bir zaferidir.” Bütün bunlardan çıkardığı sonuç ise şudur: “Türk Milliyetçiliği bu zaferlerin hepsini birleştiren bir tarih ile insanı eşref-i mahlûkat sayan kutsal davanın terkibinden başka bir şey değildir.⁴³

Topçu, Türk tarihini Cumhuriyet Dönemi ile başlatan, daha önceki dönemi görmezden gelen tarih anlayışına da karşıdır : “Millî tarihimizi yakın zamanlardan

⁴² Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.220

⁴³ Topçu , *Millet Mistikleri* , s.97

başlatan, milletimizin içindeki düşmanlar, güneşe balçık sıvayadursunlar... Dünya tarihinde benzeri bulunmayan millî tarihimizin zaferleriyle mefahirleri hikmet ve felsefe gözüyle incelenirse, baştan sona kadar ahlâki mefahir ve zaferlerin eser ve meyvesi oldukları görülecektir. Fütûhat. kılıcın olmadan evvel ahlâkıdır⁴⁴” Topçu bu bağlamda her değişen iktidarla birlikte tarih kitaplarının da değişmesini eleştirmektedir. “Geleceği değiştirmeye bir sihirbazın tılsımı belki yetebilir, ama geçmişi değiştirmek sihirbaz bir kâhinin bile harcı değildir” diyerek eğer bir rönesans yapacaksak, bütün bu peşin hükümlerden ve geriliklerden vazgeçmemiz gerektiğine inanmaktadır.

Topçu, tarihin önemini Avrupa’da XIX. Yüzyılın sonunda tarih bilimine verilen değeri işaret ederek örneklendirir. Sadece milletleşme sürecinde değil evrensel anlamda da tarihin en iyi bir öğretici olduğunu belirtir : “Bir bakıma tarih, insan hareketlerinin çokluğu ve tezadları içinde bir müddet ilerleyip sonunda hepsinin aynı çukurda birleştiğini öğreten, insan hayatının ‘doğmak, cefa çekmek ve ölmek’ gibi birinde öbürünü kurtarıcı hiçbir unsuru barındırmayan cevherlerden yapıldığını öğretici bedbîn ve istikbâl için ümitsiz bir üstaddir .” Bu olumsuz tabloyu çizdikten sonra bu durumu değiştirebileceğimizi belirtiyor : “Tarih, böyle bir üstad değil, samimiyetle tanıştığımız bir dost olmalıdır. O zaman bilgilerin en kıymetlisi olabilir. Tarihi iyi bilen asrımızın çocuğu, tezad halinde birçok şeylere aynı zamanda inanıyor, karşıt unsurları aynı zamanda sevebiliyor” diyerek kendi tarih felsefesindeki tezad gibi görünen yönleri de açıklıyor.⁴⁵”

4. Güzel Sanatlar

Nurettin Topçu sanatı ; “insan ruhunun serbestçe, yani muayyen kaidelere tâbi [✕] olmaksızın, güzeli araştıran hareketi⁴⁶” olarak tanımlar. İşte bireysel olarak bu güzeli arayış bir süre sonra topluma mâl olur. Bu bakımdan güzel sanatlar kültürü oluşturan unsurlardan biridir. Çünkü “güzel” sorusuna verilecek objektif ve ilmî bir cevap yoktur.

⁴⁴ Topçu , *Mevlâna ve Tasavvuf* , s.83

⁴⁵ Topçu , *Yarınki Türkiye* , s.177

⁴⁶ Nurettin Topçu , *Felsefe* , İst. 2002 , s.107

Güzel sorusunun cevabı kişilere göre değiştiği gibi milletlere göre de farklılık göstermektedir.

Topçu'ya göre güzel sanatlar, millet ağacının çiçekleri veya millet vücudunun nefesleridir. Bu nefesler millî ruhun ifade vasıtalarıdır : “Musikî ve edebiyat olsun, plâstik sanatlar olsun , hepsi de milletin coğrafyasına kök salmış bulunur ve milletin tarihinden hayat ve ilham alırlar” Bu açıdan memleketimizin ufuklarını anlatmayan resim sanatı veya bu üslûpta yazılmamış şiirin sevimlemeyeceğini (millet çoğunluğu tarafından) belirtir.⁴⁷

Topçu güzel sanatları iki ana gruba ayırır:

- 1- Şekle bağlı (plastik) sanatlar : Resim, heykel, süs sanatları ve mimarî
- 2- Sese bağlı (fonetik) sanatlar : Musikî, hitabet, tiyatro ve şiir.

Topçu'nun kültürün “aynası” olarak kabul ettiği bu sanat dalları ile ilgili görüşlerini şu şekilde belirtebiliriz:

Topçu'ya göre, resim sanatında millî duyuş ve ihtirası yakalayabilmiş değiliz. Çünkü her sahada millî sanatımız olması için önce felsefenin olması gerekir. Fikrin mahsulü olmayan hiçbir ruh hareketinin olamayacağını belirtir. Bu nedenle resim sanatında millî muhayyilemiz yoktur. Olamaz da çünkü ; “genç sanatkarlarımız modellerini Garb'ın müzelerinde aramaktadırlar.” Topçu ardından şu soruyu sorar: “Acaba bizim millî hayatımız yok mu? Bin yıllık tarihimizin ressamlarımıza ilham verecek sahneleri Garb'ın müzelerindeki ilham kaynaklarından daha mı az zengin?” Bu sorunun cevabını ise şöyle verir: “İspanyol Velasquez'in ‘Mızraklar’ tablosunda ilhâm arayan gözlerimiz , neden Alparşlan'ın Romen Diyojen'i karşılayışını motif almaz. Galyalıların şefi Versengetori'nin Sezar'ın huzuruna çıkarılış tablosuna hayran gözler neden Mısır'dan dönen Yavuz'un yolda ulemanın atının ayağından sıçrayan çamuru şeref sayarak kaftanını tabutunun üstüne örtülmesi için çıkarılışı sahneden ilhâm almıyor? Almyorsanız yazıklar olsun. Siz rönesans yapamazsınız.⁴⁸” demektedir. Topçu resim sanatında millî konuların ele alınması gerektiğini belirterek bu sahada Garb'ın bir iskelesi olduğumuz, Garpli'nin vücut ve ruhuna meftûn olarak yaşadığımızı dile getirir.

⁴⁷ Topçu , *İradenin Davası* , s.32

⁴⁸ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.89

Düşünürümüze göre mimarîde de aynı gayrı millîlik görüldür. Türk mimârîsi diye kabul edilen ; yığın halinde , dev gövdeli, ruhsuz galeri bizim değildir. Örneğin Ankara'da Cumhuriyet'ten sonra yapılan yeni yapıların milletimizle hiçbir alâkasının bulunmadığını belirtir. O halde bizim mimarîmiz nedir? Bununla ilgili doğru bir örnek var mı? Topçu'ya göre; "bizim mimarîmiz barbar stilinden uzak bir incelikte, mihrabındaki aydınlıkları kapısına aksettiren bir bütünüyle, secdeyi düşündüren veya duaya açılmış bir eli andıran ruhla, tabiatı serin bir huzur içinde birleştirmiş olan Selçuk Mimarîsidir.⁴⁹" Topçu burada sanki tarih görüşünün biraz dışına çıkarak İstanbul eserlerini barbar stili, ve Bizans üslûbuyla bozulmuş olarak nitelendirir. İmparatorluğun bütün kültür ve medeniyet birikimini sanki teksif etmek istercesine donattığı İstanbul eserleri Topçu'yu ürkütür. Bu devâsa yapılar Topçu'nun metafiziğinde cismanî büyüklükleri ölçüsünde küçülmektedir. Mimaride de amaç "aşk" ve "sonsuzluk ihtirası" olmalıdır. İddiasız ve mütevazı Selçuklu eserleri Topçu'ya göre daha uhrevî ve ilâhîdir. Selçuklu mimarîsi örnek alınarak rönesans mimarimizin geliştirilmesini ister.

Beşir Ayvazoğlu ; "Sinan'ın damgasını taşıyan İstanbul devri mimarîsinin Bizans üslûbuyla bozulmuş olduğunu nasıl söyleyebilmiştir." diyerek Topçu'yu eleştirir. Ardından Topçu'nun bu yorumuyla ilgili şöyle bir değerlendirmede bulunur : "Topçu, Selçuk Mimarîsî'ni Türk arkaiki olarak görüyordu. Çünkü Sinan Türk Mimarîsî'nin bütün imkânlarını kullanarak kendisinden sonra geleceklere birşey bırakmamış gibidir. Topçu Selçuk Mimarîsî'nden hareket eden, fakat geçmişin tekrarına ve taklidine düşmemiş yepyeni bir rönesans mimarîsi özlüyordu.⁵⁰"

Topçu'nun Osmanlı Dönemi İstanbul'u ile ilgili şu görüşleri ise ilginçtir : "Fatih önce bize bir şehir hediye etti. Ona bir medeniyetle kültürün tohumlarını attı. Sonra bu şehri Anadolu'nun beyni haline koydu. XX. Asırda biz bu şehri, pek çok Afrika ve Avustralya şehirlerinde bile rastlanmayan zevksizlik, duygusuzluk âbidesi haline getirdik. Bugün şehirciliğin katledildiği şehir İstanbul'dur. Bu öksüz beldenin şekilsiz, mânâsız, neş'esiz yollarında dolaşan sanat iradesi varsa eminim ki şöyle haykırır , 'utandım ağlayarak, ağladım utanmayarak'. " Bütün bunların ardından da "nerede Türk ruhu?" diye sorar.⁵¹

⁴⁹ Topçu , *Yarınki Türkiye* , s.103

⁵⁰ Ayvazoğlu , a.g.m. , s.114

⁵¹ Topçu , *Büyük Fetih* , s.36

XX. Yüzyıl öncesi İstanbul'u "Anadolu'nun beyni" olarak nitelemesi , yukarıdaki görüşleriyle tezada düştüğü görüntüsü yaratmaktadır. Bu da Topçu'nun diğer konularda olduğu gibi "güzel sanatlar"la ilgili yazılarını değişik kitaplarında parça parça ve konular arasına serpiştirilmiş olarak vermesinden kaynaklanmaktadır. Bu ise çeşitli yazılar arasında "nesih" görüntüsünün ortaya çıkmasına neden oluyor. Şüphesiz ki bütüncül bir değerlendirme için tüm yazılarının gözönünde bulundurulması gerekiyor. Güzel sanatlar da kültürün diğer unsurları gibi nihayetinde Topçu'da sonsuzluğa ulaşma vasıtalarıdır. Yine bu konuyla ilgili Topçu'nun tarih görüşünü de dikkate almamız gerekiyor. Osmanlı padişahlarını "milliyetçilik mefkûresinin şuuruna sahip" olarak nitelese de örneğin birçok devşirme kökenli vezire sıcak bakmaz. Her ne kadar Fatih bize bir medeniyetin nüvesini bırakmışsa da özellikle devşirme kökenli vezir ve diğer idarecilerin bu özü bozmak için elinden geleni yaptıklarını belirtip Osmanlı tarihi ve medeniyeti ile ilgili olumsuzlukların çoğunun faturasını bunlara keser.

Topçu'ya göre çok yanlış aksettirilmiş şekilci din anlayışı nedeniyle bizim kültürümüzde fazla yer edinememiş olan heykelcilik sanatı ; "insan vücûdunun ihtiraslarının âleminde yaptığı hareketlerden bir ânı tesbit eden sanattır."⁵² Millet hayatında ihtiras sahası bulan hareketler; harp hareketleri, dans hareketleri ve ibâdet hareketleridir. Sanatkârlarımızın bu üç sahada ilham kaynağı aramaları gerekirken aynen resimde olduğu gibi milletin ruhuna yaklaşmanın görülmediğini belirtir. Düşünürümüze göre ; "mermerde çizilecek vücûd ve çehre ise, muzdarip ve kavruk Anadolu çocuğunun çilekeş çehresi, hastalıklı vücûdu olmalıdır." Selçuk yapılarının mimariye örnek olmasını önerdiği gibi geleneksel süsleme sanatlarımız olan tezhip ve minyatürcülüğün de resim sanatımıza örnek oluşturmasını teklif eder.

Söz sanatlarımızın en başında da musikînin olduğunu belirtir. Bugünkü musikîmizin "ruhî hayatımızın bütün mıntıklarında dolaştırıcı bir kuvvet olmadığını" belirterek bu konuda diğer sahalarda yaptığımız gibi Batı'dan bir hamlede musikînin alınamayacağını belirtir. Çünkü düşünürümüze göre musikî hazır bir esvap değildir. " ruhun eliyle alınır ve onu ancak kendi derinliklerinden alır." O halde Şark ve Garp musikîsi taraftarları gafildir, mukallittir, ruhsuzluğa hayrandır. Oysa ona göre hakikat şudur: "memleketin havasında bir felsefi sistem içinde yeni bir aşk, bir irade doğacak. Namütenahîliğe atılan bu irade

⁵² Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.89

hamlesi, namütenahîlikle elele verdiği temas noktasında o namütenahîye seslenecek onu selamlayacak, işte musikîmizin sesi bu olacaktır.⁵³ İçerik olarak musikînin millî ruhtan beslenmesi gerektiğini belirten Topçu, teknik olarak (Garp ve Şark) her ikisinden de beslenebileceğini, sanatkârın dehasına göre yeni bir birlik içinde senteze ulaşabileceğini belirtir.

Tiyatro ve sinema ile ilgili görüşleri de diğerleri ile paralellik arzeder. Ona göre bizim tiyatrolarımız ; “bize ait bir sanat sahnesi olacak yerde Batı zevklerinin gümrüğü vazifesini görmektedir. Buralarda bizi törpüleyen yabancı zevkler yaşatılmaktadır .” Topçu tiyatroların ancak “bugüne kadar cemiyetin ruhu karşısındaki uygunsuzlukları orada olsun aksettirip yaptıklarımızdan utandırabildiği” zaman millî olabileceklerini ifade eder .Topçu’ya göre o zaman tiyatrolar en büyük mektep olacaktır. Sinemanın ise bugün bir sanattan ziyade tek gayesi ticaret olan bir pazara döndüğünü belirtir. Sinemanın yaptığı tahribin ; “çocuklarımızı iradesiz palyaçolar haline getirmek ve benliklerini, yaşama iktidarını ellerinden almak” olduğunu dile getirir. Ayrıca sinemanın bir psikolog gibi karakteri şekillendirmesi bir ahlâkçı gibi kendine has ahlâk kanunları vaz’etmesi nedeniyle gençler için içki ve kumardan bile daha tehlikeli hâle gelmiş bir dert olduğuna inanır.

Topçu’nun edebiyat konusundaki görüşlerine kısmen “dil” konusunda değinilmişti. Topçu bir edebiyatçı olmamasına rağmen “Taşralı” adlı bir hikâye kitabıyla “Reha” adlı bir roman yazmıştır. Edebî bir gayeden daha çok düşünce örgüsü içinde ifade ve teklif ettiği saf Anadolu gerçeği ve romantizmini somut olarak göstermek istemiştir. Mustafa Kutlu’ya göre Topçu hikâyeci değildir ama ; “bu eserlerinde muzdarip bir ruhun çırpınışlarını, gözyaşlarını, hizmet ile merhamet hamlesini ve aşkını mutlaka hissedebiliriz. ⁵⁴” Şiirle ilgili düşüncelerini çarpıcı bir şekilde *Mehmet Akif* adlı eserinde ifade eder. Ona göre şiir ; “sırf edebiyat gözüyle masal gibi okunan, birkaç mısra okunarak şampanyadan veya nargileden hâz duyar gibi mest olunan, sarhoş edici ne olduğu bilinmez bir iksir” değildir. Sanatta örnek olarak gördüğü Akif’in şiirleri ; “uyutmuyor, avutmuyor, sarhoş etmiyor”, onun şiirlerinde “cemiyetimiz, içtimaî hayatımızın sefaletleri, bütün varlığımız, sonsuzluk ilhamına kendini terk ediş ve bu

⁵³ Topçu , *A.g.e.* , s.86

⁵⁴ Mustafa Kutlu , “Nurettin Topçu’nun Hikâyeleri” , *N.T.A.* , İst.1992 s.128

ilhâmın kanatlarında millet, din ve ahlâk ihtirasları birbirinden asla ayrılmayacak bir senfoni halindedir.⁵⁵”

Topçu'ya göre sanatın gayesi , sanatkâr tarafından hür olarak arandığı için kendisinden başka bir şey olamaz. Yani sanat, sanat içindir. Bununla beraber sanatkâr milletin bir ferdi olduğuna göre mensup olduğu milletin karakterini taşır, böylece kendiliğinden millî olur. Sanatın cemiyet için olması bir gaye değil, sonuçtur. Topçu'ya göre; “sanat ne gayesiz bir oyun, ne muhayyile için bir vehimler sistemi ve fantazi, ne zekânın ve sadece hikmetin eseri, ne de değişmez bir realite ve kaderin tercümanıdır... Sanat bir irade meselesidir. Sonsuzluk iradesinin estetik formlar içinde hareket haline gelişidir. Sanatın gayesi her halükârda ölümsüzleşmek, daha doğru deyimle insanı ve onun eserini ebedî kılmaktır.”

Topçu'ya göre sanatkâr aynı zamanda bir halk eğitimcisidir. “Büyük Sinan eserleriyle cemiyetimize başlıbaşına bir dinî hayat bağışlamıştır. Milliyet mefkûresi sanatkârın ifadesinde en mükemmel karakterini kazanmaktadır. Namık Kemal'siz, Mehmet Akif'siz Türk Milliyetçiliği eksik kalırdı.⁵⁶” Sanat – din ilişkisine “din” başlığında değinmiştik. Bu konuda da Topçu'yu geleneksel düşünce şekillerinin dışında tutmamız gerekiyor. Ortodoks yorumun aksine Topçu, İslâm Dini'nin somut ve cismânî formları yasak ettiği görüşüne katılmaz. Ona göre İslâm'ın başlangıcındaki resim-heykel yasağını o günün inanç atmosferi içinde değerlendirmemiz gerekiyor. Pagan kültüründen yeni çıkmış bir toplumun inanç ve estetiği birlikte düşünüldüğünde bunun kabul edilebilir bir hassasiyet olduğunu belirtir. Bu konuda doğru hareket tarzına; Fatih'in Osmanlı Sarayı'na Avrupalı ressamı toplaması hatta bunlardan Bellini'ye kendi portresini yaptırmasını örnek gösterir.

Topçu günümüzle ilgili de olumsuz tesbitlerde bulunarak memleketimizdeki ahlâk zaafının bir sebebinin de sanat hayatının yokluğunda aranması gerektiğini belirtir. Ona göre; “müze yerine sinema*, heykel yerine spor*, musikî yerine kamyon gürültüsü nasibi

⁵⁵ Nurettin Topçu , *Mehmet Akif* , İst. 1998 , s.25

⁵⁶ Topçu , *Var Olmak* , s.77

* Topçu sinema sanatına değil yukarıda da ifade edildiği gibi içeriği ve ele alınış biçimine karşıdır.

* Topçu birçok yazısında memlekette ve okullarda sporun yaygınlaştırılmasına karşı çıkar bunu olumsuz bir durum olarak resmeder. Topçu burada sporun, spor amacıyla yapılmasına değil müsabakaya dönüştürülmesine karşıdır. Hayatın bir at yarışı gibi müsabaka sahası ve kazanma hürsüne dönüştürülmesini, galip gelenlerin

olan neslimizin ruh perişanlığı her günkü realitedir⁵⁷ diyerek duyus zevkindeki dklgn insanın dklg olduğunu ifade eder. Ona göre zamanımızın sanatı tam da bu duyus alçalmasını aksettirmektedir. “Zamanımız sanatında büyük fertlerin ilâhî haykırışları duyulmuyor. Modern demokrasilerde zevklerin sefaleti sanat idealini hergün biraz daha düşürmektedir.” diyerek büyük halk kitlelerinin sansrnde bir sanat zevki altında bulunduğumuzu belirtiyor. Sonuçta bu halimizle “Fuzûlî ile Süleyman elebi’yi, Byron’u, Musset’i, Selçuk Mimarîsi’ni, Gotik Mimarî’yi anlayamayız. Werther’den* ruhlarımıza inen yollar tıkanmıştır. Dostoyevski bile bize yabancılaştı. III.Selim’in, dedelerindeki ruhu duyan kulaklar saėırlařtı⁵⁸” Bu konuda tekrar “İnce Memed” örneğini vererek kaç yüz dile çevrilirse evrilsin bunlara sanat eseri denemiyeceğini, bunların demokrasinin sanat eseri olduğunu (halkın duyus seviyesinden yukarı çıkamadığını) belirtir. Topçu’nun kültürel konulardaki değerlendirmelerinin “seçkinci” olduğu gözden kaçmamaktadır. Topçu’ya göre sanatımız; “Anadolu’da İslâm ruhunun temsil ettiği sadelik içinde toprağa karışan,sanki toprakta barınan ruhun çıkardığı seslerin çeşitli Şekillere bürünmesi olmuştur. (/ olmalıdır)

5.Felsefe (Dünya Görüşü)

Yaklaşık kırk yıl felsefe ğretmeni olarak görev yapmış Topçu’nun düşünce sisteminde felsefe önemli bir yer tutmaktadır. Topçu genel anlamda felsefeyi Şöyle tanımlar: “Felsefe duyuların dünyası dışında düşüncelerimizin tanıyabildiği Őeylerin ilmidir.⁵⁹” Felsefe – cemiyet ilişkisi ve bir kültür unsuru olmasıyla ilgili ise Őunları söyler: “ Bir cemiyetin kültürünü teşkil eden değer yargılarıyla, o cemiyetin ilim zihniyetini, sanat ve ahlâkını, din duygusunu birbirleriyle anlaşmış, uzlaşmış olarak bir bütün halinde ele alır ki, bu bütüne felsefe denir.” Yani felsefe sisteminin meydana getirilmesinde filozofun Őahsi yönelişleri gibi içinde yaşadığı cemiyetin de rolü bulunuyor. Buna göre bir cemiyetin içinde yaşanan âdetler, o cemiyette ortaya konan felsefe görüşlerinin Őartlarını meydana getiriyor. Topçu’ya göre : “biz o cemiyetin çeşitli

---

makbul kabul edilip alkışlanmalarını, toptan bir alkış kültürünün yerleşmesini kapitalizmin memleketimize yerleştirdiği zararlı bir hayat tarzı olarak kabul eder.

⁵⁷ Topçu, *İradenin Davası* , s.61

* J.W. Goethe’nin ilk romanlarından.

⁵⁸ Topçu , *Devlet ve Demokrasi* , s.134

⁵⁹ Topçu , *Felsefe* , s.21

yönelişlerinin, tarihinden gelen zaruretlerin, hatta soy ve tabiat tesirlerinin izlerini buluyoruz. Bu içtimâî özelliklerin hepsi o cemiyetin ruh ve zihniyetini, hayata verdiği güzellik ve ahlâk mefkûresini ortaya koyuyor.”

Topçu, felsefenin, (dünya görüşü) kültürün bir unsuru olarak milletlerin “nev’i şahsına münhasır” olmasını tarihten örneklerle açıklar: İlkçağlar’da Çin’in Konfüçyüs ve Tao, Hind’in Brahma ve Buda dinleri bu cemiyetlerin felsefeleridir. Eski Yunan’da Sokrat tarafından kurulan akla dayalı felsefe, Ortaçağlar’da Batı’da hâkim olan Hristiyan Felsefesi, Almanya’da Kant Felsefesi, vd... hep cemiyetin malıdır. Alman filozofları ekseriya büyük sentezler yapmaya kabiliyetli, Fransızlar aklın kontrolü altında evrimlenen duyguların çözümlenmesine bağlanıyor; İngilizler deneme yolundan uzaklaşmayarak yapılan tenkitlere ve mantıkî düşünüşe değer veriyorlar. Amerikan zihniyetini ise şahsiyetimizi olaylarla temasa geçirmeyen objektif bir kaydedicilik ve pragmatist * olarak niteler.

Topçu, sosyolojik olarak millet fertlerinin dünya görüşü bağlamında asgarî müştereklerde birleşmesi gerektiği inancındadır. Aksi halde millî birliğin sağlanması ve korunması mümkün olmayabilir. Millet kadîm tarihinde millî birliği sağlayıcı bazı maddî unsurları sağlamış olabilir (soy birliği, dil birliği, vd.) .ancak “dilek birliği” ve “hayata bakış” ortaklığı sağlanamazsa bu durumu sürdürülemez olarak görür ; “bir millet fertlerinin aynı iradeye sahip olması istenir. Siyasî, ahlâkî ve kültürel mefkûrelerin aynı olması millette gayedir... Böylelikle meydana gelen millî irade, sanat eserinde hukuk sisteminde, örf ve âdetlerde ve siyasette eserlerini veriyor.⁶⁰”

Topçu’ya göre ; “felsefe bir cemiyetin kâinat görüşüdür ve kâinata doğru uzanan kollarıdır. Hayat mücadelesinde her tarafa uzanan irademizin bir sistem halinde ifadesidir. Felsefe millette ilk iradedir.” Her milletin kendine has felsefesi varsa acaba Türk Milleti’nin dünya görüşü nasıl ifade edilebilir ? Bu sorunun cevabını da Anadolu tarih görüşünde buluyoruz : “ Büyük Fetih’le kuruluşu tamamlanan yeni devletin felsefe temeli ruhçuluktur (spritüalizm). Orta Asya’dan Anadolu kıyılarına kadar akıp gelen istilâcı realizm, Malazgirt kapılarında yerini idealizme terketti. İslâm İdealizmi , Asya’nın putperest realizmine galebe çaldı.Türkler Anadolu’ya ayak bastıktan sonra kılıcı da

* Faydacılık . Bu felsefe için Bkz.; Bedia Akarsu , *Felsefe Terimleri Sözlüğü* , İst. 1998 , s.151

⁶⁰ Topçu , *Sosyoloji* , s.73

kalplerin fütûhatı için vasıta olarak kullandılar. İslâm Spritüalizmi'ni tıpkı peygamberin getirdiği ruhla Osmanoğulları yeniden yaşattılar.⁶¹”

Felsefemizin kaynakları belliyken biz bunları terk ederek eskiyi ortadan kaldırmak istedik. Bu durumu düşünürümüz , pirelerden kurtulmaya çalışırken yorganı hatta bütün evi yakmaya benzetmektedir ; “Kant, felsefesini kurarken Öklid Matematiği'ne dayanıyordu...İlim de eskidir, sanat da eskidir ve bütün hayat yaşanmış olan eskiden, mazîden gelen bir akışın tecellisi, tekâmül kanununun bir meyvesidir.” Topçu bu durumu “soysuzlaşma” olarak nitelendirerek bunun ecdât ve tarihe sahip olmayan fertler ve toplumlarda görülebileceğini belirtir.

Oysa tam tersine: felsefeye kendi düşünme dünyamızın dışından değil, Fatih'in yaptırdığı “Tehâfüt Münakaşası”ndan başlamanız gerektiğini düşünen Topçu'ya göre böyle yapmayıp Batı'nın kopyasından işe başladığımız için “elimizde başlar değil hep kopmuş kuyruklar” kaldı.⁶²

6. Toprak (Coğrafya / Vatan)

Toprak veya vatanın Anadoluculuğu belirleyen esas unsurlardan biri olduğunu daha önce ifade etmiştik. Topçu'da vatan, milletin dayandığı en esaslı realite olarak kabul ediliyor. Topçu'nun “Turancı” diye nitelendirdiği milliyetçilik görüşü ile ayrıştığı temel nokta da buradadır. Buna göre: “coğrafya veya toprak denilen unsur, sanki millî vücûdun belkemiğidir, iskeletidir. En yakından elle tutulur tarafıdır. Vatan; ufukları, havası, manzarası, toprak şartları ve geçinme şeklini tâyin edici bütün hususiyetleriyle milleti karakterlendirir. Şahsiyetimizin bir parçası olduğuna göre toprak millete şahsiyetini kazandırıyor. *Toprak aynı zaman ırkı tayin ediyor.* ⁶³” Topçu'nun Turan fikrini kabul etmediği nokta şudur ki vatan (şu an üzerinde yaşanılan) hudutları dışında ve toprak şartlarından tamamen bağımsız bir ırk diye birşey yoktur. Topçu'ya göre ırklar belli fizyolojik şartlarla muayyen topraklarda meydana geliyor. Irklar evrim geçiyor, bu evrimi

⁶¹ Topçu , *Büyük Fetih* , s.45

⁶² *A.g.e.* , s.83

⁶³ Topçu , *İradenin Davası* , s.31

idare eden de coğrafyanın (toprağın) şartlarıdır. Kadim tarihte bir soy birliği olsa da bugün Anadolu Türkü ile Orta Asya Türkü * arasında yakınlık bulunmayışı bundandır.

Topçu, sosyolojik olarak vatan / coğrafya birliğini; “milletin üzerinde yaşadığı ülkelerin bütünlüğü” olarak tanımladıktan sonra bunun da olması için üç unsurun bir araya gelmesi gerektiğine inanır:

- Vatan topraklarının yekpâre yani bölünmemiş olması ve araya yabancı toprakların girmemesi.
- Vatan topraklarının yeknesak olması. Bu da coğrafyanın doğal oluşumlarının birbirine benzemesi demektir. Vatan topraklarının hem çöl, hem de aynı nisbette dağlık olmasının mümkün olmadığına inanır. Çünkü böyle olunca başka hayat tarzları , başka duyuş şekilleri kendini gösteriyor ve millî birlik kuvvetli olmuyor.
- Doğal sınırların bulunması gerekiyor. Milletler birbirinden denizler, büyük nehirler ve dağlarla ayrılır. Bunlar bulunmadığı zaman millet sınırları keyfi bir şekilde ayrılıyor. Almanya ve Rusya arasındaki küçük milletlerin sınırları, Balkan Yarımadası, Arap Yarımadası, vd. gibi.⁶⁴

Demek ki millet hayatını kurucu hamle hangi unsurdan gelirse gelsin (dil, ırk, ekonomi, din , vd.) ; “zümreyi kendi kapalı dairesiyle kuşatıp sıkı bir birlik sistemi kurmak suretiyle , zümrenin o zamana kadar sadece istismar ederek üzerinde barındığı coğrafyaya, onu insanla birleştirici bir ruh verir. İnsanların benliğiyle kaynaştırır; o coğrafyanın üstünde, onun zarurî eseri halinde ırkı yaratır ve onun kendisine özel ekonomisini meydana koymak suretiyle, coğrafyayı milletin asla ayrılmaz parçası haline getirir.” Topçu’ya göre vatan âdetâ millet fertlerinin müşterek ruhunu kendinde taşır. Milletlerin ortak kaderi diyebileceğimiz tarih, coğrafya üzerinde oluşur.

Topçu’nun “toprak” çerçevesi içinde değerlendirdiği bir diğer alt kültür unsuru da “emek (ekonomi) birliği” dir. Bunu iki şekilde ele alır: a) iş bölümünün millet içinde ve millî menfaatlerle, gayeler gözetilerek yapılması bakımından; b) millet fertlerinden çoğunun ekonomik çalışma şekilleri bakımından ele alır. Buna göre, toprak, millete karakterini veriyorsa her milletin ekonomik karakteri, temel geçim vasıtaları da farklılık gösterecektir. Bazı milletler çiftçi, bazıları ise sanayici veya

* Topçu bunu “Tibet Irkı” diye isimlendirir.

⁶⁴ Topçu , *Sosyoloji* , s.70

tüccar oluyorlar. Örneğin Avrupa milletleri arasında Fransızlar çiftçi, Almanlar sanayici, İngilizler ve Yunanlılar tüccar biz Türkler ise çiftçi bir milletiz. Bu ekonomik özellikler ise milletlerin ruh yapılarına ve ahlâki karakterlerine şekil vermektedir. Çiftçi milletleri Topçu faziletli özellikleriyle över: “çiftçi milletlerin çalışmalarındaki süreklilik, değişmezlik, neticelerden eminlik kişi olarak; değişmez karakterli, emniyet edilir, dostluklarına bağlı, fedakâr insanlardır⁶⁵” Tüccar milletler ise; “daima değişik karakterli, kendilerine güvenilmez, dost iken hemen düşman olabilen, vatana ve dostluğa karşı vefasız” olarak niteleniyor.

Burada ilginç olan nokta düşünürümüzün Anadolu’da Türk Milleti’nin kurucusu olarak saydığı Türkmenleri anlaşılmasız bir biçimde “tüccar” olarak değerlendirmesidir. İlkçağ’ın kolonici tüccarları Yunanlılar, Yeni ve Yakınçağların sömürgeci ve emperyalist tüccarları ile kendi ihtiyacı dışında kalan çok küçük çaplı hayvan mamülleri ticareti yapabileceğini iddia edebileceğimiz Türkmenler arasındaki benzerlik tabî ki tartışmalıdır. Topçu, göçebe Türkmen’in Anadolu’ya yerleştikten sonra vasıf değiştirerek tüccarken çiftçi olduğunu belirtir. Anadolu’nun tarih boyunca İlkçağ kavimleri dahil (Etiler, Frigyalılar, vd.) toprakta yarattıkları tekniğin Türklere geçtiğini ve onları şekillendirdiğini belirtir. Şu halde; “Anadolu’nun yaşattığı ve Anadolu’yu yaşatmış olun ruhî kuvvet İslâm’ın kucagından maddî kuvvet ise bu toprağa emek katmış ve orada teknik yaratmış olan çok eski kavimlerin tarihinden süzülüp gelmiştir⁶⁶”

Bu duruma göre ekonomi ve Anadolu’daki iş sahaları bu esaslar dahilinde şekillendirilmelidir; “büyük sanayi heveslileri ne kadar gayret gösterirlerse gösterebilirler Türkiye’nin temel geçimini teşkil edecek iki unsur; ruh ve ahlâk değerlerimizi canlı tutacak *anamız tabiat* ve üstündeki insanı dost yaşatacak güneş altındaki *çalışmadır (emek)*.” Bunu sağlayacak olan şey de Müslüman Anadolu Sosyalizmi’nde izah edildiği üzere toprak bölüşümüdür (reformu). Topçu’nun toprak sevgisi ve toprağa atfettiği değer *Taşralı* adlı hikâye kitabının “dam” başlıklı hikâyesinde , hikâye kahramanına söylediği şu sözlerle de anlaşılmalıdır : “Dost toprak, anamız toprak...İnsan onun sesini duyabilse, neler diyordur kimbilir?”⁶⁷

⁶⁵ A.g.e. , s.71

⁶⁶ Topçu , *Yarıncı Türkiye* , s.225

⁶⁷ Nurettin Topçu , *Taşralı (Hikâyeler)* , İst. 1998 , s.86

7. İlim

Nurettin Topçu ilmi ; “hiçbir menfaat gözetmeyen ve hiçbir tatmin ile nihayetlenmeyen, zekâyı sonsuzluğa doğru götüren tanıma aşkı⁶⁸” olarak tanımlıyor. Buna göre, ilmin başlaması için sonsuzluk aşkının doğması lâzım geliyor. “Ebedîlik iman ve tasavvurunun aşk içinde harekete geçirdiği ilim kendine mahsus bir zihniyetin mahsulüdür” Yani ilmî zihniyet onu yapan cemiyetin malıdır. O halde dil, tarih, vatan, vd. nasıl dışarıdan alınamazsa ilim zihniyeti de dışarıdan alınamaz

Topçu’ya göre ilim âdeta insan zekasının demir bir örs üzerinde dövüle dövüle asırlar içinde eskimesi, parlaması ve yığılan düşüncelerin parıltısını kazanmasıdır. Bu sebepten o eskidir, zira eskinin mahsulüdür. Topçu, Türk Rönesansı’nın başarılabilmesi için kendi kültürel kaynaklarımıza dayanan bir ilim zihniyetinin memlekette yerleştirilmesi gereğine inanır : “Bizim inkılabımızda kendi mâzimizin mahsulü olan her sahadaki kuvveti harekete geçirecek unsur, tekâmül kanununun asrımızın bütün dimağına kazıyarak aşlamış olduğu ilim zihniyeti olacaktır...Metodlu düşünüş ve ilim zihniyeti, dimağımızın yapısı âdeta onun şekilleri olacak. Bu yapı dokuzyüz yıllık hayatın bütün kanallarından kendisine gelen ilhâmları işleyecektir. Yabancı ilhâmların zehirlediği uzviyeti tedavi ise, yapılacak inkılapların elbette başında gelmelidir⁶⁹”

Düşünürümüze göre bu ilim zihniyetinin kaynağının ne olduğu da önemlidir. İnsanlığın selâmet yolları ilim, hikmet, felsefe ve aklın güneşiyle bulunur. Ancak ilhâma dayanmayan akıl (ve onun üzerine bina edilen ilim) belki iyi ve bazen mükemmel münasebetler kurucudur. Fakat yaratıcı ve kurtarıcı olamaz.⁷⁰ Bu yüzden metafizik ve ilim el ele olmalıdır. Bizde ilim zihniyetinin kurulamamış olmasını da buna bağlar. Metafiziğimiz olmadığı için; bütün gayretlere, millet kesesinden ve zekâlardan bunca fedakârlığa rağmen memleketimizde ilim hayatı kurulamıyor. Kendi metafiziğimizden beslenen, kendi öz varlığımıza dayanan bir ilmî zihniyet kuralıyız. Çünkü; “bir canlı varlığı , kökleriyle birlikte almaya mecburuz. Yoksa onun köksüz vücûdunu yaşatamayız. Kökler ise mutlaka bizim zekâmızın, bizim

⁶⁸ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.31

⁶⁹ Topçu , *Devlet ve Demokrasi* , s.201

⁷⁰ Topçu , *Mevlâna ve Tasavvuf* , s.18

topraklarımızın, bizim varlığımızın ve bizim ızdırabımızın mahsülü olacaktır.” Peki ilim zihniyeti nedir? Topçu bununla ilgili de bazı ana ilkeler ortaya koyar⁷¹:

- İlimde en başta gelen karakter onun hakikat sevgisi oluşudur. Batı’da rönesansın kurucusu Descartes : “hür olmayan düşünce ,düşünce değildir” diyerek ilimde bir isyan hareketi başlatmıştı. Biz de Tanzimat’a örf ve âdetleri düzenleyen bir fermanla değil de ruhları asırlık otoritelerden kurtaran böyle bir isyan yapmış olsaydık gerçekten inkılap yapmış olurduk. İlim gökten inmiyor, aramızda hayat kazanıyor, zemin bulursa var olacak.
- İlmin ikinci karakteri realiteye bağlanması ve tecrübeyi kullanmasıdır. Bizim bir derdimiz var ona parmak koyan bizden değil de Amerikalı olursa ve biz de onun varlığını kabul ediyorsak realite duygusuna sahip değiliz. Bizim bir zaafımız var, aynı zaafı başka bir millette görüp inkâr ediyorsak realite duygusundan uzaklaşmışız. Büyük bildiğimiz bir millet bir yarışmada veya savaşta yenildiği zaman küçük görüyorsak biz realiteyi tekmeliyoruz.
- İlmin bir karakteri de determinizm, yani aynı sebeplerin aynı şartlar içinde aynı sonuçları doğurmasıdır. Millet hayatında bu prensibi göz önünde bulundurduğumuzda hayatının yarın nasıl filiz vereceğini şimdiden söyleyebiliriz. Beşyüz senelik imparatorluğun yalnız bir büyük şehir çıkaracağını, yüzlerce köy halkının iş sahasından mahrum kahvelerde parti münakaşalarıyla ömür tüketeceğini ; bunları bilmeliydik
- İlmin dayandığı bir temel de tekâmül fikrine inanmaktır. Kâinatımızın sürekli bir oluş halinde bulunduğunu, bütün varlıkları bu oluş ve değişmeye tâbi oluşları demek olan bu prensibi hiçe sayan cemiyetlerin durumları acıklıdır.

İşte Topçu’ya göre, batı dünyası ilim zihniyetini bu temeller üzerine kurdu. Bu temellere örfte, âilede, alışverişte, terbiyede , dinde , devlette , ... kısacası her sahada rastlanıyor. Batılı küçük çocuğun ruhu daha ilkokulda bu değerlerle yoğruluyor. Sonunda ilim zihniyeti bütün cemiyete mâl oluyor. Topçu , Türkiye’de ilim zihniyetinin üniversitede verilmesi, ilköğretimde hislerin terbiye edilmesi görüşüne karşıdır. Ona göre ; “ilim, ruh için süt gibi bir gıdadır. Onun ilk ve son gıdası. Onu küçük yaşta almayan ruhlara kemik hastalığına tutulabilirler.⁷²

⁷¹ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.32

⁷² *A.g.e.* , s.40

İlim kültürü, halkın yedisinden yetmişine kadar, hepsine sunulan bir sistem olarak anlaşılmalı üniversite duvarları arasına hapsedilirse ; “ istenildiği kadar okullarda zekâ testleri yapılsın, üniversiteler yükselsin; açtığı bir odanın kapısını kapamanın akıl zarureti olduğunu düşünebilen insan hemen hemen bulunmayacaktır.” Topçu’ya göre biz batının iki yüzünü tersinden okuyoruz: ilmini ve ahlâkını. Biz Batılılaşmak isterken Batı’nın ilmini alıp kültürünü almamaya karar verdik. Oysa yukarıda izah edildiği gibi Topçu’ya göre bu imkânsızdır. İlim, ortaya çıktığı kültürün mahsulüdür, ilimle ahlâk aynı kökten çıkmaktadır. Biz ise ; “ilmi antika bir eşya gibi alarak mahfazalar içinde sakladık. Birçok şeyler ezbere bilenlere diplomalar dağıttık, kürsüler sunduk...Bugüne kadar hâlâ anlayamadık ki ilim bir müzeyi andıran üniversitelerin dört duvarı arasına hapsedilecek bir esir değildir. O cemiyetin hayatına, damarlarımızdaki kan gibi yayılarak dağılacak ve benliğimizi idare edecek cevherdir... Kitaplara hapsedilen ve ciltlerle nazariyeler halinde Batı’dan aktarılan bilgiler ilim değildir. Üniversiteyi ne kadar muşteşem bina etseniz, damarlarımızda ilmin hayatı cereyan etmedikçe , onu dışarıdan almak mümkün olmayacaktır.”⁷³

C. TOPÇU’NUN KÜLTÜR GÖRÜŞÜ DOĞRULTUSUNDA MİLLET VE MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞI

Türk düşünce tarihinde milliyetçi bir düşünür olarak önemli bir yere sahip olan Topçu’nun milliyetçiliğini ortaya koymadan önce buna temel olan millet anlayışını tesbit etmemiz gerekiyor. Topçu’ya göre millet : “ Kökleri mâzide, gövdesi halde bulunan, dalları ve yaprakları istikbâle uzanan; geçmişte, hâlde ve gelecekte hatıraları, temayülleri ve tasavvurlarıyla birleşmiş olan varlıktır.”⁷⁴ Topçu milleti; mâziden gelip, halden geçerek istikbâle akan bir nehre benzetir. Fransız düşünürü Ernest Renan’dan naklettiği tanımda ise milleti şöyle tarif ediyor: “ Geçmişte, hâlde ve gelecekte, hatıraları ve temayülleri birleşmiş olan varlıktır.”⁷⁵ Buna göre milleti kuran maddî unsurlar ; soy, toprak ve emek birlikleridir. Ruhî unsurlar ise dil, din ve dilek birlikleridir.

⁷³ Göş. Yer

⁷⁴ Topçu , *Ahlak Nizamı*, s.150

⁷⁵ Topçu , *Sosyoloji* , s.68

Yalnız Topçu'ya göre, bu unsurları mücerret olarak almamak gerekir. Örneğin soy birliği her zaman milleti kurmaya yetmiyor. Bununla ilgili çeşitli örnekler de verir: Latin kavmini Fransız, İtalyan ve İspanyollar kurmuştur. Türkler de göçlerle Anadolu'ya geldiler ve burada yeni bir millet kurdular. Bunu da ; toprak ve emek birliklerinin oluşumunun ardından dilek birliğini sağlayarak yaptılar. Topçu, İslamcı ve Turancıları bu hakikatten gafil olmakla suçlar. İslâmcılar soydan ve vatandan kaçtılar. Turancılar da bedenden (Anadolu coğrafyası) ve kalpten (İslâm) ayrılmış sevdalar peşinde koşmuşlardır.

Topçu'ya göre soyu, milletle karıştırmamak lâzım ; “hakikatte yalnız bir Latin Milleti, Cermen Milleti, İslâv Milleti olmadığı gibi bir Turan Milleti de olamaz. Turan'dan birçok milletler ayrılmış, Türk kavimlerinin birçoğu da henüz millet kurmamışlardır⁷⁶” Turancılar ve başta Ziya Gökalp'in Türkiye, Azerbaycan, İran, Harezm ülkesinde dağınık yaşayan Oğuzları tek millet sanma hatasına düştüklerini belirterek ortak bir hukuk sistemi ve dilek birliği çerçevesinde soy birliğine dayanmadan da millet oluşmasına İsviçre'yi örnek verir.

Topçu milleti ; “ Allah'a yönelen irademizin dinlendiği duraklardan biri” olarak kabul eder. İdeal milleti ise şöyle tarif eder: “gaye ve emel birliği içinde aynı dili sevmiş, aynı imana sahip olmuş, bedeni ruhuyla anlaştırmış ve onun iradesiyle düzenlenmiş, aynı âhenk kaidelerine sarılmış, toprağı kanla sulanmış, genci ihtiyarına itaatli, ferdi devletine minnettâr, devleti halkına şefkatli, Allah hakimiyetine hep birlikte teşne, bir büyük sevgiliye hep birlikte âşık, gökleri dua, toprağı secde kokan bu vatana hep birlikte bağlı bir millet.⁷⁷”

Topçu'nun ütopyası diyebileceğimiz ortaya koyduğu ideal toplum modelinde devlet felsefesi ve devlet – millet ilişkilerine dair ipuçları da bulabiliyoruz. Topçu, devleti ; “muayyen topraklar üzerinde hakimiyetle yaşayan insanların meydana getirdiği manevî birlik” olarak tanımlar. Topçu'ya göre devlet, milletin şuurudur. Topçu, Müslüman Anadolu Sosyalizm'inde izah edildiği üzere ekonomik açıdan olduğu gibi sosyal açıdan da tam bir devletçidir. Ancak Topçu devletçiliği; Kollektivizm ve Komünizmden ; ulaşılmak istenen amaçlar ve kullanılan yöntemler konusunda tamamen ayrılır.* Düşünürümüze göre ; “devlet kütleleşmek ve kütleye ruh kazandırmaktır. Onun değeri kütleleri yaratıcı olan kudretiyle,

⁷⁶ Topçu , *Yarıncı Türkiye* , s.135

⁷⁷ Fatih Gökdağ , “Mânâ Adamı Nurettin Topçu” , *N.T.A.* , İst 1992

* Topçu'nun “komünizmle mücadele” başlıklı yazıları eserlerinde önemli bir yer tutmaktadır.

Allah'a yakınlığıyla, mistik değeriyle ölçülür.⁷⁸ Ona göre bütün büyük milliyetçiler, büyük devletçilerdir.

Ancak Topçu'nun Anadolu Milliyetçiliğinde önemli bir yer tutan "devlet" in "millî devlet" olması gerekiyor. Millî devleti ise şu şekilde tanımlar : "Milletin yüzyıllara gömülü iradesini dış tesirlerden koruyarak yaşatan devlettir. O kur'a ve kumar usulüyle kurulmaz. Yüzlerce yıllık bazen bin yıllık alın terinden ve hak uğrunda dökülen kılıç kanından hayat alır." Topçu'nun millî devleti otoriteli bir devlettir. "kur'a" ve "kumar" usulü tahmin edilebileceği gibi demokrasidir. Topçu demokrasiye de ağır eleştiriler getirir. Topçu'ya göre demokrasi gerçek milliyetçiliğin idare sistemi olamaz. Çünkü : " milliyetçilik, halkı teşkil eden fertlerin üstünde ideal bir realitedir. Her biri kendisi için bir otomobil sahibi olmak isteyen, vergilerin kaldırılmasını, irât kaynaklarının artmasını isteyen bir halk, milletini düşünmüş olamaz."⁷⁹ Halka dayanan , halk tarafından kontrol edilen, lâkin halkın üstünde duran, mesuliyet iradesini Allah'tan alan halkın karşısında sorumlu aynı zamanda millet ihtiraslarına gem vuran devlet Topçu'ya göre bir milliyetçilik rejimidir.

S.Seyfi Ögün'e göre Topçu'nun demokrasiye yönelttiği radikal eleştiriler onu adım adım otoriter bir siyasal – toplumsal düzen anlayışına götürmektedir.⁸⁰ Topçu, insanlığın kurtuluşuna adanmış hiçbir hareketin demokrasiyle ortaya çıkmadığını belirterek milliyetçi hareketin demokrasiden bir beklentisinin olamayacağı görüşünü ifade eder.

Topçu'nun millet anlayışı gibi milliyetçilik anlayışının da Türkiye'de bilinen kalıpların önemli ölçüde dışında olduğu gözlerden kaçmıyor. Öncelikli olarak Topçu'ya göre millet bir realite olduğu halde, milliyetçilik idealdir. Zira millet önce gelir milliyet sonra. Topçu'ya göre; "önceden realite olarak birtakım millî esaslara dayanılır. Sonra bu temeller üzerinde milliyet ideali kurulur. Bu temeller (soy, coğrafya, vd.) milliyeti kurabilecek sebeplerdir. Milliyet ideali o sebeplerin neticesidir. Ona göre Turancılar sebebi olmayan bir neticeden bahsediyorlar."⁸¹

Topçu, bir arkadaşına yazdığı mektupta tek bir milliyetçilik anlayışının olamayacağını belirtir : "Milliyetçilik anlayışının tek bir tarife irca edilerek çeşitli milliyetçiler arasındaki

⁷⁸ Topçu , *İradenin Davası* , s.48

⁷⁹ Topçu , *Devlet ve Demokrasi* , s.116

⁸⁰ Ögün , *A.g.e.* , s.130

⁸¹ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.264

anlayış farkının ortadan kaldırılması mümkün ve ilmî değildir. Milliyetçilik anlayış bire irca olunamaz. Bunun sebebi milleti meydana getiren maddî ve ruhî çeşitli unsurlardan her birine verilen önemin milletlere göre değişik olmasıdır.⁸²” Topçu bunun dünyadaki örneklerini de vermektedir: Alman Milliyetçiliği tarihte daima soy unsuruna bağlanmış ve soycu bir hüviyete sahip olmuştur. Fransız Milliyetçiliği vatan ve kültür, Faşist İtalya mâziye dayanan bir milliyetçilik anlayışı meydana getirmek istemiştir. Topçu, kendi milliyetçilik anlayışını ise: “Biz Anadolu’nun coğrafyasında İslâm’ın ruhunu yücelten ve toprağın çehresine İslâm’ın ruh ve karakterini sindiren ruhçu bir milliyetçilik davasına bağlanıyoruz .⁸³” diyerek açıklar.

Topçu , milliyeti ; “bir milletten olma, bir millet topluluğuna bağlanma iradesi” milliyetçiliği ise ; “bu iradenin ideal olarak yaşatılması” olarak tanımlar. Topçu’da milliyetçilik davası sadece milletini sevmek gibi bir histen ibaret değildir. Milletini sevmesini bilmektir. Topçu’ya göre bunun anlamı şudur: “Ailede ve okulda, ilimde ve ahlâkta, devlette ve sanatta ulu ecdâdın ruhunu daima yükselterek yaşamak ve yabancıdan korumaktır.⁸⁴”

Topçu, Osmanlı Devleti’ni milliyetçilik bağlamında olumsuz olarak değerlendiren ve milliyetçiliğimizi Cumhuriyet’le birlikte başlatan görüşlere de katılmaz. Onun milliyetçiliğinin dayandığı temel esası tarihte, birçok temel argümanını da Osmanlı Tarihi’nde buluyoruz. Topçu, Osmanlı Devleti’ne ütopyasında bahsettiği bir devlet prototipi olarak bakmaktadır. “Fatih’in, ecdâdından ilim ve ilhâm alarak hazırladığı milliyetçilik davası onun vatan, devlet ve din anlayışında tecelli eden ve insan anlayışında gayesine eren manevî bir mimarîdir... Yavuz, hilâfeti teslim alırken büyük Muhammed’in davasının hizmetkârı olacağını haykırarak bu davanın ruhuna İslâm’ın mukaddes kanını karıştırdı. Toprağıyla havasına İslâm’ın ruhu sinen Anadolu’da Osmanlıların’ın kurduğu büyük devletimizin yaşattığı ideal işte böyle bir milliyetçilikti.⁸⁵”

Topçu *Yeni İstiklâl Gazetesi*’nin 26 Aralık 1962 tarihli nüshasında milliyetçilik anlayışını 6 maddede formüle eder:

1. Büyük vatan, Anadolu’nun toprağıdır.

⁸² Hareket Dergisi’nden alınan tarihsiz makale , “Türk Düşüncesinde Nurettin Topçu’nun Yeri” , *N.T.A.* , İst. 1992 , s.62

⁸³ Topçu, *Ahlâk Nizamı* , s.158

⁸⁴ Topçu , *Büyük Fetih* , s.86

⁸⁵ *A.g.e.* , s.12

2. Soyumuz, Oğuz çocuklarının , Anadolu'nun dokuzyüz yıllık tarihi içinde bu topraklardaki kaynaşmalarıyla eriyip aslını kaybetmeyen Türk soyudur.
3. Dilimiz, bu ülkede yüzyıllardan beri devam edegelen tarihî olgunlaşma içinde varlık kazanan müşahhas ve zengin Türk Dili'dir. Ferdî dileklerin icadı olan mücerret ve hayatsız dil, millî dil olamaz.
4. Devlet, büyük çoğunluğu, köylü ve çiftçi olan kütlenin iradesini yaşatan otoriteli devlettir.
5. İktisadî sistemimiz, halkın büyük içtimaî ihtiyaçlarını karşılayan ve her ferdi iş ahlâkıyla seferber eden ruhçu sosyalist sistemdir.
6. Millet dini; onun ahlâkını, örflerini ve kalbini yoğurmuş olan İslâm Dini'dir.

Topçu, milliyetçiliğini “ruhçu” olarak nitelendiriyor. Ona göre: “Ruhun ve aşkın eseri olmayan milliyetçilik barbarlıkla yaşatılmaya, parçalanmaya ve yıkılmaya mahkûmdur.” Topçu'nun Türkiye'de milliyetçiliğin başarıya ulaşamamasının nedenleriyle ilgili tesbitleri onun milliyetçilik anlayışını daha iyi anlamamızı sağlıyor:

- Herşeyden önce milliyetçilik, başka görüşlere karşı koyulan bir kılıç ve bir iddia hırsı değil nefisleri ıslah ve terbiye mektebi olmalıydı.
- Siyasetten mutlaka uzak ve alâkasız kalması gerekiyordu.
- Onlar kendini kurtaramayan zavallılardan rehberlik, şerirden hayır, şaşkından önderlik umdular.
- İnsan yetiştirmenin büyük değerine inanmadılar. Dıştaki nümâyişlerle görünüşlere ruhlarını esir ettiler.
- Para ile maddî kuvvetlerle başarıya ulaşılacağını zannettiler.
- Sağlam fikirlerin bir gün mutlaka hareket olacağını bilemediler. Düşünmeyi sayıklama sandılar.
- Nihayet hareketlerinde mesuliyet iradesini reddettiler.

Topçu'ya göre millet çoğunluğunun bilgili olması milletin yaşaması için lüzumludur. Milletin yaşaması için kendini yaşatan unsurları bilmesi gerekiyor. Bu açıdan müstakil bir bölüm olarak değerlendirmemizde de değinileceği gibi millet maarifi hayatî önemi haizdir. “Millet ruhunu yapan maariftir. Maarifin düşmesi, millet ruhunu yerlere serer. Maarife değer vermeyiş millet ruhunun yıkılışını hazırlar. Şu halde millet, ‘maarifi’ demektir.⁸⁶” Eğer

⁸⁶ Topçu , *Türkiye'nin Maarif Davası* , s.27 .

devleti yaşatan hakimiyet milliyetçiliğin birinci şartı ise ; “millet ruhunun hakimiyetini yaşatan zümrenin (elit-aydınlar) millet hayatını ilmin ışığı ile aydınlatması milliyetçiliğin ikinci şartıdır. Bilgisiz çoğunluk devlet hayatını yaşatamaz.Bunun için bilmeyen çoğunluğun iradesini bilen bir zümre yaşatır.”

Topçu, Mehmet Akif’i kendi milliyetçilik anlayışının müşahhas ve mütecessim bir simâsı olarak görür. Safahat için ; “dinî irade ile millî irade hiçbir kitapta ve hiçbir dimağda görülmemiş şekilde bu eserde birleştirilmiştir” der. Ona göre, Türk’ün Müslümanlık’tan , milliyetçiliğimizin İslâm’dan ayrılmayacağını bize öğreten Mehmet Akif olmuştur. Nurettin Topçu’nun ismi Türk Milliyetçiliği literatüründe yer almakla birlikte Öğün aynı zamanda ; Topçu’nun bir *hümanist* olduğunu belirtir. Öğün’e göre; “Topçu, toplumsal sorgulamalarını ‘insan’ değeri ve ‘insanlık’ adına yapar. Örneğin Topçu’da millî dava etnosantrik temelli kiskanç ve hoşgörüsüz bir dava değildir, hümanizmin prensiplerini izler.⁸⁷” M.Orhan Okay da bu görüşe katılır. Ona göre de : “Topçu, milliyetçilik görüşünde yeni bir tebliğdir. Hoyrat ve kaba bir şovenizm yerine, kaynağını önce insana, sonra İslâm’a dayayan spiritüalist bir milliyetçilik anlayışını ortaya koyar.⁸⁸”

Yine Yaşar Sarıbay’a göre milliyetçilik doğu ve batı toplumları arasında farklılık göstermektedir. “Doğu milliyetçiliği, Batı’da milliyetçiliğe vücut veren toplumsal / kültürel dinamiklerle ilintisizdi ve aslında söz konusu olan bazen milliyetçilikle örtüşen, bazen ondan bağımsız olarak beliren o toplumlara özgün bir *popülizmi*di. Bu popülizmin en fazla beslendiği kaynak İslam’dı.⁸⁹” diyerek Topçu’nun milliyetçiliğini Batı’daki milliyetçiliğin oluşumundaki dinamiklerden farklı öğelere bağlı “popülist ve dinsel milliyetçi” buna bağlı olarak da “cemaatçi” olarak nitelendirir.

Sina Akşin; Topçu’yu Yahudiler ile ilgili yazılarından dolayı “ırkçı”, Hitler’in Nazi partisine yakın gördüğü sosyalizmi için “Nasyonel Sosyalist” olarak tavsif eder.⁹⁰ Topçu’nun medeniyet karşısındaki tutumu başlığında izah edeceğimiz gibi Yahudiler ile ilgili tüm yazılarında Yahudi Ulusu’nu değil kapitalizm ve onun politikalarını hedef almıştır. Konuyla ilgili şu satırlar da onundur : “ Hiçbir canlı varlığı karşı olmayacağımız gibi Yahudiye karşı da zalim olmayalım. Ancak Yahudi’nin bütün milletlere, bütün ülkelere, bütün insanlara, bütün

⁸⁷ S.Seyfi Öğün , “Nurettin Topçu Üzerine Bazı Dikkatler”, *N.T.A.* , İst. 1992 , s.69

⁸⁸ Okay , A.g.m. , s.80

⁸⁹ A.Yaşar Sarıbay , Sunuş Yazısı; “*Türkiye’de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu.* İst.1992 , s.5

⁹⁰ Akşin, *A.g.e.*, s.291

müesseselere ve arzın her zerresine sinen şerrinden, onun gizli zulmünden insanlığı korumak ve kurtarmak da vazifemizdir⁹¹” Topçu dünyadaki önemli Yahudi tröstlerin şahsında kapitalizmi hedef almaktadır. O nedenle Topçu’yu “anti-semitik”, “ırkçı” olarak değerlendirmek pek mümkün gözükmemektedir.

Nurettin Topçu kendi milliyetçiliğini coğrafya / vatan fikrini esas alan Anadolu Milliyetçiliği’nden ibaret görülmesine karşıdır. Ona göre daha bütüncül bir değerlendirme yapılmalıdır ; “bizde milliyetçilerin, millî hayatın dışında durup ona yakından bağlanmayarak, milliyetçiliği gurur için bir terâne, ideali yıkıcı bir silah gibi kullanmaları ve milleti kurucu olan unsurları ayrı ayrı ele alarak millî hayatın öz malı olduğunu düşünmeyerek ırk anlayışını yalnız Turancılığa, ruhunu kaybetmiş bir din mefkûresini İslâmcılığa, coğrafya ve vatan fikrini Anadoluculuğa mâl ederek birbirinden ayıran ve hep birbirine karşı koyan, ilme ve hakikatlere realitelere aykırı bir milliyetçilik⁹²” anlayışının zararlı olacağını belirtir

D. KÜLTÜR DEĞİŞMESİ (BATILILAŞMA) ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ

“Batılılaşma” veya “kültür değişmesi” içinde bulunduğumuz zaman diliminde de bütün şiddetiyle devam eden çok uzun ve sancılı bir süreci ifade eder. Türk toplumunu derinden etkileyen bu süreçle ilgili bir mütefekkir olarak Nurettin Topçu çok sayıda yazısında bu durumu tahlil etmekte ve kendi değerlendirmeleriyle çıkış yolları önermektedir.

Sosyal psikoloji ve sosyal antropoloji sahasında yaptığı kıymetli çalışmalarla “kültür değişmesi” terimini sosyal bilimler literatürüne sokan Mümtaz Turhan bu terimi şöyle tanımlamaktadır : “Kültür değişmesi, bir cemiyetin mevcut nizamını yani içtimaî, maddî ve manevî medeniyetini bir tipten başka bir tipe kalbeden prosestir... Bir cemiyetin siyasi yapısında, idarî müesseselerinde, toprağa yerleşme ve iskân tarzında, iman ve kanaatlerinde, bilgi sisteminde, terbiye cihazında, kanunlarında, maddî alet ve vasıtalarında, bunların kullanılmasında, içtimaî iktisadının dayandığı istihlâk maddelerinin sarfında az çok husule gelen tahavvülleri ihtiva eder.⁹³”

⁹¹ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.213

⁹² *A.g.e.* , s.270

⁹³ Turhan , *A.g.e.* , s.49

Türk tarihinde kültür değişmesinin 18. YY'dan itibaren başlamakla birlikte 19.YY'da özellikle Tanzimat Fermanı'ndan sonra vüs'at ve kesafet kazandığı kabul edilegelen bir durumdur. Topçu da Türk toplumunun büyük bir kimlik değişimi ve bundan ileri gelen sarsıntılar içinde bulunduğunu tesbit eder. Topçu'ya göre kültür değişmesi, kültürün yapısı icabı doğal bir gelişimdir. Zaten bunun olmaması beklenemez. Kültürü canlı bir ağaca benzeterek, onun her an değişim ve gelişim içinde bulunduğunu bunun aksinin sosyoloji biliminin verilerinden gafil olmak anlamına geleceğini belirtir. Daha önce de ifade edildiği üzere kültür değişmesi konusunda “evrimci” yani kültürün kendisinin doğal akışı içinde değişimini kabul etmekle birlikte gereken durumlarda “inkılap” yapılmasının zaruretine inanır. İnkılabı da “evrim” içinde mütalaa ederek inkılap zaruretinin ortaya çıkmasının inkılap yapılacak unsurun doğal gelişim sürecinden yavaş kaldığı anlamına geldiğine inanır.

Topçu, inkılabı ; “bir cemiyetin kendi mâzisinden kuvvet alan ve cemiyetin hayatını evvelkinden daha yüksek ruhî değerler plânına yükselten, içtimaî ve tabîî oluşun kaydettiği sıçrayış hareketi⁹⁴” olarak tarif eder. Topçu'ya göre kültür zaten tekâmül halindedir. İnkılap bu tekâmülün sıçrama yapmasını sağlar. Topçu içtimaî tekâmülün modern dünyada dayandığı esasların “metod” ve “ilim zihniyeti” olduğunu belirtir. Buna göre; içtimaî tekâmülün son safhası diyebileceğimiz inkılap herşeyden önce “düşünüş tarzımızda” ve “düşünmemizin muhtevasında” yapılmalıdır.

Başka bir yazısında ise inkılabı ; “kendinden evvelki gidişe hiç benzemeyen, onu değiştiren bazen ona zıt manzara taşıyan hareketler...⁹⁵” olarak tarif ediyor. Yani inkılap “değişimin değişmesi” dir. Topçu inkılabın , içtimaî tekâmülün zorunlu bir unsuru olduğunu şu sözlerle ifade eder: “ Dıştan bakışta eskiden sıyrıлма gibi görünen inkılap, içyüzü aranırsa eskinin, birikmiş olan bütün eski kuvvetlerin, uzun veya kısa bir zaman engele uğrayıp durduruldukları yerde kuvvet kazanarak bu engeli devirmeleri lüzumsuz bir bendi yıkarak aşan su gibi ileri atılmaları demektir.” Yani inkılap vakti geldiğinde sosyal bir zorunluluk olarak kapıyı çalmaktadır.

Şu halde kültür değişmesi olağandır, bir millet kendi kültürünü yaparken başka kültürlerden istifade edebilir. Topçu , “insanlık, insan ruhu taşıyanların müşterek hazinesidir” diyerek bu konuda örnekler verir. Mimar Sinan'la Mikelanj arasında; İsmail Dede ile Chopin

⁹⁴ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.109

⁹⁵ Topçu , *Devlet ve Demokrasi* , s.198

arasında ; Yunus ile St. Jean De La Roix arasında ruh beraberliği bulunduğunu ifade eder. Rönesans'ın İtalya'da Eski Yunan'ın hayata geçirilişi olduğunu hatırlatarak bizim de kültürümüzün gelişimi ve ihyası için başka kaynaklara başvurabileceğimizi belirtir. Ancak bu değişimin esasları ve gayesi çok önemlidir. Topçu'ya göre; "Adalet idealizminde Hz.Ömer'den , mukadderatımızın davasında Goethe'nin Faust'undan faydalanabiliriz. Bunun için mâziden ilhâm alarak kültürümüzü yoğurmaliyiz.⁹⁶" Topçu , aksi takdirde bir değil kırk tane klasikler serisi tercüme edilip her okulda ve sınıfta okutulsa bile bir dünya görüşü, ruh ve iman sistemi çıkarılamayacağını belirtir.

Bu teorik görüşlerinin yanında Topçu, "Batılılaşma", "kültürümüzün bugünkü durumu", "Cumhuriyet dönemi inkılapları" gibi somut konularda da görüşlerini ifade eder. Öncelikli olarak kültür ve medeniyet değişmesinde hedef ittihaz ettiğimiz Batı'yı çok iyi tanımamız gerektiğini ortaya koyar. Topçu, insanlığı temelinin düşünce olduğunu belirterek Batı Medeniyeti'nin temeli olarak kabul ettiği Eski Yunan Medeniyeti'nin temelinin felsefe / hikmet aşkı olduğunu ifade eder. Bu temelden öz alan Batı düşüncesine Ortaçağ'da Hristiyan Spritüalizmi eklenmiştir. Yeniçağ'da ise varlığın aslını düşüncede arayan Descartes Felsefesi ile gelişti. Geçen asırdan bu yana ise kendini doğurmuş olan ilmi arkasından sürükleyen tekniğin Batı'ya egemen olduğunu belirtir.⁹⁷ Yani Topçu'ya göre bugünkü Batı'yı Batı yapan değerler: Eski Yunan hikmeti, Hristiyan Spritüalizmi, Yeniçağlar'da oluşan hümanist ve maneviyatçı felsefedir. Bugün tekniğin ve Kapitalizm'in tehdidi altında olduğunu söylediği Batı Ahlâkı'nın esaslarını ise 4 maddede izâh eder:

- 1- Ahlâklılığın ilk şartı, temeli insanın herşeyden ve dünyadan değerli, hürmete lâyık olduğunu kabul etmektir. İnsana dokunulamaz, hürriyetlerine el sürülemez. Batılı, çocuktan başlayarak insana hürmet eder, kıymet verir.
- 2- Batı Ahlâkı'nın bir unsuru da cemaat fikridir.Cemaat diye hepsine üstün olan bir ideale ferdiyetlerini feda ederek birleşen bir insan topluluğuna denir. (Topçu günümüzde pragmatizme dayanan Amerikan kültürü ve kapitalizmin bu durumu hızla yok ettiğini belirtir.)
- 3- Batı'da ahlâkın maddî hadiselerle bağlanan kaidelerini tanımıyorlar. Onlar ahlâkı tamamen ruhî ve ideal bir sisteme bağlamış bulunuyorlar. Meselâ Batılı'nın düşüncesinde sakal – bıyık kesmek gibi içki içmek de ahlâk hadisesi değildir. Belki kötü bir alışkanlıktır. Yine kıyafet değiştirmenin ahlâkla alâkası olamaz, bir zevk

⁹⁶ Topçu , *Yarımkı Türkiye* , s.157

⁹⁷ Topçu , *Türkiye'nin Maarif Davası* , s.36

işidir. Sözünde durma, medenî cesaret, maneviyata bağlılık gibi ruhî değerler ahlâk değerleridir.

- 4- Batı'nın ahlâkında en son basamak onu isyan iradesine bağlamaktır. Ancak isyan deyince yıkıcı ihtilâl anlaşılmalıdır. İçimizde sonsuzluk iradesinin, nefsimizin sefaletleriyle ihtiraslarına ve bunlardan doğan zulümlere karşı ayaklanmasıdır. Örneğin Goethe'nin Faust'u, bu isyanın eseridir. Fransızların 1870 yenilgisinden hemen sonra Blondel'in kurduğu Hareket Felsefesi bu isyanın ortaya konmasıdır.

Topçu, Batı Medeniyeti'nin ve ahlâkının temellerini ifade ederken bizim kültürel değişimimizin de hangi esaslar dahilinde gerçekleşmesi gerektiğini açıklamış olmaktadır. Bu çerçevede Batı Medeniyeti dairesinde iki tür milletin bulunduğunu ifade eder; “ Bunların bir kısmı kendi kültürünü kendisi yaratmış şerefli ev sahipleri , diğerleri ise bir ziyafet sofrasına konmak hevesine kapılan, kültürlerini yapamamış parazit misafirler, sömürge ruhlu milletlerdir. Bu evin hayatı, ev sahiplerininindir. Misafirlere ait olan sadece bir göz payıdır. Acaba Garb'ın ruh ve zihniyetini paylaşamayan milletler Garp Medeniyeti halkasına girmiş sayılırlar mı? Bir veya birkaç Kadillak sahibi Adana köylüsü Garb'ın anladığı mânâda medenî bir insan mıdır?⁹⁸” Bu soruya elbette değildir ve olamaz diye cevap vererek Garp Medeniyeti dairesine, o medeniyetin bünyesine emek karıştırmadıkça girmenin mümkün olmadığını belirtir ve sanki bugünkü Avrupa Birliği'ne giriş tartışmalarıyla ilgili öngöründe bulunur. Bu emek ise kültür yaratmakla verilecektir. Âlim, sanatkâr, filozof bu yaratıyı ferdi çalışmaları ile sağlayacaklar ve millete mâl edeceklerdir.

Topçu'ya göre kendi metafiziklerini meydana getirmeyen milletler taklitçi olurlar. Her taraftan hoşlarına giden bir fikir veya hareket sistemini alarak taklit ederler. Topçu, böyle milletlerin şahsiyetinin teşekkül edemeyeceğini belirtir. Topçu'ya göre ; “bir milletin şahsiyeti kültürün eseri değildir. Kültür, şahsiyetin eseridir. Metafizik yapılmadıkça bütün kıvranmalar arasında eriyip giden şahsiyetin acıklı bir mirası kalır: Her şeyi inkar...⁹⁹”

Topçu, bu esasa dayanan Batılılaşma'nın milliyetçiliğe veda anlamına geleceğini belirtir. Düşünürümüze göre biz Batı'yı şekil ve ruhuyla bütün halinde taklide çalıştık. Bunun ilk önce varlığımızı inkâr ile Batı'nın şekillerini almak şeklinde başladığını daha sonra şekille beraber ruhu da benimsemenin tek kurtuluş yolu olarak öne sürüldüğünü belirtir. Bu durum ise tam

⁹⁸ Topçu , *Yarıncı Türkiye* , s.156

⁹⁹ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.51

iflasımızı yaratmıştır. Topçu'ya göre; “bugün asıl benliğimiz ufukların ötesine savuşup gitmiş bulunuyor.”¹⁰⁰

Görüldüğü üzere Topçu'nun esas itiraz noktası “taklit”tir. Bununla ilgili edebî sahadan örnekler verir. Avrupa Milletleri'nin ayrı ayrı kendi romantizmlerini yaratırken bizim büyük bir millî kültürden sıyrılmaya hamlesiyle körü körüne Batı'yı taklit ettiğimizi belirtir. Örneğin Tanzimat Edebiyatı'nın taklitçiliği, Hamid'in trajedilerin millî tarih ve ruha değil Batı Romantizmi'ne dayandırması, Servet-i Fünûncular'ın soluk benzi, hasta vücûda eklenmiş taklitçi simaları; Halit Ziya Uşaklıgil'in Aşk-ı Memnû'da , Flaubert'in Madame Bovary'sini taklidi...

Yine iki grup halinde Garplılaşıma taraftarlarının profilini çizer. Birinci gruptakilere göre ; “Avrupa'dan ancak teknik ve makine almak lâzımdır. Bunlara göre makine ve teknik alırken kültür ve ahlâk almayacaktık” diyerek bunun böyle olmadığını şu şekilde izâh eder: “Avrupa'dan parça parça makine ve büyük sanayi unsurları memleketimize sokuldu. Fabrikalar açtık, apartmanda oturmaya, otomobil ve telefon kullanmaya alıştık. Dedelerden kalmış yıkılmaya hazır evlerimize değeri çatıyı geçen buzdolapları ve telefon cihazları yerleşti...Ekonomiye ve zevklerin gündelik hayatımızdaki yerine dair hiçbir fikre sahip olmayan zavallı halkımız, varını yoğunu bu büyüleyici Avrupa eşyasına veriyordu.”¹⁰¹ İkinciler birincilerin hatalarına düşmediler. Garbı, tekniği ve kültürü ile kabul etmek gerektiğini ; Garb'ın kafası denen şeyin onun edebiyatı, musikîsi, ahlâkı ve aile hayatı olduğunu anladılar. Örneğin bunlar fabrikanın hayatımıza girmesiyle aile hayatının daralacağını ; ferdi, iktisadî bir varlık yapacağını biliyorlardı. Bu nedenle bunlar , “Garb'ın makine gıcirtısı altında yatan bütün bu acıklı sonuçları, tekniğe meftûn olduklarından ister istemez almaya mecbur oldular.” Topçu'ya göre bunlar da manevî kapitülasyonlar meydana getirdiler: “Sörler ve Frerlerin hayranı, kolejlerin döküntüsü, şahsiyetini kaybetmiş. Frenkçe kelimelerden hoşlanan , soyunu unutmuş, yüzbinlerin emeğini sömürerek Batı'nın son model lüks eşyasına harcayan” insanlardır. Her iki grubun da Avrupa'nın yaşatıcı kuvvetlerini anlamadığını belirtir.

Topçu bu “yanlış Batılılaşma”ya karşı eleştiriler yaparken yukarıda da ifade edildiği üzere içtimaî müesseselerde inkılap yapma zorunluluğunu kabul eder. Ona göre çürüyen kurumlar

¹⁰⁰ Topçu , *Büyük Fetih* , s.86

¹⁰¹ Topçu , *Yarıncı Türkiye* , s.163

kendi kendilerine ortadan kaldırılmak değil, ıslah bile yapamazlar. Bu konuda hasta örneğini verir. Hastanın değil kendini tedavi etmesi, hasta olmamak bile elinde değildir. Hastayı ancak doktor tedavi edebilir. İşte bunun gibi : “Bugün mevcut görevleriyle tutunamayan, çocuklarına ruh ve irade vermeye gücü yetmeyen ailede, hürmet ve fazilet mâbedi olmaktan çıkmış okulda, her sabah halka kucak kucak zehir saçan basında, vd...¹⁰² inkılap yapmamız gerekiyor. Ancak bu inkılapla ilgili tutulacak yol konusunda ifrat ve tefrit bulunduğunu belirtir.

Buna göre bir zümre eski örflerin ve yüzyılların alışkanlıklarını yaşatmak isterken diğerleri limitsiz taklitçilikle hayat sahnesine atılıyorlar. Bu konuda giyim alışkanlığını örnek veriyor: “ Siyah çarşafı tepeden tırnağının ucuna kadar örtülmüş kadının karşısında Holivut artistini bile vakarlı ve edepli gösterecek bir çıplaklık modasına can atanların” bulunduğunu belirtiyor. Topçu her iki grubun da hatalı olduğu noktaları ortaya koyar.

Muhafazakârlar eskinin devamını isteyerek ölümsüz bir zihniyetin sahibi olmak istiyorlar. Topçu, bu durumun mümkün olmadığını şu sözleriyle belirtiyor: “Eski zihniyetin ruhunun, dünya hayatında kazanması lâzım gelen şekillerinin bize ait, bizim değişen hayatımıza sahip olması ve bizim aklımızın makasıyla biçilmesi icab ediyordu. Yeni bir içtimâî hayat ve aile anlayışına, yeni bir hukuk görüşüne ve yepyeni bir ilim zihniyetine, eskisinden mutlaka başka olacak bir ekonomi sistemine sahip olmamız gerektiğini bunlar anlamıyorlar.¹⁰³”

İnkılapçıların ise , millî hayatımızın Batı değerlerine uygunsuz gördükleri uzuvlarını hemen feda edivermek gafletine düştüklerini ifade eder. Topçu, inkılapçıların “sosyal şekillerin değişik olup ebedî, kalıcı olmadığı” gerçeğini gözardı ettiklerini belirtir. Topçu’ya göre: “ Milleti kuran kaynaklar kurutulursa dışarıdan iğreti ve perakende olarak alınan kuvvetler bir milleti yaşatamazlar.” İşte inkılapçılar bunu düşünemediler herşeyi her an değiştirebilecekleri ve daha iyisini getirebilecekleri iddiası ile eski kurumlardan herhangi birini feda etmekten çekinmediler. Bu durumun ise bize ait hiçbir kurum, milletin kaynaklarından hiçbir esasın kalmayıyla sonuçlandığını ifade eder. Topçu’ya göre aslında hakikî mânâda inkılapçılık muhafazakârlığa zıt bir temayül değil, onu tamamlayıcı bir cevher olmalıdır.

¹⁰² Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.30

¹⁰³ Topçu , *Yarınki Türkiye* , s.306

Bu iki görüşün de yanlışlarını tahlil ettikten sonra kendi üçüncü yolunu ortaya koyar :
“ Muhafazakârlıkla inkılapçılığın hakikî değerlerini bilen, Müslüman Türk’ün mâzisine bağlı, gözleri durmadan akan hayata çevrilmiş...Millet ağacının değişmeyen köklerini gözden kaybetmedikleri gibi, her mevsimde yeniden yeşeren meyvesinin mütemadi hayat usaresiyle değişmede olduğunu idrak edenler, kökleri kurutulan bir ağacın çiçeklenerek meyve veremeyeceğini de hakkıyla anlayanlardır. Bin yıllık mâzinin ruhunu itina ile muhafaza edecek olan bu hikmetin sahipleri, o mâziden her günün hayatına uygun aşığı yapmasını bilen sanatkârlardır.¹⁰⁴” diyerek hakikî inkılapçıyı tanımlar.

Bütün bu yanlış Batılılaşma gayretlerinin sonucunda ise manzarayı çok acı çizer: “Aile kendi çatısı altında daha dağılmadan çürütüldü. Ana-baba evlâdının iç hayatını yoğurmaktan ziyâde onların ceplerini doldurma yolunda yarışıyorlar...Anadolu köylerinde işsiz kalan halk büyük şehirlere, az emekle kazanç sağlanan ; sineması, eğlencesi bol olan yerlere göçüyorlar. Ruh değerlerini ayaklar altına alacak kozmopolit bir hayata kendilerini mahkûm ediyorlar...Bu değişimle ilgili yükselen şeyler şunlar :Otomobil ve kazalar, apartman ve ayakta meyhaneler; sinema, radyo, seçim nutukları, hafız kursları, düdüklü tencere, ana-baba cinayetleri, piyango ve okullarda yardım kuruluşları, ianeler ve hepsinden ziyade gazeteler...¹⁰⁵” Topçu’ya göre yabancı olan herşey hayatımızı istilâ etti: Yabancı kelimeler, yabancı sanat, yabancı okul, yabancı kıyafet, yabancı âile şekli, yabancı sermaye, yabancı kültür, yabancı ahlâk. Ona göre bunların anlamı şudur: “Dilimizin, sanatın, okulun, kıyafetin, âilenin, sermayenin, kültürün ve ahlâkın teslimi.¹⁰⁶”

E. MEDENİYET VE TEKNİK KARŞISINDA NURETTİN TOPÇU

Türk düşünce tarihinde, özelde milliyetçi mütefekkirler arasında Topçu kadar sanayileşme ve onun ürünü olan tekniğe düşman olan bir düşünürü bulmak zordur. Öğün’e göre Doğu toplumlarında sanayi öncesi yapının ihya edilmesi yolunda mücadele veren bir de Mahatma Gandhi vardır. Bu açıdan Topçu’nun Doğu düşünce tarihinde de yeri olması lâzım

¹⁰⁴ Topçu , *Yarıncı Türkiye* , s.306

¹⁰⁵ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.68

¹⁰⁶ Topçu , *Büyük Fetih* , s.94

gelen bir ideolog olduğunu belirtir.¹⁰⁷ Özet olarak ifade edilecek olursa o, sıkı bir sanayileşme düşmanlığı ile yerine millî kültürü pekiştirmenin gereğini savunur. Bu açıdan ülkemizde Batı demokrasilerinde görülen *Yeşiller Hareketi*'nin görülmediğini teknoloji karşıtı çevreci hareketlerin henüz yeni yeni ortaya çıkmaya başladığı gözönünde bulundurulursa Topçu'yu Türk düşüncesinde orijinal bir ideolog olarak vasıflandırabiliriz.

Özellikle XIX. Yüzyılın son yarısından itibaren Pozitivizmin de etkisiyle Türk düşününde sanayileşme kaçınılmaz bir gelişme olarak savunulmuş, amaç ve araç yer değiştirmiştir. Bu durumun “gayr-ı kabil-i içtinab” kabul edildiği bir ortamda Topçu tekniğe ve onun sonuçlarına karşı savaş açmıştır. Çünkü Topçu'nun düşünce sisteminin merkezinde “insan” bulunmaktadır, herşey insan içindir. Bu anlamda Topçu'yu bir “hümanist” olarak nitelendirebiliriz. Bir bilim adamımızın da dediği gibi : “Bilim (ve onun ürünü teknik) bir insan ürünü. Her insan ürünü gibi, ne denli yetkin olursa olsun eksik ve özürü.¹⁰⁸” Topçu da modern dünyada bilim, teknik ve medeniyetin yeni ilahlar olarak kabul edilmesine karşıdır.

Topçu'ya göre medeniyet : “İnsanlığın muayyen tarihî devirlerinde bir zümre cemiyetin benimsediği vasıtalarla çalışarak ortaya koyduğu ve yaşattığı teknik eserlerine ve yaşayış şekillerinin bütününe denir.¹⁰⁹” Kültür ise daha önce ifade ettiği gibi bir cemiyetin kendi tarihi içinde meydana getirdiği değer hükümlerinin bütünüdür. Topçu'ya göre kültür ve medeniyet arasında şu farklar vardır:

1. Medeniyet milletler arasında müşterek olduğu halde: kültür milletlere özeldir.
2. Medeniyet milletlerin teknik vasıtalarıyla yaşayışlarına ilişkin maddî unsurlarını ilgilendirdiği halde kültür cemiyetin manevî unsurlarını içerir.
3. Medeniyet cemiyetler arasında alınıp verildiği halde kültür başkan cemiyetten alınmaz, hazır bulunmaz.

Ziya Gökalp temel eserlerinden “Türkçülüğün Esasları”nda kültür / medeniyet çelişkisini ele alarak aslında ikisini çatışan değil uyum sağlayabilecek kavramlar olarak belirtir. Çünkü bunların herbiri farklı düzeyde ihtiyaca cevap vermektedirler. Türkler için hem bir Türk-İslâm kültürünü amaçlamak hem de aynı zamanda kendini Batı Medeniyeti'nin aklı, bilimi ve

¹⁰⁷ Ögün, *A.g.e.* , s.180

¹⁰⁸ Sedat Yazıcı , *Felsefeye Giriş* , İst. 1998 , s.96

¹⁰⁹ Topçu , *Sosyoloji* , s.178

teknolojisi ile donatmak mümkündür.¹¹⁰ Topçu, Gökalp'in modernleşmeci yaklaşımını eleştirir. Ona göre medeniyet ve kültür ancak çok özel bir toplumsal çerçevede dengelenebilir. Bu da tarıma dayalı bir toplumsal çerçeve yani köydür. Topçu, Gökalp'in ve İslamcılarının, “Batı'nın ilim ve tekniğini alalım, kültürünü ve ruhunu almayalım” tezinin mümkün olmadığını belirterek kültür değişmesi bahsinde de belirtildiği gibi radikal Batılılaşma yanlılarını (inkılapçılar) en azından bu sosyolojik hataya düşmedikleri için daha tutarlı bulur.

Topçu'yu “teknoloji düşmanı” olarak vasıflandırdık. Ancak Topçu, teknolojinin varlığından çok bugünkü görünümü, ortaya çıkışı biçimi, sonuçları ve kullanımı ile sorunludur. Tekniği, “ilimlerin tatbikatı” olarak tanımlar. Topçu'ya göre teknik gaye değil sadece tatbikattır. Zira ilmin gayesi hakikati tanımaktır. Topçu, tekniği bu hakikati arama sürecinde beklenmeden ortaya çıkan bir meyve, mükâfat olarak niteler; “biz teknikle arzdan en iyi bir şekilde faydalanıyoruz” der.

Topçu'ya göre tekniğin gelişmesi, Avrupa'da hammaddelerin bolluğu sayesinde olmuştur. Asya ve Afrika'nın zengin topraklarından sömürgeciler tarafından Avrupa'ya taşınarak Avrupa'da kurulan muazzam fabrikalarda bunları işlemişler ve sonsuz bir teknik yaratıcılığı Avrupa'ya yayılmıştır. Avrupalılar ve Japonlar bu tekniği hiç olmazsa kendi kültürleriyle yaşatmaya çalışırken Amerikalıların bu tekniği benimsemesiyle durum değişmiştir. Çünkü Topçu'ya göre Amerikalılar kendine mahsus bir millî kültüre sahip olmadıkları için bu tekniği hudutsuz bir şekilde ilerleterek onu makinenin hakimiyetine terk etmişlerdir. Topçu'ya göre bu insanlığı tehdit eden en büyük gelişmelerden biridir; “evet dünya makineleşiyor ve dünyayı makineleştirmek için teknik dizginlerini ellerinde tutan insanda, teknik muzaffer olur olmaz, onun zafer arabasını sürmek sevdasıyla arkasından onu büyük bir cazibe ile takip ediyor. İnsan da makineleşiyor. Dizginler elimizde lâkin şaha kalkan atlar bizi de sürüklüyor. Onu frenleyecek bir kuvvete ihtiyaç var. Bu kuvvet kültürdür.¹¹¹”

Topçu tekniğin , insanlığın asırlar süren birikimlerini tehdit ettiğini belirtir. “Sanat, ahlâk ve din değerleri diye ne varsa süpüren teknik; aile, müesseseler, inançlar, aşklar ve vicdanları

¹¹⁰ Gökalp , *A.g.e.* , s.25

¹¹¹ Topçu, *Kültür ve Medeniyet* , s.15

koparıp götürüyor.Bol para, sonsuz varlık ve bunları elde etmeye yarayan göz kamaştırıcı silahlarıyla bütün insanlığın çalışma yüzünü ve yaşama emellerini pençesine geçirmiştir.¹¹²”

Topçu'ya göre ilmin ebedî hakikat idealine bağlanması lâzım gelirken bugün (demokrasi sayesinde) halkın bayağı isteklerini karşılayıcı, büyük tekniğin hizmetine sokulmuştur. “sanki halkın iradesiyle dönen dünyamızda âlimden çok teknisyene iltifat ediliyor.” diyen düşünürümüze göre buna demokrasi rejimi yol açıyor. Topçu, demokrasinin hiçbir zaman medeniyetçe yükseliş ve kurtuluşun hamlesi olmadığını belirterek demokrasinin sadece ileri kültürle ulaşılmış memleketlerde var olan düzeni iyi yürütmekte ve koruyucu bir kontrol vasıtası olabildiğini belirtir. Ancak geri memleketlerde bu rolünü bile yapamaz.

Görüldüğü üzere Topçu, teknolojik gelişimden daha çok insanın teknoloji karşısında düştüğü duruma tepki duymaktadır. Esas olarak yapılması gereken teknolojiyi fetiş haline getirmiş olan “pozitivist ve materyalist” zihniyeti kırmaktır. Topçu'ya göre söz dinlemeyen makine değil ona tapan insandır. Teknik sonuç olması gerekirken âdeta yaşama nedeni haline gelmektedir. Topçu'ya göre tarım toplumunun terk edildiği yeni sosyal yapıda zaten bu kaçınılmazdı. “Teknoloji hayatımızdaki etkileri ve kullanımının artmasına paralel olarak insanı yoğun bir üretim ve tüketim ideolojisi ile donatmakta ve hem kendisine hem de diğerlerine karşı yabancılaştırmaktadır.¹¹³”

Topçu'nun “kapitalist ekonomi ve sanayi üretimi”ne dayanan toplum modeline getirdiği radikal eleştirilerde “kanaati” vazeden tasavvuf anlayışının etkilerini görmek mümkündür. Gandi'nin “dünya hepimize yeter, fakat hırslarımıza asla” sözünü hatırlatarak kâinattan ancak hakkımız olanı istememiz gerektiğini belirtir; “dünyayı sömürme ve tahrip etme yolunda, insanoğlunun dizginlenemeyen ihtiraslarının emrinde menfaatçi ilmin desteğindeki tekniğin” bizim için en büyük tehlike olduğunu belirtir. Topçu herşeye rağmen tekniğin hayatımızda bir realite olduğunu kabul eder. Ancak o, en büyük ihtiyaç sayılsa bile bizim ideallerimiz doğrultusunda, insanın emir ve iradesiyle yönetilmelidir. Topçu'ya göre; “su ile hava da en büyük ihtiyaçlarımızdır. Ama yine de onları kullanırken onlara tapmaya ve irademizi feda etmeye kalkmıyoruz...Hakikatte bizi mahkûm eden tekniğin kendisi değildir, belki tekniği kucaklayıp öne düşen kendi ihtiraslarımızdır.¹¹⁴

¹¹² *A.g.e.* , s.201

¹¹³ Öğün , *A.g.m.* , s.68

¹¹⁴ Topçu, *Ahlâk Nizamı* , s.29

Topçu'nun medeniyet (veya kapitalist medeniyet) düşmanlığını sembolize eden argümanları:otomobil, para kazanma hırsı, büyük sanayi, büyük şehirlerdir. Topçu'ya göre, makinenin vatanı yoktur. Onun sicil kayıtlarında “milletim nev-i beşer, vatanım rûy-ı zemin” yazdığını ifade ederek makine uygarlığının tüm insanlığın düşmanı olduğunu da ima eder. Yine günümüzde bir insanın ne şekilde olursa olsun öldürülmesi halinde zabitanın derhal harekete geçtiğini belirterek şöyle devam eder: “ halbuki bir insan başka bir insanı otomobil ile öldürürse iş büsbütün değişir. Bunda katilden bahsedilmez. ‘otomobil çiğnedi’ denir. Sanki otomobil kendi iradesiyle gidip bir adamı altına almıştır...Görüyorsunuz ki modern cemiyetimiz adam öldürmeyi pek kolaylaştırıyor. Modern cemiyetimiz otomobilin şerrinden kurtulup bağrına sığınacak bir emel bahçesi çiçeklendirmiyor.¹¹⁵” “Zamanımızda herşey kazanç temini içindir. Cemiyette çalışmak ve yaratmak değil de kazanmak gâye olunca kazancın binbir şekli icad ediliyor. İnsanın kazanç kurtlarıyla kemirildiği modern cemiyetimizin pazarında ahlâk bakımından ne sefaletler yaşanır.¹¹⁶” Topçu'nun aşırı zenginleşme hırslarıyla ilgili de eleştirileri vardır. Hz. Muhammed'in : “zenginlerin malında fakirlerin hakkı vardır” ve “Ey mü'minler , ancak nafakanız size helâldir” hadislerini hatırlattıktan sonra: “İslâm'ın istediği her mahallesinde bir milyonerin türediği zenginlerin cemiyeti değildir. Fukaranın âhı ile yüzü kararmayan cemiyettir. Ferdî varlıkları semirten bir rejim içinde yetmiş hac seferi ile cennete kavuşacaklarını vehmeden bedbahtlara...” işaret eder. Büyük sanayi düşmanlığı da aynı keskinliktedir.; “daha dün câmi avlusundaki çınarda gölgelenirken elli sene içinde ne olduğunu bilmediğimiz bir büyük sanayi asrının ateşten bir sel gibi baskınına uğradık; örf gitti, kuvvet gitti, âile gitti, idrak gitti, ümitler hep gitti. Hâlâ karanlıkta bekliyoruz...”¹¹⁷

Topçu'ya göre bugün Anadolu'nun çocuğu zaliminden imdat istiyor, makinadan medet umuyor; “Bilmiyor ki makineden Allah'a götürecek bir yol yoktur. Hikmet, tekniği de kucaklar. Lâkin teknikten hikmet çıkmaz. Makinanın ne ilmi ne de aşkı vardır.”¹¹⁸ Topçu'ya göre Alparslan'la Kılıçarslan'ın çocuklarında bugün üretim sevgisi yerini tüketim hırsına terk etmiştir. Zira medeniyet onlarca (halkça) ; apartman, otomobil, spor, sinema, alkış, kıyafetler, seyahatler, acaplıklar ve zümreleri metodlu olarak aldatmak olarak anlaşılmaktadır. Bu durumu “Taşralı” adlı hikâye kitabında kahramanlarına söylettiği şu sözlerle de teyid eder:

¹¹⁵ Topçu , *Devlet ve Demokrasi* , s.175

¹¹⁶ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.102

¹¹⁷ Topçu , *Mehmet Akif* , s.11

¹¹⁸ Topçu , *Vâr Olmak* , s.101

“Anadolu çocuğunun İstanbul’da hapishaneden daha rahat edeceği neresi vardı ki...” (s.14) İstanbul bir cehennemdi ve herkes bir zebani. Burası Anadolu’nun kabri idi.(s.19)” Topçu’nun bu satırlarında şu andaki yapısıyla büyük şehirlere duyduğu öfke okunmaktadır. Bununla birlikte yerel ölçekte birinci çözüm önerisini sunar. Buna göre devlet büyük şehirlerin sanayi faaliyetlerine el koyarak bu çalışmalarını bütün yurda yaymalıdır. Anadolu’nun muhtelif bölgelerinde açılacak enstitülerde her türlü ticaret tarzının halka öğretilebileceğini ve büyük ölçekte değil ama küçük ölçek mahallî el sanatlarının atölyelerde inkişaf ettirilmesi gerektiğini belirtir. Böylece büyük şehirler teknikperest insanların yaşadığı yerler olmaktan çıkacak köyden kente göç önlenecek, kırsal yapı yerinde kalarak gelişecek ve böylece “insan” merkezli toplum yapımızı korumuş olacağız.¹¹⁹

Evrensel anlamda sunduğu çözüm önerisi ise İslâm ve Hristiyan dinlerinin spiritüalizm (maneviyat) ortak paydası altında teknikle mücadele etmesidir. Ögün’e göre; Nurettin Topçu Paris yıllarında Batı Pozitivizmi’ni ve Materyalizmini sorgulayan bir Hristiyan-Mistik düşünür grubu ile yürüttüğü yoğun temaslar sonucu Batı’nın kaba-monist bir değerlendirmesinin yapılamayacağını görmüş, Batı’ya rağmen bir başka Batı’nın varlığını algılamıştır.¹²⁰ O halde ortak bir düşman olan teknoloji ve onun ideolojisi olan Kapitalizm, Pozitivizm ve Materyalizm’e karşı Doğu-Batı farklılıkları yumuşatılarak evrensel bir mücadele vermek gerekir. Topçu bu ideolojileri temsil eden devlet olarak ABD’yi görür. “Yahudi tröstlerin hakimiyetinde” olarak nitelendirdiği ABD ile ; “spiritüalist İslâm ve Avrupa Medeniyetleri’nin yaşattığı varlığı belirleyebilmek için Mevlâna ve Goethe ile Ford arasındaki mesafeyi ölçmek kâfi gelecektir.¹²¹”

---

¹¹⁹ Topçu , *A.g.e.* , s.108

¹²⁰ Ögün , *A.g.m.* , s.70

¹²¹ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.223

III. BÖLÜM : EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

A. GENEL OLARAK EĞİTİM VE TOPÇU'YA GÖRE EĞİTİMİN NİTELİĞİ

Nurettin Topçu Türk düşüncesinde ekol olmuş bir mütefekkir olmasının yanında meslek yaşamının kırk yılında öğretmen olarak hizmet etmiş bir eğitimcidir. Topçu külliyyatı içinde müstakil olarak “*Türkiye'nin Maarif Davası*” adlı eserinde ve yine diğer eserlerinde de dağınık bir şekilde eğitime ilişkin görüşleri kabaca şu konuları kapsamaktadır : okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, din ve ahlâk eğitimi, okul, öğretmen, öğrenci, test, sınav, disiplin, nitelik-nicelik ilişkisi, uzmanlaşmama, okulda siyaset, okul-aile birlikleri, yaygın eğitim, yabancı ve özel okullar.

Topçu'nun eğitimle ilgili görüşlerini anlamamıza katkıda bulunmak amacıyla dünyada ve ülkemizde eğitime ilişkin bazı tanımlamaları ortaya koymak yararlı olacaktır. Buna göre eğitim¹: “Geniş anlamda bireylerin, toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir.” (Smith, Stanley, Shores, 1957) “Kişinin yaşadığı toplum içinde değeri olan, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin tümüdür.” (Good, 1959) “Eğitim, önceden saptanmış esaslara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan plânlı etkiler dizgesidir.” (Turhan Oğuzkan 1974) Selahattin Ertürk'e göre eğitim: “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.”

Ülkemiz eğitim programlarında da etkili olan Amerikan eğitim bilimcilerinden John Dewey'e göre eğitim : “Yaşantıların yeniden örgütlenmesi ve yenilenmesi²” olarak

¹ Nurettin Fidan – Münire Erden , *Eğitime Giriş* , Ank. 1993 , s.18

² Savaş Büyükkaragöz , Cuma Çivi , *Genel Öğretim Metodları* , İst. 1997 , s.34

tanımlanmıştır. Yine Dewey'den sonra Preston'un tanımı ise şöyledir: “bireyin etrafında, gelişmesinin her aşamasında, istenilen tepkileri ve umulan değişimleri en iyi bir biçimde oluşturabilecek bir çevre düzenlemektir.” Tabii ki “istenilen davranışlar” ve “umulan değişimler”in ne olduğunun objektif olarak ortaya konulması mümkün değildir. Bu nedenle eğitimin gayesi ve eğitimin niteliği her felsefi sisteme ve psikolojik yaklaşıma göre değişik şekillerde tanımlanmıştır. “İdealistler, eğitimi Tanrı'ya ulaşma süreci için yapılan etkinlikler; Realistler, insanı toplumun başat değerlerine göre yetiştirme süreci ; Marxistler, çelişkiyi en aza indirip üretimde bulundurma süreci; Pragmatistler ise, yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği oluşturma süreci; Varoluşçular ise insanı sınır durumuna getirme süreci olarak ele almışlardır.³”

Nurettin Topçu'ya göre eğitim: “Toplumun düşünüş biçiminin, kültürünün ve ideallerinin cihazlanmasıdır.” Toplumun düşünüş biçiminden metod, kültüründen metodu uygulanmakla yapılan ilim,felsefe, din ve ahlâk çalışmaları; ideallerinden ise her adımda realiteye bağlı metodlu çalışmanın sonsuzluğa dönük aşkınlığının karakterize edildiğini belirtir.⁴ Topçu'nun eğitim tanımının bireyden daha çok toplum merkezli bir düşünüşün temeline oturduğu görülmektedir. Topçu'ya göre Türkiye'de eğitimin alacağı istikamet ; ferdiyetçi*, spiritüalist ve milliyetçi bir gidiş olmalıdır : “İlkokulda çocukla teker teker uğraşmak, onun iç hayatı ile temas girmek ona mukaddesatı örneklerle açıklamak genci, iradeci bir sanat kültürüne tâbi tutmak ilkokuldan yükseköğretime kadar terbiyenin tutacağı yol olmalıdır.⁵”

Yine Topçu'nun tasavvuf anlayışı ve felsefesi eğitime ilişkin görüşlerine de damgasını vurmuştur. Buna göre “aşk ve inanın ” terbiyesini nesillere verme zarureti eğitimin en önemli önceliklerinden biri olmalıdır. : “ Sevmeyenler yaşamayanlardır... Dünyamızın tadını onlar alamazlar... Her kökünden bir inanış otu biten, her tarafına bir başka şevk saçılmış dünyamızda aşk ile inanın terbiyesini en küçük yaşlardan itibaren almamış nesiller bedbaht nesillerdir.⁶”

³ Veysel Sönmez , *Sosyal Bilgiler Öğretimi* , Ank. 1997 , s.13

⁴ Sarıtaş , *A.g.m.* , s.95

* Topçu'nun tanımında eğitimi toplumsal temelde vurgulayıp ferdiyetçi bir şekil almasını istemesi çelişki gibi görünse de Topçu'ya göre fert, alacağı istikameti belirlemedikten sonra (sonsuzluk iradesine sahip olamadıktan sonra) özgür değildir. Ferdin cemaatçi bir anlayışla cihazlanması yani ona sonsuzluk iradesinin verilmesi onu gerçek anlamda birey kılacaktır.

⁵ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.120

⁶ Topçu , *Vâr Olmak* , s.21

Topçu'ya göre bugün öğretimde reform bir zaruret halini almıştır ; “hâlâ çocuklarımızı asrın başındaki Fransız programlarına, asrın ortasındaki Amerikan yaması vurulmuş acıip bir müfredatı, Ortaçağ'ın skolastiğine XX. Asrın Asya politikasının suyu karıştırılmış usulleriyle okutuyoruz” diyerek bu duruma nasıl gelindiğini, eğitimin tarihsel gelişimi içerisinde Osmanlı dönemi eğitim anlayışına da ağır eleştiriler getirerek izah eder.

Türk – İslâm Maarifi'nin temellerini X. Yüzyılda Bağdat'ta kurulan Nizamiye Medresesi'ne kadar götüren Topçu'ya göre XVII. Yüzyılda içtihat kapısının kapatılmasıyla medrese, ruhî feyzini kaybederek Aristo Mantığı'nın kısır çerçevesi içinde bunalmıştır. Düşünürümüze göre, “İslâm düşüncesinden kovulan felsefe ile beraber sosyal düşüncenin temeli olan tarih şuuru ve sanatta esas olan hayal gücünün yaratıcı aşkı, medresenin tanımadığı, hatta suçladığı değerler halini aldı... Medrese'nin duvarları arasında ne Kur'an'ın âlemlere taşan ruhundan bir tutam felsefe çıkarıldı, ne de sâde kılıçlarının şakırtısı övülen Fâtiplerle Yavuzların Kur'an'a dem tutan ruh ve ilhâm dolu maceralarının mânâsı anlaşıldı. Bu durum medresenin kapılarını birer birer kapatan maarif inkılabıyla sonuçlandı.⁸” Ancak Topçu'ya göre bu reform medreseyi ıslah edici değil onu yıkararak yerine Batı Maarifi'ni koyucu idi. Ona göre Meşrutiyet Dönemi iki tarafın (eskilerle-yenilikçiler) savaşına sahne olmuştur. Topçu her iki tarafı da eleştirir. Eskilerin din ve İslâm adına benliğimiz için değil kuru kaideler adına savaştıklarını belirtir. Bunlar Batı'dan gelen her fikri “Frenk herzesi” diye suçlamaktadırlar. Bunları “insan idealini yere serdikten sonra kesecek kâfir kafası arayan kimseler” olarak suçlar. Bunlara karşılık yenilik isteyenler ise bir bataktan sıyrılabilmek için Garb'ın kucağına atılıyorlar; “insanlığımızı kurtaracak ilmi, felsefeyi hatta ahlâkı orada arıyorlar...Garp'tan aldıkları şeyin ne olduğunu tahlil edebilecek halleri yok...Garp'tan alınacak herşeyin bizi kurtaracağını zannediyorlar”. Topçu'ya göre Cumhuriyet devrinin inkılapçıları harekete geçtikleri zaman eskilerin yapacakları birşey kalmamıştı.

Topçu Cumhuriyet döneminde yapılan eğitim inkılaplarına karşı çıkararak köklü eleştiriler getiriyor. Topçu'ya göre; “mektepten din kültürü kovuldu...Eskilerin Frenk Dili'ni küfür diye nitelendirmelerine karşın yeniler Arapça ve Farsça'yı kaldırdılar.Millî tarih ve dil müthiş bir şamar yedi.Felsefede ise; metafiziğin Allah bahsi lise programlarından çıkarıldı, sonra ruh bahsi atıldı. Daha sonra varlık üzerine düşündüğü için bütün metafizik çıkarıldı. İlk, orta ve yükseköğretimde pozitivist görüşler hakim olarak psikoloji, ruh kültüründen arındırılıp

⁸ Topçu , *Türkiye'nin Maarif Davası* , s.37

teknik bilgi haline getirildi. TDK'nın gayretleriyle ilkel bir cemiyet dili haline getirilen yeni dil sonucu millî edebiyat yüzyıllarca geri götürücü bir darbe yedi...Fabrika bacasının zafer terâneleri bütün gönülleri teknik öğretime çekti. Liselerin fen sınıfları, edebiyat sınıflarını her yıl biraz daha daraltıyor. İnsanlığın gidişinde bu eşsiz gerileyiş inkılap adı ile adlandırılrsa bile nesilleri bir cehennem hayatına doğru götürmektedir.⁹”

Topçu'ya göre eğitimimizin bugünkü hâle gelmesinde Amerika'nın, paranın iktidarına dayalı zihniyetinin büyük bir etkisi vardır: “Amerikalılar kültür adı altında ruh kültürlerini yok edici eğitim sistemlerini ve iktisadî tahakkümlerini Avrupa'nın en güçlü milletleri içinde bile yaymak ve yerleştirmek suretiyle, Avrupa'nun ruhunu bilhassa yetişen nesillerde katletme durumundadırlar. Bizde ise Avrupalılar'ın karşı koyduğu mukavemet gücü bulunmadığından Amerikan faciası, hayatımızın her sahasına süratle yayılmakta ve varlığımızı kısıktırak sarmaktadır.¹⁰”

Topçu bu duruma karşılık kendi “ruhçu” eğitim felsefesini ortaya koyar : “Anadolu'da mektep bugün teşekkül çağını geçirmiş olan Avrupa'da olduğu gibi yalnız teknik bilgi vermekle kendi işini asla yapmış olmaz. Anadolu çocuğuna kendi millî tarihinin ruhunu sindirerek, bir ahlâk ülküsü ve kendi içinde birlik fikrini aşılmalıdır.¹¹”

Topçu'nun eğitimin niteliği ile ilgili görüşlerine gözatacak olursak devletçi – cemaatçi görüşlere sahip bir düşünür olarak üzerinde durduğu hususlardan biri “eğitimde fırsat eşitliği”dir. Topçu'ya göre sosyal yapının hayat merkezleri maddî sahada yollar ise, manevî sahada da eğitimidir ; “herşeyden evvel âdil olmak ve eşitliği kurmak isteyen devlet, bütün çocuklarına aynı şartlarla okumak imkânını verebilmesi ve devlet merkezinden memleketin en ücra köylerine kadar aynı yapıları yaptırmış olmalıdır.” Topçu , demokrasi rejimini pek tasvip etmemekle birlikte , “mâdemki demokrasiyle yönetiliyoruz, eğitim demokrasi kültürünü kazanmış bireyler yetiştirmeli” görüşünü de taşır. Buna göre demokrasinin muvaffak olabilmesi için bütün halkın siyasî hürriyete sahip olması yeterli değildir. “Olgunlaşmamış ve kendi yolunu bulamamış bir halk kütlesi”nin her zaman fena emeller elinde oyuncak olacağını belirtir. Bunu önlemenin yolunun demokrasi eğitimi ve hür nesiller yetiştirmekten geçtiğini

⁹ A.g.e. , s.40

¹⁰ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.221

¹¹ Topçu , *Yarınki Türkiye* , s.130

ifade eder : “Hür vatandaş yetiştirmek isteyen, nesilleri sürü haline getirmekten korksun. Her sürü esir sürüsüdür. Ancak fert halinde hür olabiliyoruz.¹²”

Topçu'ya göre demokrasimizin geriliğinde eğitimin ilmî düşünüşe sahip bireyler yetiştirememesinin önemli bir payı bulunuyor. Topçu ilmî düşünüşü : “hür ve tarafsız, tenkitçi, hakikati araştırmacı, ilmin kendine mahsus olarak ortaya koyduğu bir düşünce tarzı.¹³” olarak tanımlar. Topçu'ya göre ilmî düşünüşe sahip birey yetiştirmek için eğitimin temeli “yaratıcı düşünceye” dayanmalıdır. Bu konuyla ilgili Batı'dan örnekler verir : “Batı'nın düşünce dünyasında temel koyan ve yıkılmayan büyükler, en çok kitap okuyanlar arasından değil de en ileri zekâ yaratıcılığına sahip olanların arasından çıktı. Sokrat, ahlâkî hakikatlere götüren yoldaki ana meseleleri ortaya koyduğu gibi, ilkokuldan ötesini bilmeyen J.J. Rousseau'nun hem ahlâk, hem sosyal meseleler üzerindeki görüşleri asrımız düşüncesiyle de çürütülemeyecek kuvvetlerdir.¹⁴” Yaratıcı düşünceyle birlikte tenkid, eğitimin temelini oluşturan unsurlardan biridir. Topçu'ya göre: “Tenkid yetisini kullanamayan zihin her adımda yanılmaya mahkûmdur. Tenkidi öğretmeyen bugünkü adıyla Millî Eğitim genç dimağlara bilgi hamallığı yaptırmaktan ileri gitmiyor.” Topçu'ya göre tenkid küçük düşürme gayreti değildir. Fikirleri eleme, değerlendirme ve onları hakikatin güneşinde yıkama yetisidir.

Topçu eğitimde yaratıcı düşünceyi sağlamak üzere “iç gözlem”in esas olması gerektiğine inanır. Ona göre iç gözlem bizim en büyük mürşidimizdir. “En küçük yaşlardan başlayarak çocuklarımıza her devrin putlaştırdığı siyaset adamlarını göstererek ‘bizi falan kurtardı’ diyecek yerde nefsiyle karşılaştırmayı öğretse idik, kendi iç âlemine yaklaşılarak tanıtsaydık Molla Hüsrev, Molla Gürânî gibi münevverlerimiz; Hz.Ömer, Nizamülmülk, Zembilli Ali ve Sinan Paşa gibi devlet adamlarımız olurdu. Bugün ilkokuldan başlayarak öğretimin bütün basamaklarında kullanılan müşahhas eşyayı tanıma ve yalnız tecrübeye bağlanma¹⁶” metodunun kısır olduğunu belirten Topçu'ya göre eğitim öncelikli olarak genç nesillere ilim zihniyeti ve ödev ahlâkı kazandırmalıdır. Ona göre sadece Türkiye’de değil ; “Doğu’nun, ilim zihniyetini benimsememiş ve ödev iradesi ise asırların uyusukluğu içinde çürümüş memleketlerinde, manzara çok acıklıdır.”

¹² Topçu , *Vâr Olmak* , s.69

¹³ Nurettin Topçu , *Mantık* , İst. 2001 . s.61

¹⁴ Topçu , *İslâm ve İnsan* , s.42

¹⁶ Topçu , *Devlet ve Demokrasi* , s.121

B. OKUL

1.Okulun Mahiyeti

Topçu mektebi çok geniş olarak ele alır. Ona göre sadece örgün öğretim yapılan , etrafi duvarla çevrili yer mektep değildir. Öncelikle aile, “ örf ve âdetlerimizin bir dereceye kadar seciyemizin yoğrulduğu” bir mekteptir. Mesleğine mektep gibi bağlanmayan insanı da bir parazit olarak nitelendirir. Ticaret “kurnazlık ve cerbeze”, ordu “disiplin ve itaat”, memuriyet “vazife ve intizam”, dervişlik “tahammül ve kanaat”, devlet ise “mesuliyetin” mektebidir. Topçu’ya göre dinin de bir mektep olduğunda şüphe yoktur. Dini, “insanın bütün hareketlerini sonsuzluğun huzurunda düzenleyici büyük hareketli ve bütün hareketlerimizi bu büyük harekete bağlayıcı kaidelerin mektebi” olarak vasıflandırır. Seyahat, sevgi, ihtiras ve sabır ile hüsrân ve iman da birer mekteptir. Nihayet Topçu’ya göre ölüm en büyük mekteptir.

Kurumsal olarak örgün öğretimin yapıldığı “okul”un ise John Dewey ve Amerikan eğitim sisteminin savunduğu “öğrencinin hayatla yüzyüze gelmesi, hayatı öğrendiği yer olması” esasına karşı çıkar. Ona göre okul; “cemiyetin fertlerine içtimaî ödevlerini yapmaları için ayırdığı bir hareket sahası değil, belki bir hazırlanma yeridir...Mektebin hayatla asla karıştırılmaması lazımdır. Hayatı mektebe sokmak, henüz tâlim ve terbiye görmemiş askerin harbe sokulması gibi elîm neticeler verir.Misal ve ibreti Amerika’dan değil kendimizden alacağız.¹⁷” Topçu, bugün bu anlayışla öğrencinin mektepte idare işlerine karıştırılmasını; daha ilkokuldan başlayarak “mümessil” adı altında idarecilerin ve hocaların hatta müstahdemlerin yapacağı işlerin onlarla paylaşılmasının mektebi soysuzlaştırdığını belirtir. Öğrencilerin henüz işbölümü oluşmamış ilkel topluluklarda olduğu gibi defter getirmesi, yoklama yapması, çöpleri toplaması, kooperatifte satış yapması, gezinti tertipleyip para

---

¹⁷ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.52

toplamasını yanlış bulur. Ona göre; “talebe herşeyi bilsin, herşeyi öğrensin, hayat adamı yetişsin” şeklinde demokrasinin yanlış ve aşırı anlayışı nedeniyle mektep ruhu inhilâl etmiştir Herşeyi öğretmek değil, gerekeni öğretmek lâzımdır. Bu gereken de hiç şüphesiz pragmatist bir hayat görüşünün mahsulü olan bilgiler değildir; “insana şahsiyetini kazandırmaya, hayatın her safhasını ibret alınacak bir mektep telakkî etmeye, etrafı ve kendi varlığı hakkında düşünmeye, tenkit ve kabul etmeye, reddetmeye ve benimsemeye, fakat herhalde kalabalıklar içinde kaybolmamaya alıştıracak bilgilerdir.¹⁸”

Topçu’ya göre bugünkü mektep bunların hiçbirini veremiyor. Ruhların daha teşekkül çağında onları imha ederek; “yetişen gencin kalbinde ‘topluluğun zavallı mukallidi’ ve ‘menfaat dilencisi’ bırakıyor” Düşünürümüze göre; “kafalarımız daima devletin bir emniyet sübabı, onun teşkilâtının bir koruyucusu olmuş mektepten, büyük sanayi usulüyle seri halinde mal çıkaran bir makineden çıkar gibi çıkmış talebe mâhut çirkin tâbir ile ‘mezun’ oluyor¹⁹” Bugünkü okulun sonuçlarının yetiştiği iddia edilen gençliğin içinde bulunduğu durumla ortada olduğunu belirterek ilkökul çocuklarının düşünmeden hep bir ağızdan bağışmaları gibi; “münevver ve bilmem nelere mezun gençliğin de hep birlikte el çırpıp alkışladığını” ifade etmektedir.

Yoğun siyasal tartışmalar ve üniversite işgallerinin yaşandığı 1970’de yazdığı bir yazıda ise okulun içinde bulunduğu durumu şu şekilde tasvir eder; “okuldaki delikanlı boykot ve nümayiş hakkının hürmet denen ilâhî duyguyu bütün bütün ezip de yok etmek için, en sabî yavrulara kadar verilmesini isteyerek sarhoştur. İlim mâbedi olan mektep, bugün öğretmenler için bir çile yeridir, gençler için ise bir isyan ve fesat yuvası. Öyle zannediyorum ki insan ruhunun Allah’a ulaşabildiği bu mabedde yakında insanlığın iflâsı ilan edilecektir.²⁰” Topçu neden mektebin bu hâle geldiği sorusuna cevap arayarak bu durumu tarihsel perspektif içinde izah eder²¹:

- Medrese döneminde ilim değil ilim tarihi naklediliyordu. Skolastik bir görüşle üstadlar tarafından kabul edilen fikirler şüphe götürmez hakikatler olarak kabul ediliyordu, ilim diye bir hatıra naklediliyordu. İşte mektep aynı zihniyeti devam ettirerek Batı’ya çevrildi.

¹⁸ M.Orhan Okay, “Öğretmen ve Eğitimci Olarak Nurettin Topçu”, *N.T.A.*, İst. 1992 s.80

¹⁹ Topçu, *Yarımkı Türkiye*, s.273

²⁰ *A.g.e.*, s.310

²¹ Topçu, *Türkiye’nin Maarif Davası*, s.80-98

- Madde, hayat ve ruh dünyasına ait mektepte edindiğimiz bilgilerin sentezi, iç gözlem kanalından geçerek bizi bir ahlâk kültürüne yükseltmeliydi.
- Dil (yukarıda izah edilen) birkaç müdahale ile âdem-i iktidara uğradı.
- Öğretimde ihtisasa değer verilmedi.
- Öğretimde keyfiyete değil kemiyete değer verildi.
- Hayat bir kumar masası halini aldı. Dolayısıyla mektepte birinci olanın hayatta sonuncu olması kaçınılmaz hâle geldi.
- Kadınların eğitimi ihmal edildi.
- Özel ve yabancı okullar hayatımıza hakim oldu.
- Mektebe siyaset sokuldu.
- Cemiyette başıboş terbiye vasıtalarının çoğalması, mektebin gençler üzerindeki tesirini daralttı.
- Modern demokrasi iyi anlayamadığı için mektebe yansımaları kötü sonuçlar doğurdu.
- Mektepte disiplin çok sarsıldı. Ceza sistemi yok denecek hâle getirildi.
- Öğrenciyi imtihan tarzı ve metodları çürütüldü âdeta skolastikleştirildi.
- Muallim; okumuyor, çalışmıyor, kendisiyle uğraşmıyor.
- İdare âmirleri ilmî değeri üstün kimselerden seçilmiyor. Âlimler cahillerin elinde kalıyor.
- Toplum çocuğuyla yeterince ilgilenmiyor. Çocuklar ayaklar altında büyüyor. Onların yalnızca maddî ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz.
- Mektebin binası da eğitimin havasını yansıtmalıdır. Barınılan binanın üslûbundan taşarak ruhlara dağılan telkin, ilmin “hazır ol” kumandasıdır. Ancak böyle mekânlarda ders yapılır. Şu andaki mektep binaları mektebin ruhuyla alâkasız yapılarıdır.

Topçu'nun mektep başlığı altında tüm eğitim sistemimizin hastalıklarının teşhis ve tersden okunduğu zaman tedavilerini ortaya koyduğunu görüyoruz. Topçu'ya göre tüm bu etkenlerin üst üste gelmesinden sonra bir öğrencinin onbeş sene mekteplerde okumasının sonucu şu olmaktadır: “kendiliğinden bir hayat değeri ortaya koyamayan, bir ekonomik davanın veya bir tarihî şahsın tenkidini yapmaktan korkan, şahsî bir sanat ve din anlayışına sahip olmayan, kafasının işleyişi bakımından mektebe girdiği gibi çıkan” bir şekilde hayat sahasını doldurmaktadır.

Topçu bunlara karşın mektebin dört duvarı bulunduğunu belirtir. 1.Ders: Hakikatlerin araştırılmasıdır. Teknik ancak onlardan sonra ele alınır. 2.Talebe: Hakikatler peşinde koşmayı meslek edinen insandır.Gayesi manevî olgunlaşma olan bir mesleğin insanıdır, mekteplerin diploma müşterisi değildir. 3.Muallim: Maarif davasının en yapıcı ve en esaslı unsurudur. 4.İlim: Mabedin dördüncü duvarı, mektebin kendisidir. Dolayısıyla ideal mektep ; “mektebin dışında yer alacak özellik ve yabancılık tanımayan, kutsal çatısı altında siyasete yer vermeyen, muallimin ilmî ve ahlâkî otoritesinden başka hiçbir otorite tanımayan, ruhları huzur içinde birleştirici disiplinin barındığı bir çatıdır.”²²

2.Millî Mektep ve Türk Rönesansı

Nurettin Topçu , millet bünyesinde yapılması gereken inkılapların mektepten başlaması gerektiğine inanır. Topçu , ütopyasındaki devlet ve millet modeline ulaşmadaki değişim ve yenilikleri “Türk Rönesansı” olarak adlandırır. Türk Rönesansı’nı gerçekleştirecek ana unsur ise “Millî Mektep”tir. Topçu, rönesansı geniş anlamıyla: “herhangi bir zaman süresi içinde kendine uyumsuzluk gelen hareketlerinde gevşeyen, eskiyen alışkanlıkların âleminde dinlenme ve muvakkat uykulara dalma hevesine kapılan insanlık vücudunun her uyanışına rönesans adı verilir²³ şeklinde tanımlar. Millî Mektebi ise ; “zihniyet ve örfleriyle, metodları ve müfredatıyla, terbiye prensipleri ve psikolojik temelleriyle, hatta binasının yapı tarzıyla kendini başka milletlerinkinden ayıran mektep” olarak tanımlar.

Topçu’ya göre Türk Rönesansı’nı sağlayacak ana kuvvet millî mektep olmalıdır. Ona göre millî mektep; “maarif, metafizik ve ahlâk prensiplerini Kur’an’dan alarak Anadolu insanının ruh yapısına serpen ve orada besleyen, insanlığın üç bin yıllık kültür ağacının asrımızdaki yemişlerin toplayacak evrensel bir ruh ve ahlâk cihazı olacaktır.”²⁴ Nurettin Topçu’ya göre millî mektep ne medresedir, ne de çeşitli kozmopolit unsurların karıştığı bugünkü mekteptir. Topçu Türk Rönesansı’na götürücü millî mektebin “insan” mektebi olmasını ister; “bir mektep ki bizi kendi ruhumuza kavuştursun; her hareketimizin ahlâkî

²² Topçu , *A.g.e.* , s.103

²³ Topçu , *Yarıncı Türkiye* , s.80 ; Konuyla ilgili olarak Bkz. , Abdülvahap Özpolat , *Nurettin Topçu’nun Sosyolojik Görüşlerinde Millî Mektep ve Sosyo-Kültürel Fonksiyonları* , Basılmamış Yüksek Lisans Tezi , Sakarya 1998 , s.XI.

²⁴ Topçu , *Türkiye’nin Maarif Davası* , s.13

değeri olduğunu tanıtın. Hayâya hayran gönüllü insanlığı seven temiz yürekler yetiştirsin” Ona göre böyle bir mektepte edebiyat, tarih ve felsefe kültürü başta gelecek ve onun yetiştiricileri olan öğretmenler sadece bir memur değil örnek insan olacaklardır. Neticede Topçu’ya göre mektep bir araç olacaktır. Mektep bize; “hayatın hikmeti”ni hatırlatacaktır. Bu nedenle sınıfta yapılan her çeşit öğretimin; “matematikten coğrafyaya, fizikten felsefeye kadar her dersin okutulmasındaki sonuncu hikmet ilk gayelerin gayesine ulaştırmaktan başka birşey değildir.” Millî mektep “sonsuzluk aşkı” mihverinde kurulacak “millî devletin” ana eksenini oluşturacaktır. Topçu’ya göre; “mektebimiz ve devletimizle hukukumuz ve ahlâkımızla ilmimiz ve sanatımızla bizim benliğimizin mimarı” olacak güzide bir nesle ihtiyacımız vardır. Bu ise asla özel ve yabancı okullar ile gerçekleştirilemez. İleride ayrıntılı olarak değinileceği üzere Topçu, “devletçi” bir perspektifle özel okullara ve yabancı okullara karşı çıkar. Ona göre millî mektep aynı zamanda devlet mektebidir. Topçu, yabancı mekteplerle özel okulun elele vererek millet maarifini hançerlediklerine inanır.

Topçu Türk Rönesansı’nı gerçekleştirmede millî eğitimin iki hedefe yönelmesini esas almıştır. Biri ilim sevgisinin ve hakikat aşkının aşılması, diğeri de muallimin ve âlimin toplum içinde üstünlüğü ve önderliği.²⁶ Topçu’ya göre son birkaç asırdır bu hususu gözden kaçırdığımız için sathî bir Batı taklitçiliğine sarıldık. Bu da millî kültürden uzaklaşmamıza yol açtı. Ona göre her milletin mektebi millî bir karakter taşır. Bizim ise millî bir mektebimiz yoktur. Topçu’ya göre Anadolu çocuğunun yegâne kurtuluş çaresi bu rönesansı yapmaktır. Türk Rönesansı ruhî feyzini İslâm’ın ilk asırlarındaki mistik hareketlerden alacaktır. “Bu kuvvet fertlerde benliğinin şuurunu doğuracak, cemaatin mesuliyetini üzerine aldıracaktır. Böylelikle pek derin buhranlarla sarsılmış olan varlığımızın; maddî sahada olduğu kadar ruhî sahada da ekonomi, ahlâk ve aile sahalarında da ferdi kendi varlığının üstüne yükselten dinin mistik hareketlerinin sonsuz feyzi ruhlarımızın kurtarıcısı olacaktır.”²⁷ Görüldüğü üzere Türk Rönesansı’nın dayandığı temel Topçu’ya göre Kur’an ve ondan ilhâm alan İslâm Mistisizmidir (tasavvuf). Düşünürümüze göre bütün hareketlerimiz için değer ve kaide sunacak, bize hikmetleriyle her âlemin kapılarını açacak bir kitabı muhtacız. Ona göre bu kitap Kur’an’dır. Kur’an’ı “asrın anlayışla bütün hürriyet, bütün hikmet ve bütün hakikatiyle mektebimize temel yapmamız “ gerektiğine inanır. Yalnız bu konuda muhafazakâr zümrelerden ayrılır. Çünkü Kur’an’ı rönesansımıza (ve bunu sağlayıcı mektebe) temel yapabilmemiz için önce millî bir metafiziğimiz ve felsefemizin olması gerekiyor. Bununla

²⁶ Okay , A.g.m. , s.81

²⁷ Topçu , *İradenin Davası* , s.69

ilgili olarak diğerkonularda olduğu gibi temel dilemmâmızı işaret ve tahlil eder. Batıcılara göre; “Batı’nın felsefesi var...Batılılaştığımıza göre onlardan birini benimsemeliyiz.” Topçu’ya göre bunlar Fransız’inkine gidiyor, Alman’ın ve Amerikalının’kine gidiyor; lâkin millet bu yabancı elbiselerin hiçbirini benimsemiyor, kendine mâletmiyor. Buna karşılık muhafazakâr zihniyet: “Kur’an’ın varlığı kâfidir. Felsefe lâzım değil” diyor. Topçu’ya göre bu da evvelki görüşten farksızdır. Ona göre; “Kur’an Allah kitabıdır. Felsefe ise, bizim onu anlayacak olan şahsiyetimizin örgüsüdür. Felsefi görüşümüz olmasa Büyük Kitab’ı hakkıyla anlayamayız, sadece ezberleriz.”²⁹ İşte bu iki görüşün de temelsizliği nedeniyle millî bir felsefemiz oluşamadı.

Topçu’nun, Akif’in belirttiği “Asım’ın Nesli”ne telmihle, rönesansı yapacak fedakâr bir nesil beklediğini yukarıda belirtmiştik. Ona göre , “Yarınki Türkiye”yi kuracak nesillerin gerekli ideallerle donanması gerekiyor. Bir neslin ideallere sahip olmayışı spor, kumar gibi kazanç ve şeref hülyalarını ahlâkî düşüklükleri vasıta olarak kullanan isteklerinin peşinde onları sürükleyeceğini belirtir. Bu felâket ise ancak maarifin ihmaliyle doğabilir. Ona göre ideal, kültürün öncüsüdür ve nesle idealler aşılayacak olan yine memleket maarifidir. Topçu’ya göre bu nesilleri “ızdırap çekmeyen hiçbir şey bilmediği” hakikatiyle donatmalıyız. Ona göre; “ gerçek mektepte muallimle talebe ızdırap çekerek öğretmeye ve ızdırapla öğrenmeye muhtaçdırlar.” Dersi ise, bu tadına doyumaz ızdırabın sahnesi olarak nitelendirir.

Topçu’ya göre rönesans, kendisini yapan ferdî dehaların eseridir. Eğer içimizde rönesans iradesine sahip fertler varsa rönesans yapılacaktır. Yaratıcı fertler rönesansı açtıktan sonra kütle onların arkasından gider. İşte bunun için rönesans aşkını ve ihtirasını yaşayan fertler yetiştirmeliyiz. Bunu sağlamak üzere de kendimize dönmeliyiz ; “rönesansımızı yapabilmek için kültürün kaynaklarına inmemiz lâzım gelecek.Yeni bir vecd, yeni bir neşve hayatımıza hız vermelidir. Cihadımız fikir ve ruh cephesinde ahlâk ve iman cephesinde yapılacaktır. Bunu yapacak olanlar, neslin hassa askerleridir.”³⁰ Öncü gençlik olarak nitelendirebileceğimiz bu hassa askerlerini yetiştirmek millî mektebin en önemli işlevi haline geliyor. Topçu’ya göre çocuklarımıza bol gelirli istikbâl hazırlayarak değil bu iradeyi aşıladığımız zaman milletimizi kurtarmış olacağız. “Zamanımız İstiklâl Savaşı’nın” bu

²⁹ Topçu , *Yarınki Türkiye* , s.54

³⁰ *A.g.e.* , s.12

cephede açılacak savaş” olduğunu belirterek konunun millet mukadderatı için hayâtî önemi hâiz olduğunu vurgular. Topçu Türk Rönesansı'nın safhaların şu şekilde izah eder³¹:

I.Basamak: Her ilâhi hareket başlangıçta bir aşk hareketiyle doğar. Bu hareket felsefe sistemi olacaktır. Batı'nın Sokrat'tan başlamasına karşılık bizim hareket noktamız Kur'an olacaktır. Kur'an'ı tahlil ettikten sonra bir metafizik ve insan felsefesi yapılacaktır.

II.Basamak: Aşkımız kanatlandıktan sonra aklın saltanatını ilan etmek gerekiyor. Böylece Batı'daki gibi ilmî zihniyete sahip nesiller yetişecek, gayeleri düşünme kabiliyeti ise felsefi düşünüşe yolaçacak.

III.Basamak: Hür düşünceye ulaşmaktır. Hürriyetimizin bütün içteki ve dıştaki düşmanlarından kurtulacağız. (Taassup halindeki dış otoriteler , kendi önyargılarımız ve ihtiraslarımız.)

IV.Basamak: Bu basamakta zihin bütün esaretlerden kurtulduktan sonra rönesans bizi ebedî güzellik manzarası halinde karşılıyor. Dayandığımız felsefe bir elde, ilmin hakikati tanıtmaya metodları öbür elde olarak, dördüncü basamakta kavuştuğumuz bahçe çokluk sevgisi halinde bizi kucaklayan sanatın bahçesidir. İşte bütün bunları gerçekleştirmek için düşünürümüze göre bir mektep lâzım. “Bugünkü gibi skolastik değil hür düşünceye sahip, çocuklarımızı ezberci değil düşünen kafalara sahip kılan, ruh ve imanından şüpheye düşürmeyip yabancı medeniyetlerin eteğine yapıştırmayan” bir mektep. Tüm bu nedenlerden dolayı inkılap yapmak gerekiyor. Ancak Topçu kendi inkılabını öncekilerden ayırır; “bizimki yıkıcı değil yapıcı inkılap olacaktır. Devirmeyeceğiz, kuracağız; öldürmeyeceğiz, hayat sunacağız. Bir kelime ile bizim inkılabımız kin ile fitnenin, cehaletle tecavüzün eseri değil, aşk ile yaratıcılığın, ilim ve sevginin eseri olacaktır.”³²

C. MUALLİM

1.Muallimin Fonksiyonları

Eğitimin merkezinde gördüğü öğretmenlikle ilgili önemli teorik görüşlerinin yanısıra uzun yıllar bu mesleği icra etmiş birisi olarak kendi kişisel tecrübelerine dayanan somut

³¹ Kök , A.g.m. , s.101

³² Topçu , *İradenin Davası* , s.201

ve pratik görüşler de ifade eden Topçu'ya göre; “ademoğlunu beşikten alarak mezara kadar götürüp teslim eden, dünyanın en büyük mesuliyetine sahip insan” muallimdir. Muallimi; “ kaderimizin hakikatinin işleyicisi, karakterimizin yapıcısı, kalbimizin çevrildiği her yönün kurucusu” olarak niteler. Ona göre fertler gibi, nesiller de onun eseridir. Böylece devletleri de medeniyetleri de yıkan ve yapan muallimdir. Topçu'ya göre, muallimin alçaltıldığı, mesleğinin hor görüldüğü milletler düşmüştür, alçalmıştır. Ona göre; “babam beni gökten yere indirdi. Hocam beni yerden göğe yükseltti...” diyen İskender, muallimi anlamıştır.

Medeniyetlerin muallimle kurulmasına tarihten örnekler verir. Çin dünyasının kurucuları hakîmlerdi. Mezopotamya Medeniyeti'nin ilk sahipleri patesilerdi. Yunan Medeniyeti; meydanlarda, pazarlarda gençlere muallimlik yapan feylesofların eseri olmuştur. İslâm, medreselerin çatısı altında üç kıtayı istilâ etti. İstiklâl Harbimiz'de cepheye mermi taşıyan köylü kadın kadar istilânın acısını damarlara aşıl原因an muallimin rolü olmuştur.³³ Topçu iyi bir muallimde bulunması gereken ruh karakterlerini şöyle sıralar:

1. Herşeyden evvel muallim, hayatımızın sahibi olmaktan ziyade sanatkârdır. Kullanıcısı değil yapıcısıdır. Seyircisi değil aktörüdür. O, en doğru, en güzel hayat örneğini yapar, hazırlar biz yaşarız.
2. Muallim, geçeceği yol bütün engellerle örtülü olduğu halde, buna tahammül etmesini bilen, bunu seven idealcidir. “Taşralı” adlı hikâye kitabında İdealist bir köy öğretmenin gözünden idealizmin nasıl yanlış anlaşıldığını şöyle tasvir eder (s.134): “Büyük şehirlerde köycülük ve milliyetçilik havasını dillerinden düşürmedikleri halde köyden habersiz köylülerden uzak yaşayan sözde idealistlerin samimiyetine inanmamış damarlarına sinen imanla buralara koşup gelmişti...”
3. Muallimlik sevgi işidir, ruh sevgisidir. Ruhun ulvî olan isteklerine nefsinden herşeyi feda eden sevginin ferdi ulaştırdığı örnek insan mertebesidir.
4. Muallim, hepimizin her ân muhtaç olduğu doktordur. İman ve anlayış vasıtaları ile bizi tedavi eder.
5. Muallim, sahip olduğu mesuliyetle içimizde en fazla hür olan insandır.

³³ Topçu , *Türkiye'nin Maarif Davası* , s .63

Topçu'ya göre hocalık mesleğinin büyüklüğünü hocanın şahsında görmek lâzımdır. Bu büyüklüğü kendinde yaşatabilen hocaların gençliğe önder olabileceğini belirtir. Ona göre; “hocalık mesleği şüphesiz ki kitap sayfalarındaki bilgileri gençlerin dimağına aktarmaktan ibaret değildir. Hoca'nın şahsiyetinden körpe ruhlara aş vermeyi bilmektir. Bunu yapamayan hoca mesleğinin insanı sayılmaz...”³⁵

Günümüzdeki öğretmenlik mesleğini gençliğe ideal aşlamaktan uzak gören Topçu'ya göre eskiden Yemen'de asker olan oğullarını kaybeden ailelerin yerinde şimdi siyasete atılan, çocuklarını bütün ahlâk ve insanlıklarıyla kaybeden ailelerle karşı karşıyayız. Asıl felâket şu ki bu faciayı tedavi edecek doktorlar (öğretmenler) henüz böyle bir ideali hedef tutmaktan uzaktadırlar. Ona göre günümüz muallimi; “okumuyor, çalışmıyor, kendisiyle uğraşmıyor. Hatta derslerle meşguliyeti yüzünden çok kere okumaktan da hoşlanmıyor.” Günümüzün ideal muallim anlayışının ise; “sadece sınıfa zamanında girip çıkan ve müdürüne itaat eden bir insan” olarak algılandığını belirtir. Topçu'ya göre iyi bir eğitimci artık bugüne kadar olduğu gibi “menfaatini bilen adam” yetiştirmemeli, kuvvet denilen muvaffakiyet cihazından bizi nefret ettirmelidir. İdeal bir öğretmenin önce ne olmaması gerektiğini tasvir eder³⁶:

- a) Muallim gençlere bilmediklerini öğreten bir nakilci değildir. Bu iş kitabın işidir. Kültürlü adam kafaları işletmesini bilen adamdır.
- b) Muallim tüccar değildir. Maaş ve ücretinin azlığı, çokluğu davası içinde mesleğe kıymet veren insan bu mukaddes vazifeyi yapıyor sayılmaz. Bu iş mektepçiliği ticaret edinen, muallimliği esnaflık haline getiren kültürsüz fukaranın işi değil, ruh işidir.
- c) Muallim sadece memur değildir. Belki genç ruhları kendilerine mahsus mânâdan bir örs üzerinde işleyen bir demircidir.

Bu olmazları gözönünde tutarak ideal hocayı şöyle anlatır: “Genç ruhlara sunduğu fikirlerin hizmetinde yaşayan bir münzevî...Şahsiyetler yoğurma ihtirasıyla yaşayan bir iç dünya idealisti. Vatan çocuklarının istikbaline eğilen aynı derecede müşfik ve haşin bir baba, bir büyük... Menfaat emellerini kitaplarının ruhî potasında eritmiş mübarek bir yüz. Hayırla hakikati güçlük çekmeden birleştirmiş vicdanında dost bir zekâ. Cemaatin selâmet arayan yürüyüşünde bir işaret ve bir ışık...”³⁷

³⁵ Topçu, *Millet Mistikleri*, s.100

³⁶ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, s.60

³⁷ Topçu, *Millet Mistikleri*, s.99

Topçu'nun öğretmenlik mesleğiyle ilgili iki önerisi daha vardır. Birinci önerisi köylerdeki ilkokul öğretmenliğiyle köy imamlığının aynı kişide birleştirilmesidir. Bunu rönesansa giden yolda önemli bir adım olarak görür. İkinci önerisi ise üniversite profesörlerinin köy çocuğuna eğitim vermesidir. Topçu'ya göre bu gerçekleştiği zaman memleket kurtulacaktır. Büyük bir ruhî inkılap yapabilmek için şöhretle saadeti düşünerek üniversiteye doçent, profesör olmaktan başka emelleri bulunmayan insanlar değil, köylü çocuklarını insanlık için örnek olacak bir medeniyetin sahipleri hâline getirmeyi ülkü edinen profesörler lâzımdır. Topçu'ya göre işbölümünün bu kadar ilerlediği asrımızda kadınların şefkat kaynağı olabilen varlıklarından öğretmenlik mesleğinde mümkün olduğu kadar faydalanmak gerekiyor. Topçu'ya göre kadınların ilköğretmen^{*} olarak yetiştirilmesi için din ve ilim adamlarının birlikte öğretim yapacakları okullar açılmalıdır.

2. Bir Muallim Olarak Nurettin Topçu

Topçu'nun öğretmenliğiyle ilgili kişisel değerlendirmeler ve Topçu'nun öğrencilerinin hocaları hakkındaki intibaları, onun öğretmenlik mesleğini icrası ve bu mesleğe bakış açısını anlamamız bakımından önemlidir. Öğrencilerinden M.Orhan Okay Topçu'nun öğretmenliğini şu şekilde betimler: “O , bugünkü anlayışla bir eğitim / pedagoji araştırmacısı, anketlere ve istatistiklere dayanan bir eğitimbilimci değildi. Hiç şüphesiz onun eğitimle ilgili fikirleri, teklifleri ve kanaatleri kırk yıllık hocalığı verdiği şahsî tecrübelerden, bağlı olduğu idealist, mistik ve sezgici dünya görüşünden kaynaklanıyordu.³⁸”

Yine öğrencilerinden Muzaffer Civelek'e göre; “hocalığı bütün mânâsı ile çok ciddi ve şerefli bir meslek sayıyordu. Öyle bir meslek ki sadece mektebe mahsus değildir. Heryerde; telkin, tedavi, bilgi ve ümitle varolur. Ona göre hocalık peygamberlik mesleğidir...Kanaatlerinden dolayı üniversiteden çıkarılmak durumuyla karşılaşınca hocalığı küstüğüne dair bir emare müşahade etmedik. Emekli olduktan sonra kolu kanadı kırılmışcasına mahzun olmuştur ve öğrencilerini birer sevgili gibi yâd ediyordu.³⁹”

* Topçu, kadınların; çocukların en fazla ilgi ve sevgiye muhtaç oldukları ilköğretim çağında görevlendirilmelerini daha çok önemsemektedir.

³⁸ Okay , A.g.m. , s.86

³⁹ Muzaffer Civelek , Ahlâk Dersi , N.T.A. , İst. 1992 , s.54

Bir başka öğrencisi Emin Işık'a göre: "Sınıfta ders veriş, namaz içinde sure okuyan bir imamın haline benzerdi. Ders anlatırken âdeta mistik bir hayat yaşıyor, ibadet ediyor gibiydi. Onun dersleri uzunca okunmuş birer zamm-ı sure sayılabilir. Ölüm döşeginde şu hakikati itiraf etmişti, 'kırk sene öğretmenlik yaptım, mabede nasıl girdimse sınıfa da öyle girdim.'⁴⁰ Yine Işık'a göre kişisel özellikler olarak Topçu eşine az rastlanır sürat-i intikal sahibi zekâlardan biriydi. "Anlaşılmadığını ve zor anlaşılan bir insan olduğunu" kendisinin de bildiğini belirten Işık'a göre onun yazılarını anlamak için şahsını tanımış olmak gerekiyor.

Topçu, öğretmeni toplumun münevverleri arasında görerek toplumsal hayatta münevverlere atfettiği sosyal rol ve statüye öğretmenleri de katar. Kendi meslek yaşamında da bunun timsali olacak bir öğretmen olmaya çalışmıştır.⁴¹ Son olarak Taşralı adlı hikâye kitabındaki şu satırlar onun öğretmenlik mesleğini ne kadar içselleştirdiğini ve bağlandığını gözler önüne seriyor (s.30): "Şu mektep kokusu yok mu? Bu nasıl koku yarabbi. Kitap, ümit, düşünce, arkadaşlık sanki bir kabın içinde birarada ezilmiş de havaya serpilmişti. Ana kucağı, düşünme gururu, Allah sevgisi hep onda birleşmişlerdi."

D. ÖĞRENCİ / GENÇLİK

Türk Rönesansı'nı yapacak, ideal toplumu ve yarının Türkiye'si'ni inşa edecek gençlik Topçu'nun üzerinde önemle durduğu konulardan biridir. Topçu öncelikle günümüz gençliğini grotesk bir atmosferde yansıtır; "yarınki hayata hükmedecek delikanlının gözlerinde hırs, haset; mahrumiyet inancıyla birleşmiş sonsuzluğu kucaklayan sevgi ve merhamet kalplerinden kövülmüş. Ona sorsalar hürmet ve hayâ nedir, sevda nedir, ruh için gıda nedir? Şöyle cevap verecek: bunlar boş sözler, ben zevklerimi takip ediyorum. Hayatta muvaffak olmak istiyorum. Başka düşündüğüm yok..."⁴² Topçu'ya göre bugünün genci idealsizdir, hayat adamıdır; inançları, ızdırabı yoktur, pozitivisttir, ruhu sarsıntı halindedir. Otomobili, apartmanı, radyoyu istemeyen bunları iradesi ile kendinden uzaklaştırmasını bilen gençler yetişmedikçe gençlikteki nesli çürütücü buhranın önüne geçilemeyecektir.

⁴⁰ Emin Işık , Nurettin Topçu ve Din Adamları , *N.T.A.* İst. 1992 , s.174

⁴¹ Özpolat , *A.g.İ.* , s.69

⁴² Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.115

Okumuş gençliği de bu konuda ümit verici olarak görmez. Ona göre; bunların bir kısmı milliyetçiliği ve inkılapçılığı birleştirmeye çalışırken, diğer bir zümre milleti dışlayan bir materyalizme saplanmıştı. Bu gençleri; “yabancı kültür müesseselerinin etkisinde yetişen, millet mefhumundan birşey anlamayan, ruha tatmin getiren bir spiritüalizm terbiyesinden mahrum gençler...”⁴³ olarak nitelendirir. Topçu’ya göre gençliğin bu hâle gelmesinde mesuliyet yine topluma aittir ; “ onbeş yaşlarından başlayarak mektepte , sinema kapılarında , evde cinsiyet egzersizleri yaptırmak suretiyle; daha genç olmadan , aşkı duymadan , irade kasırgasına sahip olmak nedir bilmeden bunalan nesillerin mesuliyeti üzerimizdedir.Neslin bunalışından sonra memlekette bir ilim hareketi beklemek hatadır.”⁴⁴ 1963’de yazdığı bir yazısında ise yarım asır içinde sırasıyla Fransız, Alman, İngiliz ve Amerikan hayranlığı yaşayan neslin şimdi de hippy hayranı olduğunu belirterek kendinden başka herşeye hayran ve bölük pörçük olduğunu ifade eder. Nesli uçuruma götüren sebepler ise şu şekilde sıralar⁴⁵:

- a. Harekete geçerken yaptıkları ahlâk yeminini unutup az zamanda siyaset ve tedbir yolunu tuttular.
- b. Yaratıcılığın yerini taklitçiliğin tutmuş olması, üç asırlık devrimlerimizin verimsizliği ile neticelendi.
- c. Daha evvelki nesillerin yersiz ve kolay harcayıp tükettiği iman ve ümidi bırakarak kendi zaaflarını kabul ettiler.
- d. Hayat mücadelesinde olduğu gibi ruh ve dava cephesinde de düşmanlarla aynı silahları kullanmanın ona minnettarlık olduğunu bilmediler.*
- e. “Bizi sürükleyecek bir şef yok” formülü tam anlayışsızlıkla iradeleri çürüten, felç geçiren iradesizliğin muhteşem bir terkibi oldu.
- f. Kendine güven gücünü kaybeden nesiller, kadere irca ve teslim olma suretiyle kendilerini inkâr ettiler.
- g. Hürriyeti yanlış anlayan, vazifeye karşı koyulan “hürriyet” tepkisi ve hür oluşları bahanesiyle yer yer mecburiyetleri inkâr eden genç zümreler kutsal ödevleri birer birer çiğnediler.*

⁴³ Topçu , *Yarınki Türkiye* , s.253

⁴⁴ Topçu , *İradenin Davası* , s.28

⁴⁵ Topçu , *Türkiye'nin Maarif Davası* . s.22

* Burada özellikle 60'lı yılların ideolojik angajmanları sonucu fikirsel mücadelelerin şiddete dönüştürülmesi kastedilmektedir.

* Burada da özellikle 60'ların ikinci yarısında ortaya çıkan ve özellikle üniversite gençliği arasında yayılan nihilist bir görüşe dayanan gruplar eleştirilmektedir.

Neslin bu durumuna karşın Topçu tedavi önerisini de sunar. Buna göre tam hastalığın bulunduğu yerden işe başlamak gerekiyor. Uzviyetten ilme, ilimden felsefeye , felsefeden sanata ve ahlâka ve nihayet dine yükselmemiz lâzım. Topçu'ya göre bu iş maarif işidir ve bir neslin kurtuluşunu ancak maarifin yükselmesinde aramak gerekiyor. Topçu için günümüzün en önemli sorunu “neslimizin âtisidir”. Bugün bir nesil içinde çok sayıda neslin yaşadığını belirterek gençliğin düşman kamplara ayrıldığını ve üstelik bu düşmanlığın sürekli beslendiğini belirtir. Ona göre toplumumuzdaki düşmanlık vasıtaları o kadar çoğalmıştır ki ; particilik, kulüpçülük, tahsil çağı hep düşmanlık vasıtası olmuştur. Böylece körpe nesiller sürekli döğüşmekle geçirdikleri bu meleklik çağında canavarlaştırıldıklarını düşünür.

O halde bu olumsuz tabloyu değiştirmek için eğitim ne yapabilir? Topçu bu durumu değiştirebilecek bir neslin her zaman var olduğunu ancak milletin kalbine uzanmak için irşad ve işaret beklediğini belirtir. Beklenen, ideal gençliğin prototipi olarak Mehmet Akif'in belirttiği “Asım”ı görür. Bu neslin başladığı yerde bittiğini belirterek cemiyette ilim ve irfan eliyle inkılap yapacak Asım'ın yerinde ; “hep siyaset ve muvaffakiyet nimetleri kovalayan, dünya varlığına minnetli, kuvvet karşısında zebun yaşayan bir gençlik...”⁴⁶ görmekten yakınır.

Topçu'ya göre öğrenciye öğretilmesi gerekenler herşeyden evvel “şahsiyetimizin özetini teşkil eden âlemlerle” ilgili olmalıdır. Edineceği bilgileri analiz edemeyen, seçemeyen, kendine mâl edemeyen öğrencinin bütün bilgilerini faydasız ve değersiz görür. Bu öğrenci ona göre tek kelimeyle “bilgi hammalıdır”. Ona göre eğitim sistemimiz bu açıdan mâlûldür. Topçu tüm eğitim dönemi boyunca öğrenciye herşeyi öğretmeye çalışan mektebin onu tam anlamıyla “düşüncesiz” yaptığını savunur. Daha ilkokulda bütün eşyanın bilgisini öğretiyoruz. Ortaöğretimde bütün dünya tarihini , dünya coğrafyasını , vd... Bütün bunları ruhlara istikamet verebilmekten uzak ve öğrenciye bir çile devri yaşatırcasına öğretiyoruz. Topçu , zamanımızda bilginin sınırlarının çok genişlediğini, bütün bu genişleyen ilimleri öğrencinin kafasına sığdırmanın mümkün olmadığını belirterek; bu dönemin öğrencinin “şahsiyetini törpülediğini” ifade eder. Bu durumdan kurtulmak için ise “ihtisaslaşmayı” önerir. 1960'lı ve 70'li yılların ideolojik kamplaşmaları içerisinde Topçu'nun en fazla eleştirdiği hususlardan birisi niteliğe değil, siyasal duruşa göre insanların değerlendirilmesidir. Gençlerin niteliksiz olmasından yakınan Topçu'nun gözünde nitelik çok öznlü değerlere karşılık gelir. Bir insanın seçkin olmasını sağlayan şey ona göre, hiçbir zaman sağcılığı değildir.⁴⁷

⁴⁶ Topçu , *Mehmet Akif* , s.68

⁴⁷ Öğün , *A.g.e.* , s.152

Topçu'nun, ızdırabın yanında gençlere kazandırılmasını istediği diğer nitelik de “aşk”tır. Gençlere kazandırmamız gereken ahlâk; hürmet, hizmet ve merhamet prensiplerini kendinde birleştiren “aşk ahlâkı” olmalıdır. Ona göre; “herşeyden önce Allah'ın yüzlerde güleceği yaşta içgüdülerinin üstüne yükselemeyen gençlere aşkı sevdirmeliyiz. İlmin, sanatın, ahlâkın ve hepsinin gayesinde *aşkın aşıkları* olmayı ideal edinecek bir nesil yetiştirmeliyiz.⁴⁸”

E.ÖRGÜN ÖĞRETİMİN BASAMAKLARI

1.İlköğretim

Nurettin Topçu eğitimin ıslahına aşağıdan yukarı değil, yukarıdan aşağıya doğru başlanması gerektiği kanaatini taşır. Önce üniversiteler ıslah edilecek sonra üniversite yenilenen beyin fonksiyonuyla ilkokuldan başlamak üzere bütün eğitim kademelerini ele alacaktır. Topçu'ya göre ilköğretim okullarının kitaplarıyla müfredatı çocuğa toprak sevgisini ve tarihinin bütün mefahiriyle her sahadaki oluşunun sevgi ve acılarını duyurmalıdır. Ona göre tarih şuuru eksik bırakılarak yetiştirilen çocuk gerçek vatandaş olamaz. Malazgirt'ten bugüne kadar olan tarihimiz Anadolu çocuğunun varlığına bağlanmalıdır. Ancak mevcut ilköğretim kitaplarının bundan yoksun olduğunu belirterek; “güneşle yeni karşılaşan çocuklarımızın ilk duygularını hareket geçirici kitap ve mürebbîlerin bu millî şuuruna sahip olması gerekliliğini...”⁴⁹ ifade eder.

Kitap ve müfredatın yanısıra ilköğretimde metodun da hatalı olduğuna inanmaktadır. Ona göre özellikle Cumhuriyet döneminde ilköğretimde yapılan inkılap sadece okumayı öğretmek için kullanılan birkaç metodun Batı'dan aktarılması oldu. Topçu'ya göre sadece ilköğretimde değil bütün öğretim safhalarında öğrencinin okuduğu dersler arasında kendini tanıtan dersler eşyayı tanıtanlara nisbette yok denecek kadar azdır. Hidrojen gazını öğretiriz de selam

⁴⁸ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.29

⁴⁹ Topçu , *Büyük Fetih* , s.56

vermenin sebebini. büyüklere hürmetin hikmetini öğrenemeyiz. Çünkü birincisi kazanç getiricidir.⁵⁰

Ona göre ilk hız, temel hayat insanlık duyguları ilköğretimde öğretilir. Ancak (1950’de) çeyrek asırdır uygulanan metod çocuğa kendini tanımasını öğretemediği gibi yemini ve yerini bilen, etki-tepkiye göre “şartlı refleksi” hâle gelmiş, hayvandan yukarı (hayvâni içgüdülerinden ötesine) yükselemeyen bir nesil ortaya çıkmış oldu. Oysa ilkokulda çocuğa adım adım tarihin sevgisi aşılırken ve kendi varlığı tarihin olayları arasında kendine tanıtılırken ona insanlık dersi tertemiz örneklerle sevgi ve merhamet metodlarıyla aşılması gerektiğini düşünen Topçu bunun nasıl yapılacağını da açıklar : Meselâ ilköğretim çocuğu “hayatın kıymeti”nden birşey anlamayabilir. Çocuk sokağa çıkarılarak, dilenciler ve kahvede oturanlar gösterilerek , “bak işte bunlar vakitlerini ve hayatlarını telef etmeye çalışanlardır” denilir. İlkokul çocuğuna “insanın yeryüzünde en değerli varlık olduğu mu öğretilecek. Büyük şehrin sokakları , araçların insanlara değer vermeyişi gösterilecek ve : “işte bu hal insanın kıymetini bilmeyenlerin eseridir” denilecek. Topçu’ya göre ilkokul çocuğu okuldaki merasim ve tatsız eğlencelerin kucağından kurtarılarak hakikat sevgisi ile yetiştirilmelidir.⁵¹

Topçu, eğitim sistemimizin kendini tanımayı sağlayacak olan “içgözlem”i reddederek, çocuğa sevgi duygusu aşılacak yerde ona sadece menfaat telkin eden realite sevgisi, kibir, hased ve alkış zevki aşılandığını ifade eder. Oysa ; “ilkokul çocuğunun nârin muhayyilesinde, sevgi barınağında Hz. Ömer’in adaleti, fedâkârlığın değeri ve Pastör’deki dindar arayıcılığın sevgisi belirtilerek çocuğun çelimsiz sevgisine nice sevgiler aşılabilirdi...” Düşünürümüze göre, ilkokul öğrencisi otomat bir varlık hâline getirilmiştir. “Bu patlıcan, bu ıspanak; bu kahraman, bu vatan hâini” deniyor onlar da hep birlikte “evet” diyorlar. Kısacası; “susatmaz , ibadet aşkı duyurmaz, ruhları boşlukta uçurmaz...Eşyayı tasvir eder bitirir; direktifler hâlinde son hükümler verir, çocuğu bir otomat olarak cemiyete gönderir, adam olmanın bütün yollarını tıkayan ve kapatan...” bir eğitim sisteminin bulunduğunu belirtmektedir.

Çocuklar, “ meyvesi nur olacak bir ruh tarlası” olarak niteleyen Topçu’ya göre bu tarlayı harabe yaptık, ilâhî emanete değer vermedik. Çocuğun kendinde samimiyet, sevgi, ümit gibi ilâhî tohumlar zaten vardı. Topçu’ya göre biz bunları inkışaf ettirecekken çocuğu kendi dünyasından çekip ayırdık. Onu Allah’a götürücü ruh cevherinin yerine “kaba maddenin

⁵⁰ Topçu , *İradenin Davası* , s.78

⁵¹ Topçu , *Türkiye’nin Maarif Davası* , s.107

dürtmeleriyle kımıldanan kirli iskeletin bütün isteklerini” doldurduk. Topçu, ilköğretim çağındaki çocuklara uygulanan yanlış eğitim nedeniyle hepimizin suçlu olduğunu belirtir. Ona göre; “iman aşkıyla dolup taşan mâsum kalpleri zehirlediğimiz için , aşk ihtiyacıyla yanan gönülleri kararttığımız için. kalbine yapılacak kuvvet aşısı hakikat rüyasına tutulacak bir ışık isteyen ruhları boğazladığımız için günahkâruz.” Ardından ise şu soruyu yöneltir : “Çocuk denen nüsha-i kübra olan bu ilâhî cevherden binbir hırsıyla yüklü çehreler çıkarmak hüner mi, inkılâp mı ne dersiniz?”⁵²

2.Ortaöğretim

Nurettin Topçu ortaöğretimde öncelikle sınıflar bazındaki düzenlemeyi yanlış bulmaktadır. Ortaokulun (şu anda ilköğretim ikinci kademe) ne ilkokulla lise arasında tereddüde düşmüş bir okul ne de günümüzde uygulanan şekliyle ilkokula eklenen ve ilkokul seviyesine indirilen şeklini uygun görmüyordu. Ona göre ilköğretim ilk kademedен sonra ilk üç yıl genel kültür veren, son üç yılı da kollara ayrılarak ihtisaslaşan altı yıllık bir ortaöğretim gerekmektedir. İkinci devrenin ilk iki yılı fen ve kültür kollarına, son yılı da matematik ve doğa bilimleri ile felsefe ve lisan olmak üzere dörde hatta ihtiyaç duyuldukça daha fazla kollara ayrılacaktır. Topçu, lise tahsili yapamayacaklar için de köylerde ve kasabalarda iki veya üç senelik “hayat veya iş okulları” adını verdiği okullarda; ziraat ve teknik öğretilmesini, aritmetik, tarih ve din derslerinin okutulmasını önermektedir.⁵²

Ortaöğretim programlarının öğrencilere faydasız, hatta zararlı bir yük olmaktan öteye gidemediğini metod ve dersler bazında tek tek izah eder. Meselâ matematik dersinin gayesinin; zihnin hayalsiz olarak işleyişini temin etmek, bu yolda kabiliyet kazandırmak olduğu halde derslerde formüller ezberletilerek zekâların harap edildiğini ifade eder. Aynı mânâsızlık Topçu'ya göre fizikte de tekrarlanmaktadır. Gayesinin maddî dünyamızın kanunlarını tanıtmak olduğunu belirttiği bu derste zekâ tahribine yarayan bir bombardıman yapıldığını belirtir. Kimyada yalnızca bu mesleğin uzmanlarını ilgilendiren formüllerle, işlemlerin ezberletilmesi; biyolojide hayatın kanunlarına canlılar yoluyla yükselecekken canlı varlık listelerinin ve organ isimlerinin ezberletilmesi yolunun tutulduğunu belirtir. Edebiyat

⁵² Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.118

⁵² Topçu , *Türkiye'nin Maarif Davası* , s.115

dersinin esası ona göre, metin şerhi ve edebiyat tarihine dönüştü. Genç ruhlara sanat kültürü, güzellik heyecanı, ruh sevgisi, estetik felsefesi kazandıramıyor. Tarih dersleri tam bir kronoloji ve vak'a ezberciliğinden ibarettir. Herşey Ortaçağ'da nasılsa yine öyle öğretilmektedir. Ona göre, "okutulan tarih; kuvvetlerin, akıtılan kanların, saltanatların tarihidir ve henüz medeniyet tarihi okullarımızda gün yüzü görmemiştir." Topçu vatandaşlık bilgileri adı altında bir dersin ortaokul çocuklarına okutulmasına son derece şaşırılmaktadır ; "resmî dairelerin hepsini teşkilatlarıyla daire müdürlükleriyle pafta pafta tanıtan bir dersin bulunduğunu hayretle söylemekten kendimi alamayacağım" diyerek bu dersin hangi zekâ fonksiyonunu harekete geçirici olduğunu anlayamadığını ifade eder. Felsefeyi ise sadece felsefî kültüre sahip insanlar tarafından okutulması lâzım geleceğini söyleyerek iktifa eder. Bunların dışında da birtakım yeni derslerin de eklenmesini önermektedir. Bunlar: Sanat tarihi ve müzik, ahlâk, ekonomi ve sağlık dersleridir.⁵³

Topçu, ortaöğretimde uygulanan sınav sistemini birçok açıdan mahzurlu bulmaktadır. sınav sistemi öncelikle adaletsizdir. Diğer zararı da öğretmeni yetiştirici olmayışıdır. Zira nasıl olsa öğretmenler öğrenciye sorduklarından kendilerini sınava çekmiyorlar. Öğrenci başarısız olduğunda kendilerine herhangi bir sorumluluk gelmiyor. Böylece öğretmen kendini yetiştirme ve yenileme gereği duymayarak öğretmenin ve okulun kitaplıklarını örümcekler kaplıyor. Topçu'ya göre bu mahzurun teftiş yoluyla önüne geçileceğini zannetmek tamamen boş bir hayaldir. * Bu durumun önlenmesi amacıyla Topçu özellikle ortaöğretimde sınavların o dersi vermemiş dışarıdan gelen kurullar tarafından yapılmasını teklif etmektedir.

Topçu ortaöğretimden şu gayelerin beklenmesi gerektiğini belirtir:

- Genel kültür vermek. Medenî adam, düşünen adam olabilmek için ortalama bir bilgiye sahip olmamız gerekiyor. Filozof coğrafyaya, sanatkâr matematiğe muhtaçdır.
- Her ilimden bir çeşni tattırmak. Yükseköğretime devam edecek gençler için lise. uzmanlığa hazırlayıcı bir safhadır. İlimlerin hepsinden birer parça tattırmak suretiyle de kendi kabiliyetlerini keşfetmeleri sağlanır.
- Ruhun bütün melekelerini birbirleriyle düzenli olarak inkişaf ettirmek. En önemli gaye budur. Yalnız zekâ değil, duygular ve dilekler de okulun eseridir. Tarih dersi irade,

⁵³ A.g.e. , s.116

* Günümüzde gerek ilköğretim gerekse ortaöğretimde yapılan mevzuat değişikliğiyle sınıfta başarısızlık oranının % 40'ın üzerine çıkması halinde öğretmenin sorumluluğu kabul edilmişse de somut olarak bunun böyle olmadığı bilinen bir durumdur. Sözlü notu veya çeşitli adlarla kurulan kurullarda öğrencilerin başarılı olması sağlanarak oran istatistiksel olarak yükseltilmektedir. Bu niceliksel olarak başarı gibi görünse de Topçu'nun sık olarak vurguladığı üzere eğitimin çitasının niteliksel olarak düşmesine neden olmaktadır.

coğrafya vatan sevgisi, fizik kâinatın sevgisini vermelidir. Bu son gaye açısından bakıldığında ortaöğretimde es geçilen müziğe de Topçu önemli bir fonksiyon yüklemiştir. Ona göre, “genç ruhların yetiştirilmesinde ilk yapılacak iş onları musikî ile sık sık ve sürekli temas halinde yaşatmaktır. Musikî temizleyicidir. genç ruhu bulaştığı kirlere temizler, ondaki dikenleri ayıklar. Musikî ile temizlenemeyen ruh kirlenir, kararır, körleşir ve hoyratlaşır. Musikî insana ‘sonsuz varlığın sezgisi’ni doldurarak, kinlerimizi ve zaaflarımızı eritir.”⁵⁴

Bu belirttiği gayelere ulaşabilmek için ise üç önerisi vardır:

1. Programlar çok yüklü. “Dimyat’a prince giderken evdeki bulgurdan oluyoruz”. Müfredat azaltılmalıdır.
2. Şu anda lise son sınıfta yapılan (fen-edebiyat) ayrımı ilk sınıfa çekilerek son sınıfta bu kollar tekrar ikiye kola ayrılmalıdır. Edebiyat kolunda mihver dersler tarih ve felsefe olmalı, edebiyatın ikinci kolunda; dil, edebiyat, yabancı dil mihver olmalıdır. Fen kolunda ise; birinde fizik, kimya, biyoloji, öbüründe ise matematik dersleri öğrenciyi uzmanlığa hazırlayabilir.*
3. Genç ruhların kabiliyetleri ayrı yollardan inkışaf ettirilebilmelidir. Bununla ilgili İlkçağ’da Eflatun’un akademisi, Ortaçağ’da Gazâlî’nin ders verdiği Bağdat Medreseleri’nde olduğu gibi çok okullu bir model geliştirilebilir.⁵⁵

3.Yükseköğretim (Üniversite)

Nurettin Topçu üniversiteyi eğitim sistemini kurucu ve düzenleyici bir kurum olarak görmektedir. Daha önce de izah edildiği gibi eğitim reformuna ilköğretimden değil üniversiteden başlanması gerektiğine inanmaktadır. Yenilenen üniversitenin de yukarıdan aşağıya eğitim sistemini reorganizasyona tâbi tutması gerektiğini ifade eder. Eğitimin yanısıra millet kültürünü kurucu ve yaşatıcı hatta millet kültürüne kaynaklık edecek bir kurum olarak görür. Daha önce de açıklandığı gibi Topçu, kültürün evrimi konusunda elitist bir görüşe sahiptir. Her ne kadar millet, kültüre kaynaklık etse de bu millet tarlasına tohum atıp ürün

⁵⁴ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.128

* Topçu’ya göre bu bilimlerin uzmanlığının yapılacağı yer üniversitedir. Lisede bu ilimler öğretilemez yalnızca tanıtılabilir.

⁵⁵ Topçu , *Türkiye’nin Maarif Davası* , s.119

alacak yâni kültürel değerleri işleyip geliştirecek olanlar ona göre ferdî dehalardır. Topçu üniversiteyi bu ferdî dehaların kurumsal hâle gelmiş biçimi olarak görür. Yani üniversite milletin maarifini de kültürünü de şekillendirecek olan bir kurumdur. Bu açıdan bakıldığında Topçu'ya göre üniversitenin fonksiyonları şunlardır⁵⁶:

- a) Üniversite bir milletin kültür merkezi ve millet kültürünün kaynağıdır. Üniversiteler vücut kazandıkları cemiyetin idealcisidirler.
- b) Üniversite, millet eğitim ve öğretiminin kurucusu ve düzenleyicisidir. Millet eğitiminin kaynağı millî kültür olduğuna göre bu iş de üniversite eliyle yapılmalıdır.
- c) Üniversite manevî sahada devletin müşaviridir. Devletin inzibat ve disiplin ile terakkî ve inkışaf ettirme temel fonksiyonudur. İnzibat ve disiplin devletin bekâsını korumak için gösterdiği reflekslerdir. Bu gücün sembolik ifadesi orduda görülür ve bu devletin realizmini temsil eder. Terakkî, refleksin değil şuurun eseridir. Devlete şuur verecek organ ise onun hakimiyetinin yarattığı millet beyni yani üniversitedir. Üniversite dogmatik vasıtalarla iş gören devlet adamlarının karşısına, anlayış zihniyetine sahip muktedir mütefekkirlerini çıkarır.

Topçu'ya göre bir şehre, hiçbir fikirsel veya kültürel kaynaklık edecek altyapı olmadan kurulacak üniversite sun'î bir üniversitedir. Ona göre önce bir cemiyet hayatına nizam vermek isteyen ve hadiselere mânâ arayan zihinler ortaya koydukları ilk görüşlerle üniversitenin temelini atmış olurlar. O şehirde, birkaç dimağın (ferdî dehanın) etrafında kurulacak olan üniversitenin ilk tohumu atılmış olur. Yarattığı kültür hareketi ve ilim zihniyetiyle başlayan üniversite sonra kendi tekniğini kurar. Topçu, gerçek anlamda bir üniversitenin , bir cemiyetin; “ kıymet hükümleriyle, inanışlarının sentezi” demek olan felsefe ile başladığına inanır. Bu nedenle Topçu'ya göre “üniversitenin şehri” değil, “şehrin üniversitesi” vardır. Topçu, bizde kurulan ilk üniversiteye (İstanbul Darü'lfünûnu) bu açıdan baktığında yapay bir üniversite olarak görmektedir. Çünkü bu üniversite millet kültürüne kaynaklık etmek bir yana, “Garp'tan ölü fikirler almak için bir nevî gümrük binası gibi” çalışmıştır.

Ancak “elitist (seçkinci)” Topçu, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin kuruluş tartışmalarında “doğuda üniversite olamaz” diyenlere de karşı çıkar. Ona göre üniversite şatafatlı binalar, saray yavrusu yapılar demek değildir ; “üniversite millete belâ olacak

---

⁵⁶ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.59

bedenlerin değil, fikirlerin barınacağı yerdir. Mütevazî bir kulenin çatısı ona kâfi gelir.” Bu duruma Avrupa’dan örnekler verir. Avrupa’nın en saygın üniversitelerinden Sorbon’un ; “içinde dolaşan adımlarla çatırdayacak kadar harap bir bina olduğunu belirtir. Topçu’ya göre doğuda üniversite istenmemesinin esas nedeni; “İstanbul ve Ankara’daki sırtına ilim perdesi gerilmiş saltanatlara, onların iktidarını azaltıcı belki de baltalayıcı rakip bir kuvvetin çıkmasından dehşetli korkulmasıdır.” Topçu , “üniversiteyi kuracak ruh doğuda uyanacak ve böyle bir ruhun etrafında Doğu Üniversitesi hatta üniversiteleri kurulacaktır.⁵⁷” diyerek sanki bugün sayıları yüze yaklaşan üniversitelerimizin müjdesini vermektedir.

Topçu’nun üniversiteyi millet kültürünün kaynağı olarak nitelediğini söylemiştir. Bu konuda çeşitli örnekler verir: “Meselâ Alsaslı bir köylü Strazburg Üniversitesi’nin kabul ettiği inançların dairesi içinde yaşar. Bir Provans çocuğu Eks-an Provans Üniversitesi’nin mütefekkirleriyle kalp ve iman beraberliği yapmıştır. Münihli bir Alman da üniversitesinin kalbine yabancı yaşayamaz.” Peki bizde durum nedir? Topçu’ya göre üniversite millet ruhu ile alâkasını mütemâdiyen kesiyor. Bu nedenlerini ise şu şekilde belirtir: “Evvelâ üniversitenin temel zihniyeti olması gereken felsefe her zaman Batı’dan alınmıştır. Kendi felsesine sahip olmayan üniversite hakikat aşkını kaybeder. Bundan dolayı üniversitenin ne fikir, ne de hareket sahasında milletin hayatına istikamet verecek bir kudreti kalmadı. Doğu Anadolu’da isyanlar çıkıp memleket parçalanmak tehlikesini geçirdiği vakit bile üniversite gözlerini açarak bir irfan ve irşat faaliyetine girişmeye lüzûm dahi görmedi. Bu durumu bir Erzurum köylüsünü şu sözleriyle belirtir: “Bizim münevverlerimiz vagonlardan kopmuş lokomotiflere benzerler. Onlar kömürleri tükendiği yerde kalır, biz de burada ölürüz.” En son neden olarak ise üniversitenin ortaya koyduğu bir ahlâk idealinin bulunmaması ve siyasete alet olması olarak ortaya koyar.

Topçu’ya göre Türk Rönesansı’nın hazırlayıcısı üniversiteler olacaktır. Ona göre; “bir sürünün olmasa bile bir milletin mutlaka bir beyne ihtiyacı vardır.” Rönesans üniversitesi / üniversiteleri ; “ilim, felsefe, sanat ve din hayatını asrın seviyesine yükseltecek ve millî kültürün her hareketine, musikisine ve mimarisine, pedagojisine ve politikasına istikamet gösterecektir.⁵⁸

---

⁵⁷ A.g.e. , s.57

⁵⁸ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.59

“Otoriteli ve mesuliyetli” bir devlet anlayışını savunan Topçu üniversitenin idâri açıdan özerkliğine karşı çıkmaktadır. Ona göre özerklik yanlış anlaşılıyor. Üniversite ilmî açıdan özerk hatta bağımsız olmalı ancak idâri bakımdan bir devlet kuruluşu olmalıdır. Yukarıda ifade edilen “rönesans hazırlayıcı muazzam ve kurtarıcı hareket” Topçu’ya göre ancak devletin eseri olabilir. Topçu mevcut özerkliği şiddetle eleştirir; “istedikleri gibi imtihan yapsınlar, istediklerini öğretim kadrosuna alıp hoşlanmadıklarını kolundan tutup dışarı atsınlar. Profesörlük ünvanını koltuklarından bırakmayarak özel klinik, özel üniversitelerde çalışsınlar, siyaset yapsınlar kimse karışmasın. Millet tarafından kendilerine küçük bir devlet bütçesi ayrıldığı halde milletin onlar üzerinde hiçbir murakabe hakkı bulunmasın...” diyerek bu muhtariyetin kötüye kullanıldığını ifade eder.

Topçu üniversiteye girişte sınavla öğrenci alınmasına doğru bulmaz. Bunun herşeyden önce ortaöğretimi inkâr etmek anlamına geleceğini belirtir. Kayıt parası bulamayan gencin okuma hürriyetinin elinden alınmasını “iktisadî facia” olarak nitelendirir. Yine bu sınav sistemiyle gencin kendi kabiliyetleri doğrultusunda bir mesleği seçmesinin şans ve tesadüflere bağlı olduğunu, ferdî kabiliyetleri yok eden bu durumun asrımızın pedagoji anlayışıyla taban tabana zıt olduğunu ifade eder.⁵⁹

Üniversitenin varlığının gereğini yerine getirmesi için ise şu önerileri sunar:

- I. Üniversite siyasî tartışmaları bir kenara bırakarak aslî vazifesine dönmeli. Üniversitenin içinde ve etrafında ‘ilmî münakaşa muhiti’ oluşturulmalıdır.
- II. Diğer öğretim sahalarında olduğu gibi üniversite öğretiminde de skolastik anlayış terk edilmelidir. Bu terk edilmedikçe üniversitemizde fikir ve felsefe hareketlerinin doğması mümkün değildir.
- III. Üniversite, ortaöğretim ve ilköğretim program ve metodlarıyla alâkadar olarak eline aldığı ders kitaplarının dışına çıkabilen öğretmenler yetiştirmelidir.
- IV. Üniversite millî kültürü yaşatmak ve onu tefekkürüne kaynak yapmak için milletin değerleriyle alâkasını kurmak zorundadır. Millî ruhun barındığı bir üniversite olmadan millî varlığımız istinâtsiz kalır.⁶⁰

⁵⁹ Topçu , *Türkiye'nin Maarif Davası* , s.144

⁶⁰ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.76

F.YAYGIN EĞİTİM (HALK EĞİTİMİ)

Demokratik yönetim biçimlerinin egemen olduğu günümüz dünyasında bireyin siyasal erki kullanıcı ve yönlendirici bir güç olarak önem kazanması onun nitelikli hâle gelmesini zorunlu kılıyor. Pratik olarak bakıldığında toplumu oluşturan tüm bireylerin irâdesinin (oyunun) kantitatif olarak eşit hâle gelmesi bizi “tüm toplumun eğitilmiş olması” paradoksuyla karşı karşıya bırakıyor. Günümüzde örgün öğretimden geçmemiş ya da dışına çıkmış bireylerin kanaatlerini etkileyen, şekillendiren olumlu veya olumsuz informal eğitim vasıtaları çoğalmış ve girift hâle gelmiş bulunmaktadır. Televizyon, yazılı ve görsel basın, artan ulaşım ve iletişim olanakları, bilişim teknolojisi, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları bunlardan bazıları olarak sayılabilir.

Demokrasinin günümüzde uygulanan biçiminden fazla hazzetmese de Topçu, nitelikli insan ve toplumun gereğine inanan bir mütefekkir olarak “milletin maarifi” meselesiyle de yakından ilgilidir. Kamunun oyunu, halkın yaşam tarzı ve düşünme biçimini etkileyen / oluşturan unsurlar olarak yazılı basın ve radyo üzerinde durmaktadır.

Topçu’ya göre gazete istese de istemese de (şuurlu veya şuursuz) bütün terbiye dizginlerimizi eline geçirmiş durumdadır. Çünkü onun olayları sıralayışı ve sunuşu bizim ruhî hayatımıza istikamet vermektedir ; “bütün halkın elinde nikah kâğıdı veya hüviyet cüzdanı gibi tutulan gazetelerin karakterine, zihniyetine, asabiyetine halk zamanla ve farkında olmadan kendini benzetir. Zira gazete halkın mektebidir.”⁶¹ Örneğin gazeteler birkaç sene tarihe ait mizah ve hiciv yazıları yazarak halkı tarihinden soğutabilirler. Topçu’ya göre XX. Yüzyılın başında “siyasî havadis organı” olarak bizde işe başlayan gazete iddiasını arttıra arttıra hayatımızda; âilenin, okulun , dinin , eğitimin boş bıraktığı bütün sahalara uzandı. Ancak Topçu’ya göre son nesillerin en vefalı mürebbisi olan gazete ahlâk hayatımıza en ufak bir nizam veremeyerek milleti kültürsüz ve geleneksiz bıraktı. Particilik hırslarıyla da birleşerek memlekette siyaset anlayışı süflileştirildi. Siyaset, vatandaş ahlâkının çürütülmesi olarak anlaşıldı. Topçu, Türkiye’deki yazılı basını ve onun topluma olan etkilerini şöyle tasnif eder: a) Salon ve sinema yayınları: Toplumu çıplak resimlerle meftûn bırakan bu yayınların, “şarkın XX. Asırdaki dehası” olduğunu ironik bir dille hicveder. b) Spor yayınları: Bunlar

⁶¹ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.63

sporun medenî bir gayesi olduğunu bilmeyen, sanat ve müzik zevkünden habersiz bir genç neslin yükselme yoluyla bütün ulvî mefkûreleri, uzvî ve hayvânî bir çukurda tükettiği adalî ve iptidai bir boğuşmanın naklini yapıyorlar. c) Dinî yayınlar: Bu yayınlar umumî fikir âleminden ayrılmış kendi kalesine sığınmış; mezhep kavgaları, itham, tekfir, üfürükçülük vasıtalarıyla dindar halkın sırtından geçinen nev’i şahsına münhasır yayınlardır. Topçu’ya göre bunların ömrü memlekette bir fikir ve felsefe hareketi doğuncaya kadardır. d) Siyasî yayınlar: Siyasî olayların halka verdiği heyecan sayesinde sürüm sağlıyorlar. Hepsinin olduğu gibi bunların amacı da çok satılmaktır. Bu nedenle siyasî kanaat , hükümeti murakabe fonksiyonu, halka aydınlık etme gibi gibi vazifeleri ticarete tâbi olarak tam tersine toplum için zararlı bir unsura dönüşmüştür.

Topçu’ya göre gazete, büyük sermayenin elindedir. Yapısı icabı fazla sürüm yapmak için halkın içgüdülerini karşılama yolları arar bu da onu halkı yetiştirme vasıtası olmaktan çıkarır. Ona göre, “modern cemiyetimizde ferdin hürriyetine, medenî tecavüz hakkı halinde karşı gelen ve sayısı medenî tekâmül ile birlikte çoğalan kuvvetlerden biri de gazetedir.”⁶²

Topçu radyoya da halk eğitiminde önemli görevler yükler; “Asrımızda bütün yüksek değerleri onunla halka aşılacak kabilken” milletin sesi olamadığını çoğu kez temsilleriyle eğlendirme vasıtası olduğunu ifade eder. Radyonun ahlâktan başlayarak ilim ve insanlık sevgisine kadar yapacağı pek çok telkin bulunduğunu belirterek, eski Atina’da Sokrat’ın dersleri ile Bağdat’ta Hallac’ın vaazlarının yerini günümüzde radyonun tutmasını ister. Ona göre radyo, “aile evine yerleştirilmiş bir millî mektep” olmalıdır. Radyonun milleti eğlendirme vasıtası olmaktan çıkarılıp, milleti yetiştirme vasıtası haline getirilmesinin millet eğitimindeki en önemli kazanım olacağını belirtir.⁶³ Topçu’ya göre millî devlet, “gazeteleri hergün bir başka ideale satılan karakter katilleri halinde; radyoyu da yabancı zevklerin oyuncağı” halinde yaşatmaz. Milletin terbiyesini yakından ilgilendiren bu vasıtaları başıboşluğa terk edemez...”⁶⁴

⁶² Topçu , *Devlet ve Demokrasi* , s.174

⁶³ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.90

⁶⁴ Topçu , *Devlet ve Demokrasi* , s.117

G. DİN VE AHLÂK EĞİTİMİ

Nurettin Topçu'nun düşüncesinde esaslı bir yer tutan konulardan biri de din ve ahlâk eğitimidir. Ona göre din eğitimi herşeyden önce bir kalp eğitimidir. Onu beden hareketleriyle söz ve ses maharet yönüyle ele alanların dini, sihre yaklaştırdıklarını belirtir. Topçu, ahlâkın dinden ayrılamayacağını belirterek din-ahlâk eğitiminin sınırlarını belirleyebilmek için önce dinin ne olduğunun bilinmesi gerekliliğini ortaya koyar. Topçu dini tanımlayan başlıca özellikleri şu şekilde açıklar⁶⁵:

1. Din müsbet bir ilim değildir. Dinin hakikatleri deneyle açıklanamaz ve evrensel kurallara ulaşamaz. Topçu'ya göre bugünkü ahlâk buhranının temelinde dinî eğitimin müsbet bir ilim gibi ele alınarak maddeci bir anlayışla verilmesi vardır.
2. Din, ilim tarihi de değildir. Dinin tekniği denebilecek ibadet şekilleri ve asırlardan beri ortaya konan bilgiler dinin kendisini ifade etmezler. Örneğin tefsir ve hadis birer ilmin konusu olmuştur. Ancak bunların sadece bilgisi dinî hayatı ortaya koymaz. Onların benimsenmiş ve aşk ile yaşanmış olması gerekir.
3. Din bir mantık sistemi de değildir. Akıl bir merdivendir. Onun bütün basamakları aşıldıktan sonra kalp ve ilhâm kanadına ihtiyaç vardır.
4. Din, sanat da değildir. Güzel seslerle Kur'an ve Mevlid okunması dindarlık ifadesi değil , gösterisidir.
5. Din, efsane hiç değildir. Din adamı rolünü üzerine alan cahillerin, dinî denemeyi yaşamaya kabiliyetli olmayan fakat bu ihtiyacı hisseden halkı şeyh, müşid, âlim gibi maskelerle istismar etmeleri insanda doğuştan var olan masal yapma ihtiyacını karşılıyor.
6. Din, ipnotiza gibi telkin psikolojisi değildir. Bu telkin, yapılan kişiyi otomatlaştırır.
7. Din bir iddia değil belki bir hayattır. Parlak ve tumturaklı kelimeler, malını beğendirmek isteyen esnaf edâları , pek kabarık klişelerle dinin hakikatleri ortaya konamaz.
8. Din bir dünya saltanatı değildir. Onun siyasetle ilişkisi olamaz.
9. Din, bir meslek olamaz*, bir kısım insanların din adamı diye bir sınıf meydana getirmeleri dini, saltanat haline koymuştur. Hepimiz din adamıyız.

⁶⁵ Topçu , *Tükiye'nin Maarif Davası* , s.158

* Topçu, bu görüşü nedeniyle İstanbul İmam Hatip Okulu'nda verdiği dinler tarihi dersi için ücret kabul etmemiştir.

Topçu, kendi ahlâk anlayışını da; “bizim ahlâkımız hürmet, hizmet ve merhamet prensiplerini kendinde birleştiren aşk ahlâkıdır.⁶⁶” diyerek tanımlıyor. Bu nedenle Allah’ın yüzlerde geleceği çağda içgüdülerinin üstüne yükselemeyen gençlere aşkı sevdirmek ahlâk eğitiminin birinci gayesi olmalıdır. Öğrencilerinden Muzaffer Civelek, Topçu’nun; hayatın mânâsını bir ahlâk dersi telâkki ettiğini belirterek konuyla ilgili hocadan şu nakli veriyor: “Hayatın mânâsı insanlık görevini yapmaktır. İnsanlık görevimizde yolumuzu vahiy aydınlatmaktadır. Hareketlerimiz, hizmet ve ibadet vasıtasıyla âdetâ ruhî bir yolculukla ahlâkımıza damgasını vuruyor. Bu insan olma cehit ve ahlâkıdır.⁶⁷”

Topçu , “ruhî şahsiyetin, insanın insan olarak yapısını, kalbine uygun olarak işlenmesine” ahlâk eğitimi adını veriyor. Günümüzde, “makine gıcırıtılarının ahlâk ideallerini susturduğu” nu belirterek tekniğin kesin zaferini ilan ettiği çağımızda ahlâk eğitime daha fazla ihtiyaç olduğunu belirtir. Topçu, ahlâk eğitimi ile ilgili esasları şu şekilde sıralar:

- a) Herşeyden önce ilmî esaslara dayalı tarafsız bir tarih kültürü kurulmalıdır. Çünkü genci kendine getirmeden önce ufuklardaki sisleri dağıtmalıyız.
- b) İnsansız müsbet ilim yapılmaz. Önce ona iç terbiyesi vermeliyiz. Bunun için de üç adımlık bir süreç takip edilecek⁶⁸: İlk yapılacak iş onları musikî ile sık ve sürekli temas haline getirmek , musikî ile temizlenen ruha hizmet zevki aşlamak ondan sonra hakikat aşısı yapmak.
- c) Millî Eğitim terimini doğru anlamalıyız. Yabancı mekteplerde , yabancı dille öğretim yapan okullarda ahlâk eğitimi veremeyiz.
- d) Halkın ahlâk eğitimi için önce bir “millet sahnesi (tiyatro- sinema)” ve “millet üniversitesi” lâzım. Cemiyetle, sahne ve üniversite arasında vicdan ve kader başkallığı değil ancak seviye başkallığı olmalıdır.
- e) Çocuklarımızda ve en fazla kızlarımızda sanat terbiyesine ileri derecede önem vermeliyiz. Sanatla birleştirilen iç terbiyesi gerçek ahlâk kaynakları olabilir.
- f) Neslimize sosyal yardım telkinine muhtacız. Müdahâne ve gurur bizi belki herşey yapar ama ahlâk adamı yapamaz.
- g) Bize teknik okuldan daha çok idealist insan yetiştirici okullar lâzım. Menfaat, yaşamak; ahlâk, yaşatmak ister.

⁶⁶ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.29

⁶⁷ Civelek , A.g.m. , s.153

⁶⁸ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.128

h) Ahlâk eğitimini müessir kılmak için otoriter bir gidişe söz vermeliyiz.

Bu esasları yaşama geçirmek için de pratik bazı tedbirler sunar⁶⁹: İlk, orta ve liselerin son sınıflarına İslâm ve Batı tefekkürünün her ikisiyle de beslenen ahlâk dersleri konmalıdır. Öğretmen yetiştiren kurumlara ruhçu ve idealist bir istikamet vermeliyiz. İlmî ve kültürel bakımdan cemiyette de gençlere mesuliyetler yükleyerek ahlâk bakımından yetişmelerini sağlamalıyız. Liselerde kız ve erkek öğretiminin de Topçu'ya göre ayrılması gerekiyor. Millî kültür hayatıyla teması ve millete bağlılığı temin edilmek üzere bir zaman için üniversite özerkliği de kaldırılmalıdır.

Topçu, ahlâk eğitiminde en esaslı görevin okula ve öğretmene düştüğüne inanır. Ahlâk eğitiminde ilk esas ise “örnek” olmaktır. Topçu'ya göre, öğretmen ve idareciler öğrenciye örnek olmalıdır. Ona göre okul, ahlâk hayatımızda etkin (yapıcı) olan büyük bir aile ocağı gibidir. Okulda öğretmenin merhamet içinde âdil olması genç ruhlara tesir kuvvetinin en büyük sırrıdır. Okulun en önemli görevlerinden biri de kalbin terbiyesidir. Genç ruhtan okul korkusu, öğretmen korkusu, sınav korkusu gibi duygular silinerek sevgi aşılmalıdır. Öğrenci, hayat adamı değildir. Onun yatılı okullarda olduğu gibi bütün vaktini ders ve okul etrafında geçirmesi sağlanmalıdır. Her türlü çalışma tarzı, her meslek ahlâkîdir. Okuldan fazla sayıda randıman istemekten vazgeçelim. Gençliğin terbiyesi irade terbiyesidir. Hayatın tesadüflerin elinde bir kumar, piyango, sinema olmadığını anlatalım.⁷⁰

Topçu'ya göre her dinin esasında ilahî iradeye iştirak ve ona teslim oluş vardır. Bu hâlin gerçek gayesi ruhun yükseltilmesidir. Buna ahlâklılık denir.⁷¹ İşte ahlâk eğitiminin gayesi; “hürmetten ilhâm ve işaret alan, itaatle ödeve bağlılık iradesi, menfaatsiz hizmeti gaye edinen ilâhî ihtiras; merhametten ve hayattan kuvvet alan ve hem de onun müşahadeleri olan mesuliyet ve adalet sevgisine sahip ahlâklı kişiler yetiştirmektir.”

Topçu'ya göre din, mecburî inançlardır. Bu mecburîlik vicdana bağlanır ve böylelikle ferdi mesul kılar. Bu mesuliyetin adına da “Allah korkusu” denir. Bizde Allah korkusunun, dünya hadiselerinin benzeri olan bir korkuya bağlandığını ve Allah muhtekirlerinin bunu istismar ettiğini belirtir. Şeriat ise, bu iradenin yol almasını sağlayan birer basamaktır. Dinin

⁶⁹ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, s.177

⁷⁰ *A.g.e.*, s.178-184

⁷¹ Topçu, *Mevlâna ve Tasavvuf*, s.45

kaynağı ve esası değildir, şekildir. Hayatımıza hâkim olan şekiller asırlara göre değiştiği gibi ebedî şekilde kalıplaştırılan şeriatlarda insanlıkla beraber yürüyemez. Topçu'ya göre gerek bizde gerekse tüm İslâm dünyasında asırlardır süren sefaletin sebebi bu basit hususun anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Bugün verilen din eğitimi de ruhla bağıni koparmış bir iskelet, ilkel toplumların yaşattığı dar bir kaidecilikten başka bir şey değildir. Topçu'ya göre ruha düşman maddeci bir anlayışın etkisinde olan halk "Kur'an'ı bol bol ezbere okumaya çalışırken" mevcut din öğretim kurumlarının bu faciayı önleyebilecek bir fonksiyonu bulunmuyor. Topçu'ya göre öncelikle din bir meslek olmadığı için İmam-Hatip Okulları'nın adı değiştirilmelidir. Topçu lise seviyesinde olacak bu okulda dört yıllık bir eğitim verilmesini ve üç zümre dersin okutulmasını ister: Üçte biri; genel psikoloji, tasavvuf, din psikolojisi, felsefe, kelâm ve sosyoloji. Diğer üçte birlik grup; tefsir, hadis , fıkıh ve hukuk ile metodoloji ve dinler tarihi olmalıdır. Geriye kalan üçte birde ise Kur'an ve Arapça ile bir Batı dilinin mutlaka öğretilmesini ister. İlahiyat Fakülteleri'nde ise birinci grup derslere geniş yer verilerek tasavvufu kapsayan felsefi kültürün bu okulda hâkim rol oynamasını ister. Psikoloji ile başlayıp, metafiziğe götüren felsefi kültür sağlanmadan din anlayışımızın softalıktan ve gerilikten kurtarılamayacağını ifade eder.⁷²

Topçu, memlekette cârî olan din eğitimi materyalist ve skolastik olarak niteler. Materyalisttir; çünkü, din eğitimi verenler halka ruhun değil "duyguların ve beden uzuvlarının" dinini tanıtmışlardır. Skolastiktir; çünkü "yüzyıllardan beri okullarda okutulan hep eskinin söylediği kıyas usulüne uygun olarak üstadların alıp tekrarladıklarıdır. Bu nedenle asırlardır İslâm Dünyası'nda ne hür düşünce doğmuştur, ne hakikat güneşi; ne fikir , ne felsefe... Ne romantizm beklenir, ne de rönesans"⁷³.

Din ihtisası veren okulların dışında ortaokul ve liselerde* din eğitiminin de gayeye ulaşmadığını belirtir. Ortaokullara konan din dersiyle; "çocuklarımızın sâde sınıf geçme emeliyle ezberledikleri bir sürü derse bir tanesinin daha katıldığı"ni belirtir. Din dersinin, neslin bir devir frensiz bırakılan hareketlerini düzenleyecek bir ilâhî kudret duygusunu vermek bir yana; "körpe zekâlara yarı mitolojik bazı tohumlar serpen çelimsiz, sıska ve faydasız bir propaganda dersi" olarak beden eğitimi ve müziğin yanında yerini aldığını dile getirir. Liselere din dersi konulması tartışmasıyla ilgili olarak Pedagoji Cemiyeti başkanının

⁷² Topçu , *Türkiye'nin Maarif Davası* ,s.164

⁷³ Topçu , *Mevlâna ve Tasavvuf* , s.51

* Topçu'nun bu görüşünü ifade ettiği sırada (1958) liselerde din dersi bulunmuyordu.

“din dersini pedagojik bulmamasını” binlerce seneden beri insanlığın pedagoğluğunu yapmış din müessesesine karşı kara mizah olarak değerlendirir. Zaten bu tarzda ilimsiz, methodsuz, sistemsiz, felsefesiz bir dinî kültürün de ruhlarımızı selâmete kavuşturmasını mümkün görmemektedir. Topçu, son olarak kurulacak bir yükseköğretim kuruluşuyla İslâm’ı dosdoğru ve derinliğine tanıtılabilmek gereğine inanır. Bunun önündeki en önemli engel olarak da “Kur’an Kursları” adı altında pek cılız ve dinin gerçek değerlerinden mahrum din kültürü yayıcılığı yapan cahil ve muhteris zümrelerin çalışmalarıdır. Topçu’ya göre bunlar devlet eliyle mutlaka ortadan kaldırılmalıdır.⁷⁴

Topçu’nun yazılarına yüzeysel olarak bakıldığında din adamlarına karşı aşırı olarak değerlendirilebilecek eleştirilerde bulunduğu görülür. Bu bir anlamda tüm İslâm Dünyası ve özelde de Türk Milleti’nin içinde bulunduğu duruma karşı bir tepkidir. Öğrencilerinden Bekir Topaloğlu, Topçu’nun bu tutumunu şöyle değerlendirir: “Nurettin Topçu; dertsiz-davasız , cahil ve mutaassıp, devamlı cehenneme gönderen, fakire üstten bakıp zengine yaranmaya çalışan ; kalbi boş, lafı kalabalık, menfaatine düşkün din adamlarını sevmiyordu. Bunların ceamaati de yozlaştırdığını düşünüyordu.⁷⁵” Bu husus Taşralı adlı hikâye kitabında da göze çarpar. Topçu hikâyelerinin birinci kötü kahraman gurubu köylüye ve millete zulmeden Balkan kökenli (Arnavut, Boşnak) göçmenlerse, ikinci grup da dini kendi kişisel menfaatleri için kullanan din perdesi arkasına saklanmış sahtekâr hoca ve mürşidlerdir.⁷⁶

Topçu’ya göre pozitivist şeriatçılar, Hz. Peygamberin hareketleriyle çehresinin şekillerini taklide çalıştılar. Halbuki onda taklid edilecek, “iradesi, aşkı, ilhâmı, bir kelime ile ruh âlemi” idi. Buna göre bizim dinî hayatımız göreneğe ve tekrara değil de ilhâm ve aşkımıza dayanmalıydı. Topçu, bu esasa göre herkesin din adamı olması gerektiğinden yola çıkarak köylerde ilkokul öğretmeni ile imamın aynı kişi olmasını teklif eder. Son olarak da din adamlarına tavsiyelerini şu şekilde sıralar; “okuyacaksınız, okutacaksınız; kürsüde, minberde, mektepte ve üniversitede ilmin en büyük ibadet olduğunu halka öğreteceksiniz. Dernekler açacaksınız, her yerde insanlığa yardım edeceksiniz; şehirde, köyde, hapishanede ve hastahanedeki. Her içtimaî ve insanî vasıtaya el koyacaksınız; kitabı, gazeteyi, şiir, roman, sahne ve sanata. Her varlığı hörmet edeceksiniz. Şerîre, şakîye bile hakaret etmeyeceksiniz.

⁷⁴ Topçu , *Ahlâk nizamı* , s.29

⁷⁵ Bekir Topaloğlu , “Gönlümün Dilinden” , *N.T.A.* , İst.1992 , s.145

⁷⁶ Bkz. , Topçu’nun , Taşralı adlı hikâye kitabı içerisinde, “Mübarek Zât” , “Küttük” , “Tereke” başlıklı hikâyeler.

Şiddete düşman, rahmetle şefkate hayran olmasını bileceksiniz. Para ve menfaatten uzak duracaksınız. Görevleriniz, ümmetin sefaletleri gibi sayısızdır...⁷⁷”

H. ÖZEL OKULLAR VE YABANCI OKULLAR KARŞISINDA TUTUMU

Nurettin Topçu'nun özel okullar ve yabancı okullar konusundaki tutumunu düşünce sistematiğinin bütün içinde değerlendirdiğimizde ütopyasının (Müslüman Anadolu Sosyalizmi) temelinde Millî Devlet / Millî Mektep bulunduğunu görüyoruz. Devletin iktisadî bir birlik, bir araç olarak görülmesine karşı çıkar. Eğitim; hakimiyet iradesine sahip, otoriter , -vatandaşına karşı- mesuliyetli olan devletin işidir. Millî maarifi şu şekilde tanımlar: “Diploma bezirgânlığından, barem idealinden, özel okullardan, ezberlenmiş bilgiler harmanından, teknik gönüllülüğünden kurtulmuş; hakikati, hayatın gayesi ve Allah'ın sevgilisi yapmak saadetine ermiş olan maariftir.⁷⁸”

Topçu , Lozan Antlaşması'nın iktisadi ve siyasal alanda kapitülasyonları kaldırdığını ancak yabancı okulların yaşamaya devam etmesini kabul etmekle; kapitülasyonların maarif alanında devam ettiğini belirtir. Her ne kadar bu okullar Türk Devleti'nin kontrol ve gözetimi altında olsa da buralarda Türk ruhuna yabancı nesillerin yetiştirilmesi nedeniyle millî devletin temelini oyulduğuna inanır. Bunlar zahirde lisan öğretmek gayesiyle kurulmuş olsalar da yabancı kültürleri milletin ruhuna karıştıran bu sistem kadar millet hayatına tehlike getirici bir şey tasavvur olunamaz. Topçu'ya göre sanki; “Çanakkale; Türklüğü, Türk çocuklarına unutturmak için açılan yabancı okullar adına; İstiklâl Savaşı da millet kültürünü satmakla beyinler çürüten özel okulların mide davası uğruna yapılmıştır.” Topçu'ya göre ülkemizdeki yabancı okullar tıpkı sömürge memleketlerindeki mâzi ve ecdadını unutturan esir maarifi gibidir. Amerika ve Batı'nın yüksek ücretle çalıştıracağı modern kölelerin hazırlayıcısı olarak tavsif ettiği yabancı okullarda çocuklarını okutmak için yarışan anne-babaları ise şöyle betimler: “çocuklarını bu esir mekteplerine vermek için boğuşurcasına gayret harcayan aileler,

⁷⁷ Topçu , *İslâm ve İnsan* , s.77

⁷⁸ Topçu , *Büyük Fetih* , s.40

yabancı dilde öğretim yapan okulun yabancı millet okulu olduğunu, bunların yabancı millet ruhu yetiştirdiğini düşünmüyorlar bile.” Bu okulların sonuçlarını vahâmetli bir tablo içinde resmeder : “Millet ve ahlâk değerlerinin çirkefler içine gömüldüğü ve kirli ayaklarla durmadan çiğnendiği bu yerlerde yetişen sömürge çocuğunun yüzünde hayâ, içinde vicdan mı kalacak? Ecdâdın yüzünde parlayan güneşle, kalbindeki aşktan onda eser mi bulacaksınız.”⁷⁹”

Topçu, millet olmanın ve millî birlik ve beraberliği sağlamanın önkoşullarından birinin maarifin millî olması olduğunu belirterek bir millette farklı maarifler olmasının farklı nesiller yetiştirilmesi anlamına geleceğini ifade eder; “Bir millet ki onda Fransız, İngiliz, Alman, İtalyan, Amerikan maarifi kökleşmiştir. Bu milletlerin herbirine onların çocuklarını değil, kendilerini misafir eden ev sahibi milletin çocuklarını yetiştirmek adına o milletin bağrına saplanmış bir hançer” olarak görür.

Topçu’ya göre bu uğursuz kader yetmiyormuş gibi bir de kendi elimizle yabancı dilde öğretim yapan mektepler açıyoruz. Topçu, dil öğretimine karşı değildir. Din eğitimi kısmında da değinildiği üzere İmam-Hatip Liseleri’nde bile en az bir Batı dilinin öğretilmesini ister. Ancak yabancı dilde öğretim yapan okulların açılması, “kendimizden hayır yok bari yabancı ruhlara sığınalım” diyerek yabancı kültüre iltica anlamına gelir. Ve şu soruyu sorar: “Yabancı kültüre iltica ettikten sonra millette ebedî yaşatacak kuvvet mi kalır?” Topçu Haçlı Zihniyeti’nin vaktiyle sömürgelerinde yaptığı gibi kendi okullarını açıp bizim kültür ağaçlarımızı kurutarak kendi fidanlarını dikmek için can atacaklarını belirterek bunu onların yerine kendi kendimizin yaptığını ifade eder ve ; “bizi ve bizim ruhumuzu fethetmek nasıl bu kadar kolaylaştı?” diye sorar. Gözlerinden kan akmasını isteyenlerin; “zengin-fakir, sofu-sâkî, göğsündeki İstiklâl Madalyası’yla çocuklarını bu okullarda okutmak için benliğini çoktan unutan kalabalığın nelere başvurduğunu” görmelerini ister.⁸⁰

Topçu, özel okulları; “ zamanımızda üniversite öğretimine kadar tırmanan özel okul musibeti spekülasyon yoluyla kazanç hırsının ortaya çıkardığı bir sefalet tablosu” olarak nitelendirerek, özel okulu bir ticarethane olarak görür. Ona göre maarif ticarî hırslara metâ olamayacak kadar önemli, millî devletin temel direği olan bir unsurdur. Ona göre özel okulun millet hizmetinde olduğunu söylemek; “ millet idealini tahkir ve tezyif”ten başka birşey değildir. Topçu; özel okulları, yabancı okullarla aynı paralelde değerlendirerek, özel okulun

⁷⁹ Topçu , *Kültür ve Medeniyet* , s.93

⁸⁰ Topçu , *Türkiye’nin Maarif Davası* , s.153

millet ahlâkını çiğneme bakımından yabancı okula yardımcı gibi çalıştığını belirtir. Özel okulların ilim ve irfana verdiği zarar bakımında yabancı okuldan bile tehlikeli olduğunu belirterek , “özel okul, yabancı okul ve yabancı dilde öğretim yapan okullar” üçlüsünün millet için tehlikesini şu sözlerle ifade eder: “ Türkiye’de yabancı okulların varlığı, millî ruhun istiklâlini koruma davasına sahip olmadığımızı gösterir... Bu okullarda mahzur görmeyenler midelerinden yukarıda ruha sahip olmayanlardır, Anadolu’nun ruhuna bağlanmayanlardır. Bu ruh yabancı okullar yüzünden felce uğratılmışken bir süreden beri şiddetlenen liselerimizin yabancı dilde öğretim yapan kolejler haline getirilmesi illeti, kendimizi sömürge haline sokma gayretinden başka bir şekilde adlandırılmaz. Millî Eğitimimiz, kendinde millî olan ne varsa hepsini kendinden fırlatıp atmaktadır.⁸¹”

---

⁸¹ Topçu , *Ahlâk Nizamı* , s.56

SONUÇ

Nurettin Topçu, milletimizin XX. Asırda yetiştirdiği en önemli fikir adamlarından biridir. Topçu'nun önemi Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde yaşamış; geleneksel, modern ve Batılı değerleri tanımış ve sentezleyebilmiş olmasının yanı sıra fikirlerinin son dönem düşünce dünyasında oluşturduğu etkiden kaynaklanmaktadır. Türkiye'ye döndükten sonra 1939'dan 1975'e kadar bir düşünür olarak yazdıkları bugün de güncelliğini korumaktadır. 1940-50'lerden itibaren yazılarında ağırlıklı olarak yer verdiği; "inkılap", "irtica", "laiklik", "muhafazakârlık", "milliyetçilik" gibi kavramlar çevresindeki tartışmalar günümüzde de devam etmektedir.

Kanımcı, Topçu büyük bir gönül adamı kimliğiyle Mevlâna ve Yunus'un bıraktığı miras ile millîden evrensele ulaşmanın yollarını göstermiştir. Mikro-milliyetçiliğin, etnik ve dinsel şiddetin yayılma istidadı gösterdiği günümüzde Topçu, milletlerin kimliklerine sahip çıkarak; insanlık, insanî ve manevî değerler ortak paydası altında bir araya gelebileceğini savunup günümüz çatışmalarını önleyebilecek reçeteler sunuyor. Topçu, kültürün her millette farklı olduğunu kabul ederek milletimize kimliğini veren kültürümüzün özünün korunması için büyük bir hassasiyet gösterirken insanlığın ortak mirası olan ve cihanşümûl hâle gelen değerleri de benimsememiz gerektiğine inanır. Bu da günümüzün globalleşme ve Batılılaşma tartışmalarında "millî olmadan evrensel olunmaz" tezini teyid etmektedir.

Topçu her şeyden önce bir hümanisttir. İnsanı "eşref-i mahlûkat" kabul eden ulvî anlayışın mirasçısı; Hoca Ahmed Yesevî, Hacı Bektaş, Mevlâna ve Yunus gibi mutasavvıf ve düşünürlerimizin misyonunu yüklenmiş çağdaş bir derviş gibidir. Gerek kültür dünyası, gerekse eğitim felsefesinin merkezinde insan vardır. Topçu bu noktadan hareketle modern insanlığın ortak düşmanı saydığı, beşeriyetin materyalist dini "medeniyetperestlik" ve bizi esir almış "teknoloji"ye savaş açar. Milletlerin ve insanlığın gelişmesinin temelini kültür olarak kabul eder. Ondan uzaklaşıp tekâmülün temelini medeniyet ve tekniğe ikâme ettikçe insanlığımızdan da uzaklaştığımızı inanır.

Ancak buradan Topçu'nun teknolojiye karşı olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. O , tekniğin ve medeniyetin fetiş haline getirilmesine, insanlığın ortak putu haline getirilmesine karşı çıkar. Topçu, bilimin insanlığın hakikati tanınması ve onların yaşamlarını selâmete erdirmesi

yolculuğunda tekniğin, ilmin bir meyvesi olarak ortaya çıktığını belirtir. Ona göre bu kaçınılmazdır. Ancak ona göre, günümüzde insanlığın tüketim ihtirası kamçılanarak teknolojinin zombileri haline getirilmiştir. Kendi ifadesiyle, “babalarımızdan kalan zavallı evlerin değerini aşan teknolojik malzemelerle evlerimizi doldurmak” yaşamımızın yegâne amacını oluşturuyor. Topçu, Moliere’in; “yaşamak için mi yemek, yemek için mi yaşamak?” özdeyişinde olduğu gibi araçla amacın yer değiştirdiğine inanır.

Tüm bu ortaya konan görüşler bağlamında 2000’li yıllarda hızla değişen dünyamızda Topçu adına nasıl bir değerlendirme yapabiliriz? Görünen odur ki teknoloji hızla dünyadaki egemenliğini ilan etmekte, “küreselleşme” fırtınası tüm şiddetiyle esmekte, akıl almaz bir hızla artan iletişim ve ulaşım olanakları sayesinde dünya tek kutuplu bir hâle gelmektedir. Sanki Ziya Gökalp’in öngörüsü haklı çıkmaktadır: Teknolojinin birleştirdiği bir dünya. Ancak bu görüntü aysbergin suyun üstünde kalan kısmıdır. İnsanlığın böyle bir birleşme için ödediği faturalar dikkate alındığında, birleşmenin üretken ve özgürleşen bir insan modeline göre işlemediğini, tam tersine tüketen ve tükettiği ölçüde tutsaklaşan bir insan modeline dayandığı görülecektir. Nurettin Topçu’nun görüşleri günümüz için aysbergin su altında kalan kısmında tecessüm etmektedir.

Topçu’nun bir başka yönüne daha işaret etmemiz gerekiyor. Onu günümüzün ideolojik ve düşünsel gruplarından ayıran önemli farklardan biri de otokritik zihniyettir. Yani eleştirel düşünce yapısı çerçevesinde bağlı olduğu dünya görüşünün mensuplarını ve düşüncelerini de sorgulayabilmesidir. Bu onun hayatı boyunca “yalnız adam” portresi çizmesine neden olmuştur. Henüz demokrasinin tam olarak özümsemediği toplumsal yaşamımızda ve fikirsel kamplaşmaların aşamadığı düşünce dünyamızda Topçu hak ettiği yeri alamamıştır. Örneğin günümüzde Sina Akşin tarafından “İslâmcı” ve “Şeriatçı” olarak nitelendirilirken¹; başka bir yazar tarafından , “eserlerinde Kur’an’a yeterince atıfta bulunmadığı”, “millet modelini ümmet modeli yerine ikâme ettiği”, ve “vatan, millet, tarih, dil gibi unsurları kutsayarak Kur’an anlayışının önüne geçirmekle” suçlanmaktadır.² Hür düşüncenin önündeki en büyük engel olan “düşünceleri kategorize etme” ve “kesin çizgilerle birbirinden ayırma” talihsizliği ve hoşgörüsüzlüğünden Topçu da nasibini almıştır.

---

¹ Akşin , *A.g.e.* , s.290

² Alpay , *A.g.t.* , s.72

Topçu'nun eğitimle ilgili görüşleri de günümüz problemleri için önemli çıkış yolları içeriyor. Üçüncü bölümde anlatıldığı gibi Topçu her şeyden önce eğitim sistemimize hâkim olan ve günümüzde de geçerliliğini koruyan zihniyete karşı çıkar. Eğitimle ilgili önemli olan şeyin amacın doğru olarak tesbit edilmesi gerektiğine inanır. Eğitimin amacı, bireyi maddî olanaklara sahip bir hayat adamı olarak mı yetiştirmektir? Topçu bunu kabul etmeyerek “eşya ve olayları” temel alan bir eğitim sistemi değil “insanın kendini” esas alan bir eğitim sistemi kurulması gerekliliğini önerir. Öğrenciyi “müşteri”^{*} olarak kabul eden ve tek hedefi “pragmacılık” haline gelme yolunda ilerleyen günümüz eğitim anlayışı, Topçu'nun tesbitlerini doğrulamaktadır. Avrupa'nın, Antik Yunan ve Roma kaynaklarına dönerek Rönesans yapabilmesi gibi bizim de Topçu'nun deyişiyle “Türk Rönesansı” yapabilmemiz için düşünce birikimimizi ve kültürel dinamiklerimizi tanımamız gerekiyor. Nurettin Topçu bu düşünsel mirasımızın önemli isimlerinden biridir.

---

* Toplam Kalite Çalışmaları çerçevesinde kaliteyi arttırmak adına MEB'e bağlı okullarda ; özel sektör kuruluşlarındaki “müşteri memnuniyeti anketleri”ne benzer “öğrenci ve veli memnuniyeti” anketleri düzenlenmekte, öğretmen ve idarecilerin sicil notlarının %50'sinin bu anket sonuçlarına göre verilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Bu durum Topçu'nun şikâyet ettiği, eğitimde yanlış anlaşılabilir demokrasi anlayışı sonucu demokrasi ve nitelik (kalite) kavramlarının ne kadar yozlaştırıldığına en açık göstergesidir.

BİBLİYOGRAFYA

1. MAKALELER

Ayvazoğlu, Beşir; “Nurettin Topçu’nun Sanat Felsefesi”, *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

Civelek, Muzaffer; “Ahlâk Dersi” , *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları, İstanbul 1992

Gökdağ, Fâtiĥ; “Mânâ Adamı Nurettin Topçu” , *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

Hareket Dergisi’nden alınan tarihsiz makale ; “Türk Düşüncesi’nde Nurettin Topçu’nun Yeri ve Milliyetçiliği” , *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

Işık, Emin; “ Nurettin Hoca ve Din Adamları” , *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

Kök, Mustafa; “Nurettin Topçu ve Rönesansımız”, *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

Kutlu, Mustafa; “Nurettin Topçu’nun Hikâyeleri” , *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları, İstanbul 1992

Okay, Orhan; “Bir İdealistin Ölümü” , *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

_____ ; “Öğretmen ve Eğitimci Olarak Nurettin Topçu” , *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

Öğün, S.Seyfi; “Nurettin Topçu Üzerine Bazı Dikkatler”, *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

Sarıtaş, Muhammet; “Nurettin Topçu’nun Fikir Dünyası” , *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

Tarlan , A.Nihat; “Nurettin Topçu” , *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

Topaloğlu , Bekir; “Gönlümün Dilinden” , *Nurettin Topçu’ya Armağan* , Dergâh Yayınları, İstanbul 1992

2. TEZLER VE TETKİKLER

Alpay , Kenan; *Hareket Dergisi’ndeki Yazılarıyla Nurettin Topçu ve Anadolu Milliyetçilik* , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Sakarya Üniversitesi) , Sakarya 1997

Akarsu, Bedia; *Felsefe Terimleri Sözlüğü* , İnkılap Yayınları , İstanbul 1998

Akşin, Sina; *Türkiye Tarihi (Bugünkü Türkiye)*, C.5 , Cem Yayınları , İstanbul 1997

Armaoğlu , Fahir; *19.Yüzyıl Siyasi Tarihi* , T.T.K. Basımevi , Ankara 1999

Büyükkaragöz, Savaş; - Çivi, Cuma; *Genel Öğretim Metodları* , Öz Eğitim Yayınları , İstanbul 1997

Çelik, Muammer; *Nurettin Topçu ve Bugünkü Türkiye*, Ülke Yayınları , İstanbul 2000

Ergin, Muharrem; Türk Dili , *Bayrak Yayınları* , İstanbul 1992

Fidan, Nurettin; - Erden, Münire; *Eğitime Giriş* , Meteksan Yayınları , Ankara 1993

Gökalp, Ziya; *Türkçülüğün Esasları* , İnkılap Kitabevi , İstanbul 1994

Kaplan, Mehmet; *Kültür ve Dil* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1985

Kara, İsmail; *Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi (Metinler/Kişiler)* , C.3 , Pınar Yayınları, İstanbul 1994

Karaman, Hüseyin; *Nurettin Topçu’da Ahlâk Felsefesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2000

Kök, Mustafa; *Nurettin Topçu’da Din Felsefesi* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1995

Kök, Selcen; *Nurettin Topçu’nun Devlet Anlayışı* , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Selçuk Üniversitesi) , Konya 2001

Öğün, S.Seyfi; *Türkiye’de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1992

Özpolat, Abdülvahap; *Nurettin Topçu’nun Sosyolojik Görüşlerinde ‘Millî Mektep’ ve Sosyo – Kültürel Fonksiyonları* , Basılmamış Yüksek Lisans Tezi (Sakarya Üniversitesi) , Sakarya 1998

Topçu, Nurettin; *Ahlâk Nizamı* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1999

_____ ; *Bergson* , Dergâh Yayınları , İstanbul 2002

_____ ; *Büyük Fetih* , Dergâh Yayınları , İstanbul 2003

_____ ; *Felsefe* , Dergâh Yayınları , İstanbul 2002

_____ ; *İradenin Davası / Devlet ve Demokrasi* , Dergâh Yayınları . İstanbul 1998

_____ ; *İsyan Ahlâkı* , Dergâh Yayınları , İstanbul 2002

_____ ; *Kültür ve Medeniyet* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1998

_____ ; *Mantık* , Dergâh Yayınları , İstanbul 2001

_____ ; *Mehmet Âkif* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1998

_____ ; *İslâm ve İnsan / Mevlâna ve Tasavvuf* , Dergâh Yayınları , İstanbul 2002

_____ ; *Millet Mistikleri* , Dergâh Yayınları , İstanbul 2001

_____ ; *Psikoloji* , Dergâh Yayınları , İstanbul 2003

_____ ; *Reha* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1999

_____ ; *Sosyoloji* , Dergâh Yayınları , İstanbul , 2001

_____ ; *Taşralı* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1998

_____ ; *Türkiye'nin Maarif Davası* , İstanbul 1998

_____ ; *Vâr Olmak* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1999

_____ ; *Vâroluş Felsefesi / Hareket Felsefesi* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1999

_____ ; *Yarınki Türkiye* , Dergâh Yayınları , İstanbul 1999

Turhan, Mümtaz; *Kültür Değişmeleri* , İfav Yayınları , İstanbul 1997

Sönmez, Veysel , *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu* , Anı Yayıncılık , Ankara 1997

Ülken, Hilmi Ziya; *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* , Ülken Yayınları , İstanbul 2001

Yazıcı, Sedat , *Felsefeye Giriş* , Alfa Yayınları , İstanbul 1998

Yıldırım, Cemal; *Çağdaş Felsefe Sözlüğü* , Bilgi Yayınevi , Ankara 2000

EKLER*

---

* Bu bölümde kullanılan fotoğraflar "*Nurettin Topçu'ya Armağan*" adlı kitaptan alınmıştır.

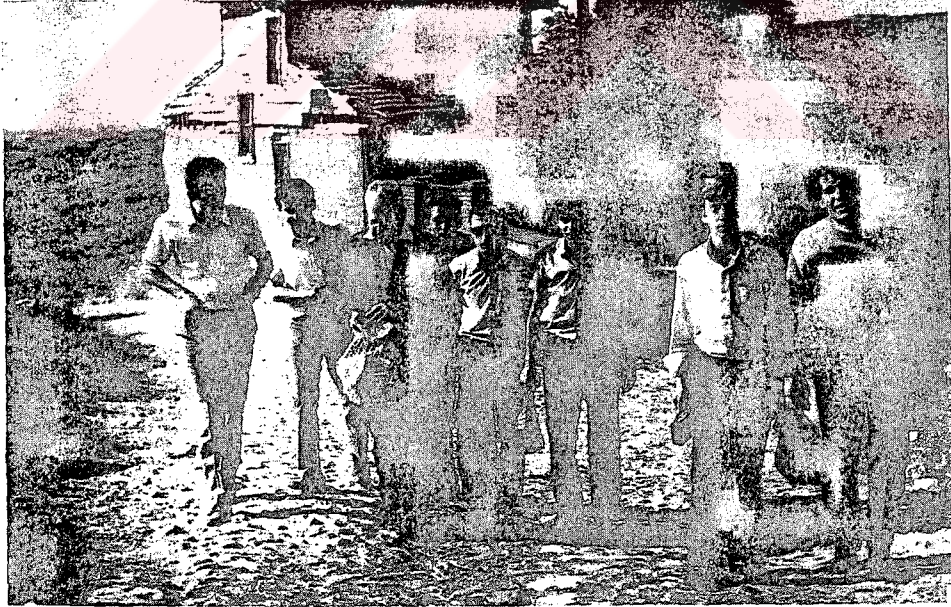
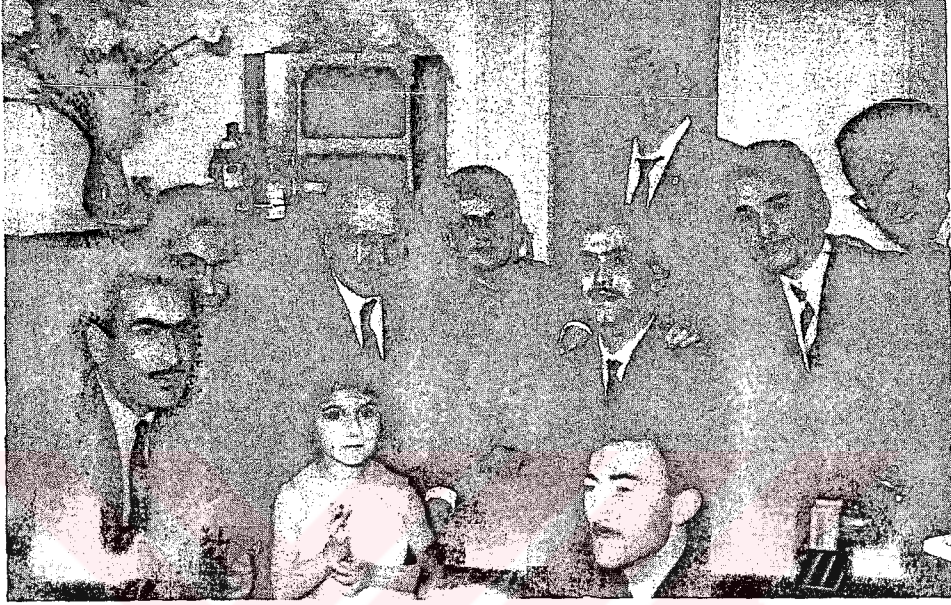

EK 1 : NURETTİN TOPÇU

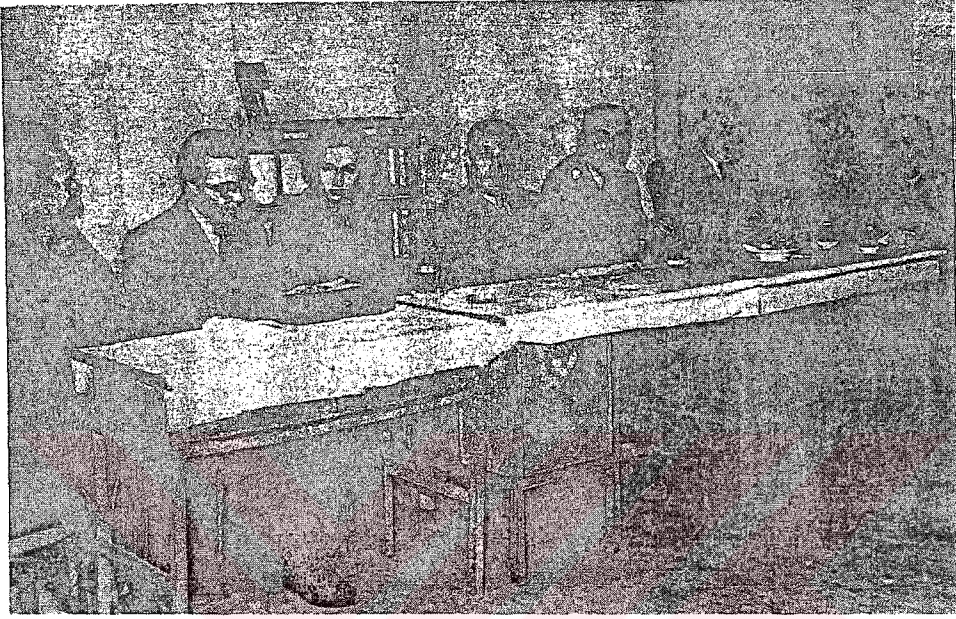

EK 2 : EVDE VE BİR GEZİDE YAKINLARIYLA

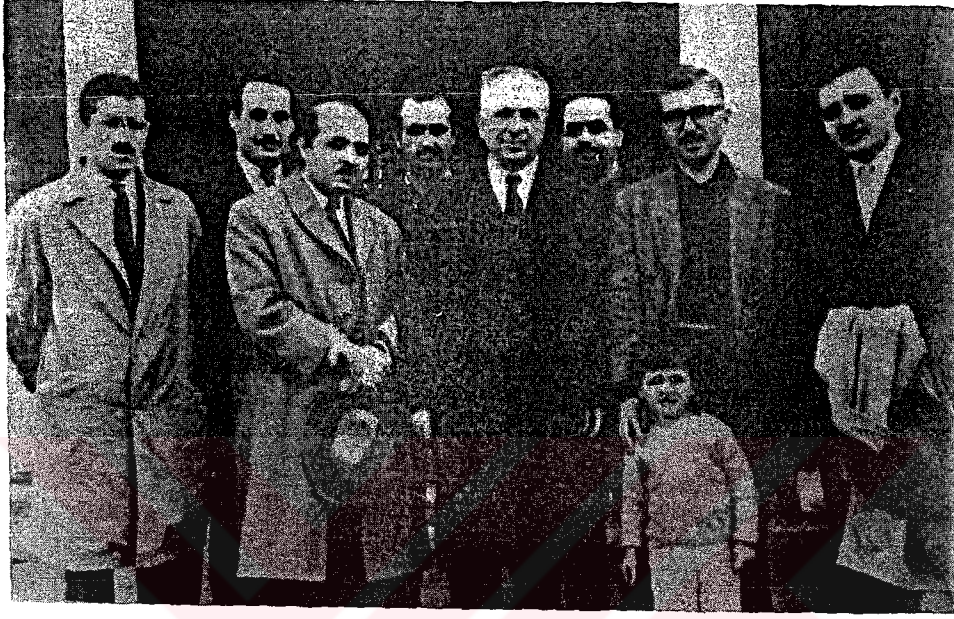

EK 3 : MİLLİYETÇİLER DERNEĞİNDE VE EVİNDE YAKINLARIYLA

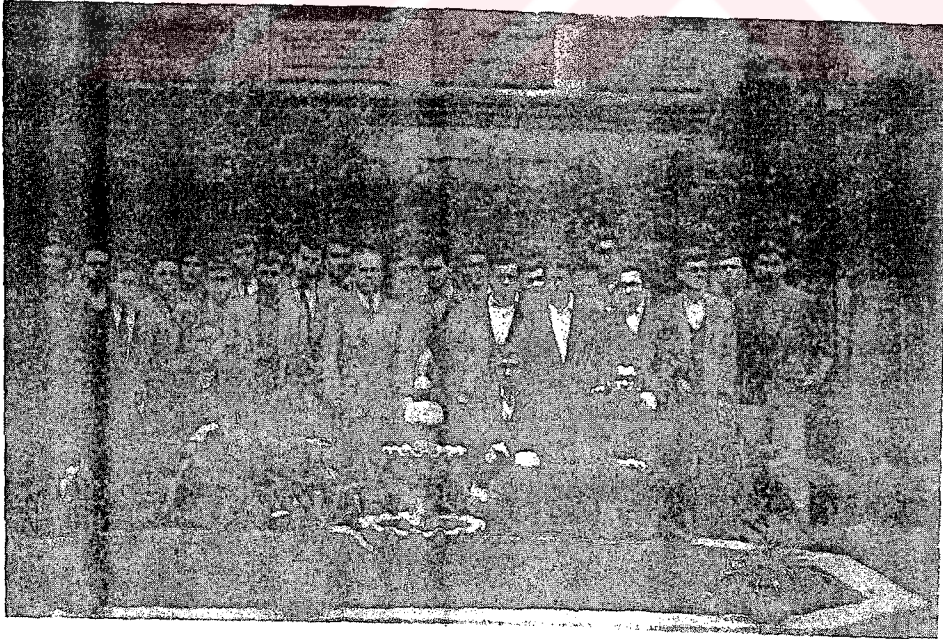
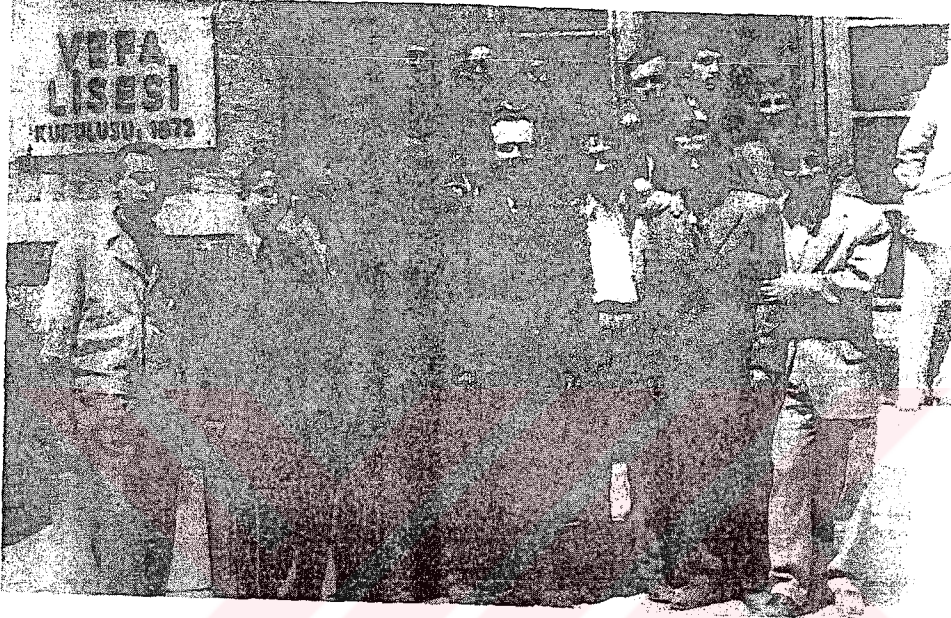

EK 4 : 1960'LI YILLARIN BAŞINDA YAKIN ÇEVRESİYLE

EK 5 : VEFA VE İSTANBUL LİSELERİ'NDE ÖĞRETMENLİK YILLARI

EK 6 : NURETTİN TOPÇU'NUN ALİ ULVİ KURUCU'YA YAZDIĞI 1964 TARİHLİ
MEKTUBU

بیت مرحوم علی علوی قوردوجو
بن افق

مترجم اقدام

بنا الهی بدیه ، سز دهنه ستر اولدورم کیمیلر عرلری آزالته قبه آریک
اضطرابه بر سلام اولدورم دیسه شو برقاچ سطر صردنورم ، ایما اوله برابر
ایدلرک ده آتاسی لایم اولدین دو سونورکه ، مایوس دارلغزین براده
ماتور اولدین فدته بر زده بی ایفاییه سیه من ده ده مجالتر اولدین
سی ایله کونر کیمکده یز ، بریشاه دویفولاله منلوچ قصورلر
دیناس اولدور کوره مزده بر صد ایله براماماده سونجه من وارلغز ، نه کدین
نه ده بر زده من حیاتی حکمت آکثویا ماده سوارضه و داغ ایدرکه بر لحظه ده
بیرک حکمت سرینه آرمی زورنده ایسه ، ایته بر یصل دینا ده او جینا لرده
اوله اعلیه سورونده یز ، جینا بدیه ده نور ، نیناز و منفرت بکله مکده م
سوز صوکت ستر ، حرمت و سولاری صونارکه بزلری ده قهر تاری اولماس

دیله و یگم جبارک بارانکزی تبریک ایده م

استیول ، ۹ ییانه ۱۹۶۴

حرقطار

قوالدیبه قوردوجو

~~~~~